

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาความต้องการในการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคต
The Future Educational Aspirations of Monks and Novices

โดย

ดร.สิน งามประโคน
พระมหาตี ลกขณญาโณ
ดร.ประยูร แสงใส

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. 2547

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ISBN 978-974-364-601-0

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาความต้องการในการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคต
The Future Educational Aspirations of Monks and Novices

โดย

ดร.สิน งามประโคน

พระมหาธี ลักษณ์ญาโณ

ดร.ประยูร แสงใส

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. 2547

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ISBN 978-974-364-601-0

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

The Future Educational Aspirations of Monks and Novices

by

Dr.Sin Ngamprakhon

PramahaLee Lakanayano

Dr.prayoon Sangsai

Buddhist Research Institute Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2547

Research Project Supported by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ISBN 978-974-364-601-0

(Copyright, Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	การศึกษาความต้องการในการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคต
ผู้วิจัย:	ดร.สิน งามประโคน พระมหาตี ลกษณญาโณ และ ดร.ประยูร แสงใส
ส่วนงาน:	สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ:	2547
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

วิจัยเรื่อง การศึกษาความต้องการในการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคต โดยมีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาความต้องการด้านการศึกษาของพระภิกษุสามเณร (2) เพื่อเปรียบเทียบความต้องการด้านการศึกษาของพระภิกษุสามเณร (3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการด้านการศึกษาของพระภิกษุสามเณร (4) เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาความต้องการด้านการศึกษาของพระภิกษุสามเณร สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นพระภิกษุสามเณรทั้ง 4 ภาคของประเทศจำนวน 1,700 รูป โดยมีผลการศึกษาพอสรุปได้ดังนี้

1. พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีในอนาคตลดน้อยลง
2. พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาและในความต้องการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยเพิ่มมากขึ้น
3. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรจำแนกเป็นรายภาคพบว่า
  - พระภิกษุสามเณรที่มีความต้องการศึกษาแผนกธรรมมากที่สุดคือ กลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ
  - พระภิกษุสามเณรที่มีความต้องการศึกษาแผนกบาลีมากที่สุดคือ กลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
  - พระภิกษุสามเณรที่มีความต้องการศึกษาแผนกสามัญศึกษามากที่สุดคือ กลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ
  - พระภิกษุสามเณรที่มีความต้องการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยมากที่สุดคือ กลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ
4. ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรในอนาคตในระดับมากที่สุดคือ พระภิกษุสามเณรในปัจจุบันจำเป็นต้องศึกษาให้มีความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในสังคมและการศึกษาสงฆ์เป็นทางเลือกที่ดีโดยเฉพาะเยาวชนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา

5. พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อปัญหาการศึกษาแผนกธรรมและแผนกบาลีสอดคล้องกัน 3 อันดับแรกคือ (1) งบประมาณการสนับสนุนการศึกษาน้อย (2) ครูสอนไม่เพียงพอ และ (3) หลักสูตรมีเนื้อหาสาระที่ยากต่อการศึกษด้วยตนเอง

6. พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อปัญหาการศึกษาแผนกสามัญศึกษาและในระดับมหาวิทยาลัยสอดคล้องกัน 3 อันดับแรกคือ (1) ไม่มีทุนการศึกษา (2) การเดินทางไปศึกษาลำบาก และ (3) หาวัดอยู่จำพรรษาเพื่อการศึกษายากเพราะเจ้าอาวาสบางวัดไม่สนับสนุนการศึกษาแผนกสามัญศึกษาและระดับมหาวิทยาลัย

7. ส่วนแนวทางแก้ปัญหการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรพบว่า (1) ต้องการให้รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณการศึกษาทุกแผนกอย่างเพียงพอ (2) ต้องการครูผู้มีความรู้และประสบการณ์ทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลีเพิ่มมากขึ้น (3) ควรปรับปรุงเนื้อหาสาระของหลักสูตรแผนกธรรมและแผนกบาลีให้ง่ายต่อการศึกษด้วยตนเอง

8. สำหรับพระภิกษุสามเณรที่ต้องการศึกษาแผนกสามัญศึกษาและในระดับมหาวิทยาลัยต้องการให้รัฐบาลให้โอกาสกู้เงินยืมเรียนได้เหมือนกับนักเรียนและนักศึกษาฆราวาส และเจ้าอาวาสได้มีเมตตารับพระภิกษุสามเณรอยู่จำพรรษาเพื่อศึกษาเล่าเรียนและสำนักเรียนควรมีรถรับ-ส่งพระภิกษุสามเณรไปศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งในระดับมหาวิทยาลัย

Research Title: The Future Educational Aspirations for the Buddhist Monks and Novices

Researchers: Dr. Sin Ngamprakhon pramahaLee Lakanayano and Dr.prayoon Sangsai

Department: Buddhist Research Institute of Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal Year: 2547 / 2004

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

This research was a study of the future an educational aspirations for the Buddhist monks and novices. The aims of this research were as follows: 1) to examine the education aspirations for the Buddhist monks and novices 2) to identify the differences in educational aspirations for the Buddhist monks and novices 3) to identify factors that related to the education aspiration of the Buddhist monks and novices 4) to identify problems and means of resolving them in the educational aspirations of the Buddhist monks and novices. A sample one thousand and seven hundred monks and novices were selected from four regions in Thailand.

The finding of these results was as follows:

1. The Buddhist monks and novices were feeling that there will be reeducation in Prapariyatti Dhamman and Pali studies in the future.
2. The Buddhist monks and novices expressed a desire for basic Prapariyatti education and wanted more opportunities for the university education.
3. Disaggregating the data by region, it was found that:
  - a. The greatest desire to study Dhamma expressed by the Buddhist monks and novices in the Northern region.
  - b. The greatest desire to study Pali was expressed by the Buddhist monks and novices Northern region.
  - c. The greatest desire for the basic of education was expressed by the Buddhist monks and novices in the Northern region.

d. The greatest desire of the university education was expressed by the Buddhist monks and novices in the Northern region.

4. The most important factors in influencing the Buddhist monks and novices at Prapariyatti Dhamma education in the future were found that the Buddhist monks and novices should understand about society. And Sangha education is a good choice especially for young people.

5. The Buddhist monks and novices consistently identified that there are three problems in Dhamma and Pali education: 1) small budget 2) there was not enough for teachers and 3) the content of the curriculum was difficulty.

6. The Buddhist monks and novice consistently identified that the problems were 1) lack of scholarship 2) difficulty to enter for school 3) in finding accommodations was difficulty. Because some of abbots do not support secondary education and university education.

7. Means of resolving the problem of Prapariyatti schools for monks and novices were found: 1) sufficient state funding for all subjects 2) an increase in the number of instructors with experience and knowledge in Dhamma and Pali 3) reduce the difficulty of Pali and Dhamma courses.

8. For the Buddhist monks and novices who want secondary schools and university educations. There was a desire that the government world offer education loans as it does the government school. Abbots would have the kindness to accept the Buddhist monk and novice students as residents in their monasteries, and would provide transportation for them.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ 2547 ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พระครูปลัดสุวัฒนวิจิรคุณ (ไสว โชติโก) ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์เป็นอย่างสูงที่ส่งเสริมอนุเคราะห์การใช้อุปกรณ์การทำงานวิจัยด้านการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องพริ้นเตอร์ และให้โอกาสผู้วิจัยได้พัฒนาวิชาการด้านการวิจัย ทำให้มีประสบการณ์ในการทำงานวิจัยมากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ดร.ประมุข สารพันธ์ ผู้เชี่ยวชาญงานวิจัยประจำสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ที่ได้กรุณาช่วยให้คำแนะนำในการปรับปรุงเครื่องมือวิจัย ขอขอบคุณเจ้าของตำราและเอกสารงานวิจัยทุกท่านที่ปรากฏอ้างอิงในงานวิจัยนี้และขอขอบคุณ พระมหาเถร ลกขณญาโณ ดร.ประยูร แสงใส เป็นทีมงานวิจัยผู้ช่วยรวบรวมข้อมูล ประสานงาน ขอขอบใจนางสาวกัญญา ศิวศิริ ผู้พิมพ์ต้นฉบับและขอกราบขอบพระคุณพระภิกษุสามเณรผู้ตอบแบบสอบถามทุกรูปที่ให้ความร่วมมือด้วยดีมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ดร.สิน งามประโคน และคณะ

มีนาคม 2548

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	จ
สารบัญแผนภูมิ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
1.2 การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน	3
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
1.5 ขอบเขตของการวิจัย	6
1.6 การนิยามศัพท์ที่ใช้ในงานวิจัย	6
1.7 ตัวแปรที่ศึกษา	7
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
2.1 การศึกษาในสมัยพุทธกาล	8
2.2 การศึกษาในสมัยหลังพุทธกาล	8
2.3 พัฒนาการศึกษาสงฆ์ในประเทศไทย	10
2.4 การศึกษาสมัยกรุงศรีอยุธยา	12
2.5 การศึกษาสมัยกรุงธนบุรี	13
2.6 การศึกษาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์	14
2.7 การศึกษาพระปริยัติธรรมในสมัยปัจจุบัน	16
2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	28
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย	70
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	70
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	70

3.3 ความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัย	71
3.4 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	71
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	72
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของพระภิกษุสามเณรผู้ตอบแบบสอบถามฯ	72
ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อความต้องการศึกษาพระ ปฏิบัติธรรมแผนกธรรม	75
ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อความต้องการ ศึกษาพระปฏิบัติธรรมของพระภิกษุสามเณร	80
ตอนที่ 4 ความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ กับความต้องการศึกษา พระปฏิบัติธรรมของพระภิกษุสามเณร	97
ตอนที่ 5 ความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาใน การจัดการศึกษาให้เป็นที่ไปตามความต้องการของพระภิกษุสามเณร	98
ตอนที่ 6 ข้อเสนอแนะความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อความต้องการ ศึกษาพระปฏิบัติธรรม แผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญศึกษา และระดับอุดมศึกษา	105
บทที่ 5 สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ	109
5.1 สรุป	109
ตอนที่ 1 ผลการสรุปความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรตามวัตถุประสงค์ ๑	109
ตอนที่ 2 ผลการสรุปความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรตามวัตถุประสงค์ที่ว่า เพื่อเปรียบเทียบความต้องการศึกษาทางการศึกษาของพระภิกษุ สามเณรแต่ละแผนก	112
ตอนที่ 3 ผลการสรุปความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรตามวัตถุประสงค์ที่ว่า เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการด้านการศึกษาฯ	118
ตอนที่ 4 ผลการสรุปความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรตามวัตถุประสงค์ที่ว่า เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาคือความต้องการด้านการศึกษาฯ	119
ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อความต้องการ ศึกษาพระปฏิบัติธรรม แผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญศึกษา และระดับมหาวิทยาลัย	121

5.2 อภิปราย	122
5.3 ข้อเสนอแนะ	132
บรรณานุกรม	134
ภาคผนวก	137
แบบสอบถาม	138
ประวัติผู้วิจัยและคณะ	147

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ข้อมูลทั่วไปของพระภิกษุสามเณรผู้ตอบแบบสอบถาม (จำนวน 1700 รูป)	72
2	ความต้องการบรรพชาและอุปสมบทของพระภิกษุสามเณร เรียงลำดับ ความสำคัญจากมากไปหาน้อย	74
3	พระภิกษุสามเณรกำลังศึกษาแผนกธรรม	75
4	ความต้องการศึกษาต่อเมื่อจบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เรียงลำดับ ความสำคัญจากมากไปหาน้อย	75
5	พระภิกษุสามเณรที่กำลังศึกษาแผนกบาลี	76
6	พระภิกษุสามเณรที่ยังไม่ได้ศึกษามีความคิดเห็นต่อความต้องการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกบาลี	76
7	ความต้องการศึกษาแผนกบาลีชั้นสูงสุดของพระภิกษุสามเณร	77
8	ความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรนอกจากการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย	77
9	พระภิกษุสามเณรกำลังศึกษาแผนกสามัญศึกษา	78
10	ความต้องการศึกษาต่อในแผนกสามัญศึกษาของพระภิกษุสามเณรที่ยังไม่ได้ ศึกษาในแผนกสามัญศึกษา	78
11	พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อความต้องการศึกษาหลังจบระดับ มัธยมศึกษาตอนปลายของพระภิกษุสามเณร	79
12	พระภิกษุสามเณรที่กำลังศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย	79
13	พระภิกษุสามเณรที่ยังไม่ได้ศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยมีความคิดเห็น ต่อความต้องการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย	80
14	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อความต้องการ ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในแต่ละภาค	80
15	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อความต้องการ ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในแต่ละภาค	81
16	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อความต้องการ ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในแต่ละภาค	82

ตารางที่	หน้า
17 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อความต้องการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยในแต่ละภาค	83
18 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระหว่างกลุ่มพระภิกษุสามเณรที่อยู่แต่ละภาคต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตด้านสังคมยอมรับความรู้ความสามารถของผู้จบการศึกษาจากการบวชเรียนด้วยดี	84
19 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระหว่างกลุ่มพระภิกษุสามเณรแต่ละภาคต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตด้านการศึกษาสงฆ์เป็นทางเลือกที่ดี โดยเฉพาะเยาวชนผู้ด้อยโอกาส	84
20 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระหว่างกลุ่มพระภิกษุสามเณรที่อยู่แต่ละภาคต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตด้านกระทรวงศึกษาธิการยอมรับระบบการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ด้วยดี	85
21 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระหว่างกลุ่มพระภิกษุสามเณรที่อยู่แต่ละภาคต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตด้านผู้จบการศึกษาศาสนาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีสามารถเทียบวุฒิการศึกษาจากกระทรวงศึกษาธิการได้	86
22 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระหว่างกลุ่มพระภิกษุสามเณรที่อยู่แต่ละภาคต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตด้านผู้จบการศึกษาศาสนาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีศักดิ์และสิทธิ์ไปศึกษาระดับอุดมศึกษาทั้งของภาครัฐและเอกชนได้	87
23 พระภิกษุสามเณรแต่ละภาคมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตด้านการศึกษาสงฆ์ในปัจจุบันเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรได้เลือกเรียนได้ตามความต้องการ โดยไม่ได้ขัดต่อพระวินัยสงฆ์	87

ตารางที่	หน้า
24 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความ คิดเห็นระหว่างกลุ่มพระภิกษุสามเณรที่อยู่แต่ละภาคต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้อง การศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตด้านสังคมปัจจุบันต้องการให้พระภิกษุ สามเณรมีความรู้ดีทั้งทางโลกและทางธรรม	88
25 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นระหว่างกลุ่มพระภิกษุสามเณรที่อยู่แต่ละภาคต่อปัจจัยที่มีผลต่อ ความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตด้านพระภิกษุสามเณร ในปัจจุบันจำเป็นต้องการศึกษาให้มีความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม	89
26 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นระหว่างกลุ่มพระภิกษุสามเณรที่อยู่แต่ละภาคต่อปัจจุบันที่มีผล ต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตด้านปัจจุบันรัฐบาลได้ ให้การสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณรมากขึ้น	89
27 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นระหว่างกลุ่มพระภิกษุสามเณรที่อยู่แต่ละภาคต่อปัจจัยที่มีผลต่อ ความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตด้านปัจจุบันการศึกษาสงฆ์ ได้พัฒนารูปแบบการบริหารและการจัดการให้ดีขึ้น	90
28 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นระหว่างกลุ่มพระภิกษุสามเณรที่อยู่แต่ละภาคต่อปัจจัยที่มีผลต่อ ความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตด้านประชาชนให้การสนับสนุน การศึกษาของพระภิกษุสามเณรด้วยดี	91
29 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกธรรมแต่ละภาค	91
30 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกบาลีแต่ละภาค	93
31 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาแต่ละภาค	95
32 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการศึกษา มหาวิทยาลัยแต่ละภาค	96

ตารางที่		หน้า
33	ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรใน อนาคต	97
34	ปัญหาที่พระภิกษุสามเณรพบเมื่อศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมเรียงลำดับ ความสำคัญของปัญหาจากมากไปหาน้อย	98
35	ปัญหาที่พบเมื่อศึกษาแผนกบาลีเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย	101
36	ปัญหาที่พระภิกษุสามเณรพบเมื่อศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เรียงลำดับความสำคัญของปัญหาจากมากไปหาน้อย	103
37	ปัญหาที่พระภิกษุสามเณรพบเมื่อต้องการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย เรียงตามลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย	105

สารบัญแนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม	7
2 วิวัฒนาการการศึกษาสงฆ์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน	25
3 เส้นทางการศึกษาของพระสงฆ์ในปัจจุบัน	26
4 การบริหารและการจัดการศึกษาสงฆ์	27
5 สรุปความคิดเห็นของพระสังฆาธิการผู้บริหารและจัดการศึกษา และครูสอนปริยัติธรรม	47
6 รูปแบบการกระจายอำนาจการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม	53
7 การวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน	54
8 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร	55
9 ระบบการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร และการสอน	56
10 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร	57
11 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน	62
12 สาระทุกหมวดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ	64
13 องค์ประกอบของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา	65

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การศึกษาของคณะสงฆ์เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมีคุณภาพเป็นอย่างไร เรื่องนี้ก็เป็นข้อพิจารณาที่สำคัญอย่างหนึ่ง พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้กล่าวสรุปว่า การศึกษาของคณะสงฆ์เท่าที่เป็นอยู่ไม่เพียงพอที่จะรักษาพระศาสนาไว้ได้ด้วยดี ในท่ามกลางสภาพสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงและมีภัยคุกคามทั้งจากภายนอกและภายใน กล่าวได้ว่าการศึกษาของพระภิกษุสามเณรยังมีความรู้ความสามารถทั้งในด้านพระธรรมวินัย และความรู้ทางโลกไม่เพียงพอในด้านคุณภาพของการศึกษา จำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขทั้งระบบของการศึกษาของคณะสงฆ์

เพราะฉะนั้นการศึกษาของพระสงฆ์ต้องเตรียมบุคคลในพระพุทธศาสนาให้มีความพร้อมที่จะรักษาพระศาสนาไว้ได้ด้วยการปรับปรุงคุณภาพ ปรับปรุงเนื้อหา ปรับปรุงหลักสูตรให้ทันต่อสภาวะการนี้เพื่อให้พระสงฆ์มีความรู้เท่าทันต่อสภาพปัจจุบัน และสามารถที่จะนำความรู้ทางพระศาสนามาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่ให้คนปัจจุบันนี้เข้าใจ มองเห็นคุณค่าและใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ นอกจากปรับปรุงเนื้อหาของวิชาแล้ว จะต้องขยายขอบเขตของวิชาให้กว้างขวางไปด้วย และก็ผลิตคนให้มีความรู้ให้มีจำนวนเพียงพอ จะเห็นได้ว่าการศึกษาของคณะสงฆ์นั้น มีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่ 2 ประการ คือ 1) การศึกษาอบรมศาสนทายาทเป็นหลักทั้งในระยะสั้นและระยะยาว วัตถุประสงค์ในด้านนี้ยิ่งมีความสำคัญเป็นพิเศษ เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับคุณภาพของพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่ของพระโดยตรง หน้าที่พระ บทบาทของพระโดยตรงอยู่ที่ข้อนี้ คือ การศึกษาพระธรรมวินัยและเผยแผ่พระธรรมวินัยนั้นแก่ปวงชน พระสงฆ์จะต้องมีคุณภาพที่ดี บทบาทเรื่องนี้จะต้องถือเป็นอันดับสูงสุด เป็นอุดมคติที่จะต้องทำให้สำเร็จ กล่าวได้ว่าพระศาสนาก็มีความต้องการพระภิกษุสามเณรที่มีคุณภาพ ในการที่จะสืบต่ออายุพระศาสนา 2) พระภิกษุสามเณรแต่ละรูปนั้นก็ปวงชนชาวไทย ก็มีความต้องการของตัวเองในการที่จะได้รับการศึกษา ในการที่จะมีความเจริญก้าวหน้าในการดำเนินชีวิต ในการมีสถานะทางสังคม เราก็ต้องสนองความต้องการของบุคคลนั้นเท่าที่เป็นการชอบธรรมด้วย¹ ซึ่งให้เห็นว่าการศึกษาของคณะสงฆ์นั้นสนองความ

---

¹พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), *ทิศทางการศึกษาของคณะสงฆ์*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2531) หน้า 11.

ต้องการของพระศาสนาของสังคมและของบุคคล อันนี้เป็นเรื่องของการประสานประโยชน์ที่จะต้องพยายามทำให้สำเร็จ ในการสร้างนโยบายและแผนการศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่แสดงเจตจำนงไว้ในมาตราที่ 73 ว่า “รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระศาสนา... สนับสนุนการนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปใช้เพื่อเสริมสร้างคุณภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิต” และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 6 ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญาและคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต” และในมาตรา 31 ว่า “ให้กระทรวงมีอำนาจและหน้าที่กำกับดูแลการศึกษาทุกระดับและทุกประเภทการศึกษา ศิลปะและวัฒนธรรม กำหนดนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษา สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งการติดตามตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม” และมาตรา 33 ว่า “สภาการศึกษา ศาสนาและศิลปวัฒนธรรมแห่งชาติมีหน้าที่พิจารณาเสนอแนะนโยบาย แผนและมาตรฐานการศึกษาของชาตินโยบายและแผนพัฒนาศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การสนับสนุนทรัพยากร การประเมินผลการจัดการศึกษา การดำเนินการด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งการพิจารณากลับกรองกฎหมายและกฎกระทรวงที่ออกตามความในพระราชบัญญัตินี้” ซึ่งให้เห็นว่ารัฐมีนโยบายในการสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาสงฆ์อย่างเท่าเทียมตามรัฐธรรมนูญของประเทศ

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันประกอบไปด้วยหลักสูตรทั้งฝ่ายการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมแผนกบาลี และหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม มี 3 ระดับ ได้แก่ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก โดย ก.พ. เทียบวิทยฐานะนักธรรมชั้นตรีให้เท่ากับประโยคประถมศึกษาตอนต้น (ป.4)¹

2. หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มี 8 ระดับ ได้แก่ ประโยค 1-2 , 3-4-5-6-7-8-9 กระทรวงศึกษาธิการ ได้เทียบวุฒิเปรียญธรรมกับวุฒิสามัญศึกษาประกาศลงวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2546 ดังนี้ เปรียญธรรม 3 ประโยค (ป.ธ. 3) เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) และเปรียญธรรม 5 ประโยค (ป.ธ. 5) โดยมีประสบการณ์ในการสอนวิชาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมหรือแผนกบาลีหรือในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาไม่น้อยกว่า 300 ชั่วโมง เทียบเท่ามัธยมศึกษา

¹ วิชัย ธรรมเจริญ คู่มือการปฏิบัติงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา 2541, หน้า

ตอนปลาย (ม.6) สำหรับเปรียญธรรม 9 ประโยค (ป.ธ. 9) มีวิทยฐานะชั้นเปรียญตรี ตามตรา 4 (1) แห่งพระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการทางพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2527¹

3. หลักสูตรเปรียญตรีในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ได้แก่ พุทธศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นิสิตผู้สำเร็จการศึกษาเป็นพุทธศาสตรบัณฑิต จะต้องผ่านวิชาแกนพุทธศาสตร์ วิชาพื้นฐานทั่วไป วิชาเอก – โท และวิชาเลือกเสรีรวมเป็น 150 หน่วยกิต และมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้จบผ่านชั้นปีที่ 4 ต้องผ่าน 109 หน่วยกิตขึ้นไป และพระภิกษุทุกรูปต้องผ่านชั้นปีที่ 4 แล้วต้องปฏิบัติศาสนกิจตามระเบียบมหาวิทยาลัยอย่างน้อย 1 ปี ในเพศบรรพชิตจึงได้รับประกาศนียบัตรเป็นบัณฑิตโดยสมบูรณ์²

4. หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จัดการศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2534 ของกระทรวงศึกษาธิการ³ ซึ่งให้เห็นการศึกษาของคณะสงฆ์มี 2 กลุ่มคือ⁴ กลุ่มที่ 1 หลักสูตรที่ศึกษาเฉพาะวิชาการพระพุทธศาสนาได้แก่ หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี กลุ่มที่ 2 เป็นหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใช้หลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2534 และหลักสูตรระดับอุดมศึกษาได้แก่ หลักสูตรมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและหลักสูตรมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นการจัดการศึกษาประยุกต์หลักพุทธศาสตร์ร่วมกับศาสตร์อื่น ๆ ของโลก

1.2 การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

การศึกษาคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันทั้งการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี และมหาวิทยาลัยสงฆ์ได้พยายามเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาและพัฒนาศักยภาพของตนเองเพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณรให้ได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 12 ว่า “... สถาบันศาสนา... มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดของกระทรวง” ด้วยเหตุนี้การศึกษาพระปริยัติ

¹ ถวิล สมักรรัฐกิจ, *คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์* 2539 หน้า 173

² สภาการศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2534 และคู่มือการศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2540 อ้างถึงใน ถวิล สมักรรัฐกิจ, *คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์* หน้า 86 และหน้า 131

³ กระทรวงศึกษาธิการ 2534 อ้างถึงใน ถวิล สมักรรัฐกิจ, *คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์* หน้า 225 และ หน้า 263

⁴ สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง, “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพฯ: จัดพิมพ์โดยกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) หน้า 17-18

ธรรมได้พยายามศึกษาวิจัยเพื่อที่ปฏิรูปการศึกษาของคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้มีความรู้ทางพุทธศาสตร์และความรู้ทางโลกควบคู่กันไป ดังนั้นการจัดการศึกษาของพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจึงได้พยายามเอื้อโอกาสให้พระภิกษุสามเณรมีหลักสูตรทางการศึกษาทั้งในทางโลกและทางธรรมพร้อมกันแล้วก็ตามแต่ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะนอกจากพระภิกษุสามเณรยังต้องการที่จะมีการศึกษาวิชาการทางโลกในแผนกสามัญศึกษาแล้ว ในขณะที่เดียวกันจะอย่างไร การจัดการศึกษาของพระภิกษุสามเณรต้องเป็นศาสนทายาทที่ดี เพื่อจะสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ทางพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งตามพระธรรมวินัย จึงต้องเข้ารับการศึกษาทั้งในแผนกธรรมและแผนกบาลีในสำนักต่าง ๆ ในคราวเดียวกัน ประกอบกับการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ยังแยกสอนอยู่และไม่เกื้อกูลกัน จึงเป็นการเพิ่มภาระให้แก่พระภิกษุสามเณรในการศึกษาเล่าเรียน และยากที่จะสนองความต้องการทางการศึกษาของพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมให้ได้ผลคืออย่างจริงจัง¹

การศึกษาวินิจฉัยครั้งนี้จึงได้สนใจความต้องการในการศึกษาของพระภิกษุสามเณร แนวโน้มในอนาคตควรจะเป็นอย่างไรเพื่อจะได้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาของพระภิกษุสามเณรให้มีประสิทธิภาพและทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม และสถาบันสงฆ์นั้นเป็นที่คาดหวังของสังคมสูง ด้วยเหตุนี้บทบาทหลักของพระสงฆ์คือ 1) ต้องมีความรู้อย่างถ่องแท้ทั้งปริยัติและปฏิบัติ 2) พระสงฆ์ควรพัฒนาตนให้รอบรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม และ 3) ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ควรปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับยุคสมัย แต่คงไว้ซึ่งหลักศาสนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยให้ความสำคัญกับหลักการปฏิรูปการศึกษาเพื่อความอยู่รอดของสังคมไทยในโลกที่มีการปรับเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วที่มีผลกระทบต่อสถาบันสงฆ์ เช่นเดียวกัน

ดังนั้นการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพได้ประสิทธิผลอย่างคุ้มค่า จำเป็นต้องศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับความต้องการด้านการศึกษาของพระภิกษุสามเณรผู้เกี่ยวข้อง โดยตรงทั้งการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลีและ แผนกสามัญศึกษา

---

¹นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยมและวลัยพร ศิริภิรมณ์ , แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หน้า 8.

1.3 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการด้านการศึกษาของพระภิกษุสามเณร
2. เพื่อเปรียบเทียบความต้องการทางด้านการศึกษาของพระภิกษุสามเณร
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการด้านการศึกษาของพระภิกษุสามเณร
4. เพื่อศึกษาปัญหาความต้องการด้านการศึกษาต่อของพระภิกษุสามเณร

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับและหน่วยงานที่นำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.4.1 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการด้านการจัดการของพระภิกษุสามเณรที่สอดคล้องกับยุคปฏิรูปการศึกษาสงฆ์
2. ข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้บริหารการจัดการศึกษาสงฆ์ ครูสอน เพื่อจะได้มีการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการสงฆ์ ให้สอดคล้องนโยบายของกรมมหาเถรสมาคมและการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2542 และจะช่วยส่งเสริมการจัดการของคณะสงฆ์ มีคุณภาพและบรรลุเป้าหมายตามนโยบายมหาเถรสมาคมได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. ข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์อย่างมาก คือ ให้สามารถปรับปรุงการจัดการศึกษาของพระภิกษุสามเณรให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมมากขึ้น
4. ได้รูปแบบ และแนวทางการจัดการศึกษาในแต่ละด้านสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริหาร ครู และนักเรียน ตามนโยบายของมหาเถรสมาคม

1.4.2 หน่วยงานที่นำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สถาบันการศึกษาสงฆ์นำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลในการจัดการศึกษาสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพ
2. กรรมการศึกษานำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลส่วนหนึ่ง ในการกำหนดนโยบาย และวางแผน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การจัดการศึกษาสงฆ์ต่อไป
3. กระทรวงศึกษาธิการ นำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลในการให้การสนับสนุน การศึกษาสงฆ์ในแต่ละด้านต่อไป
4. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย นำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนจัดการศึกษา เพื่อเป็นศาสนทายาทที่ดีในอนาคต

1.5 ขอบเขตของงานวิจัย

1. พื้นที่เป้าหมายได้แก่ สถานที่ศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรทั้ง 4 แขนง คือ แขนงธรรม แขนกบาลี และแผนกสามัญศึกษาและแผนกอุดมศึกษาทั้ง 4 ภาค ของประเทศไทยคือ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้
2. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ พระภิกษุสามเณรทั้ง 4 ภาค ของประเทศที่ต้องการดำเนินการศึกษาของคณะสงฆ์ ทั้งการศึกษาพระปริยัติธรรม แขนงธรรม แขนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา และระดับอุดมศึกษา

1.6 การนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1. พระภิกษุ สามเณร หมายถึง หมู่ชนที่ประพฤติปฏิบัติถูกต้องตามพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงอนุญาตในหลักพระพุทธศาสนา
2. การศึกษา หมายถึง การศึกษาในหลักสูตรปริยัติธรรม แขนงธรรม แขนกบาลีและแผนกสามัญศึกษา และระดับอุดมศึกษา
3. ความต้องการในการศึกษา หมายถึง ความต้องการในการศึกษาพระปริยัติธรรม แขนงธรรม แขนกบาลี แผนกสามัญศึกษา และระดับอุดมศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคต
4. พระปริยัติธรรม หมายถึง หลักสูตรการศึกษาดั้งเดิมของคณะสงฆ์ที่จัดขึ้นสำหรับให้พระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี
5. โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่วัดตั้งขึ้นในที่วัดที่ธรณีสงฆ์หรือที่ดินของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้นักศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ
6. ระดับอุดมศึกษา หมายถึง การศึกษาของพระภิกษุสามเณรในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

1.7 ตัวแปรที่ศึกษา

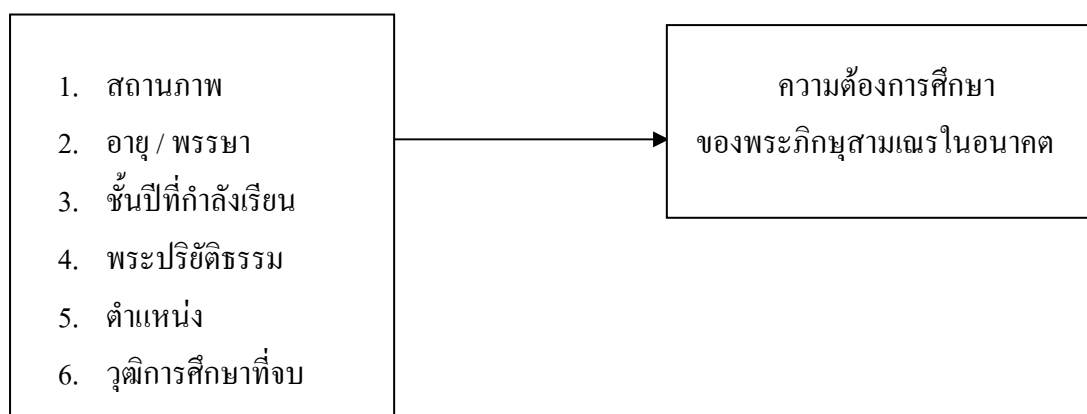
1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ สถานภาพ ตำแหน่ง อายุ พรรษา พระปริยัติธรรมแผนกชั้นปีที่กำลังเรียน และวุฒิการศึกษาที่จบ
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความต้องการด้านการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคต

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม

เพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม จึงสรุปเป็นแผนภูมิดังนี้

ก. ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

แผนภูมิที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาการศึกษาสงฆ์และวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในสมัยพุทธกาล และหลังพุทธกาล

2.1 การศึกษาในสมัยพุทธกาล

การศึกษาของพระสงฆ์ในสมัยพุทธกาลตอนต้นนั้นพระพุทธองค์ได้ทรงเป็นพระอุปัชฌาย์และพระพุทธองค์ทรงสอนพระภิกษุสงฆ์ด้วยพระองค์เองทั้งหมด ต่อมาพระพุทธองค์ได้ทรงอนุญาตให้พระสาวกได้อุปสมบทกุลบุตรผู้มีจิตศรัทธาด้วยวิธีการติสฺรณคมนูปสัมปทา และผู้ติดตามก็มาจามอบให้พระอุปัชฌาย์และอาจารย์เป็นผู้สั่งสอนพระภิกษุสามเณรผู้บวชใหม่ตามหลักพระธรรมวินัย

การศึกษาในสมัยนั้นเบื้องต้นต้องศึกษาวิปัสสนาธุระคือการศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย โดยยึดแนวทางของการปฏิบัติ ฝึกหัดจนให้จิตสงบหลุดพ้นจากกิเลสตัณหาในการปฏิบัติตามหลักสมถกัมมัฏฐาน และวิปัสสนากัมมัฏฐาน และการศึกษาเล่าเรียนตลอดถึงการปฏิบัติในครั้งพุทธกาลนั้น โดยมีพระอุปัชฌาย์และอาจารย์คอยให้คำแนะนำ แต่ถ้ามีข้อสงสัยประการใดก็จะทูลถามข้อสงสัยนั้นๆ ของตนต่อพระพุทธองค์โดยตรง พระพุทธองค์ก็ทรงวินิจฉัยปัญหานั้นๆ พระสงฆ์ทั้งหมดได้พากันจดจำเอาไว้และได้ถือเอาเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมา¹

2.2 การศึกษาในสมัยหลังพุทธกาล

การศึกษาในสมัยหลังพุทธกาลนั้นปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยเป็นแนวทางศึกษาและปฏิบัติ โดยมีพระอุปัชฌาย์และอาจารย์เป็นผู้คอยชี้แนะสั่งสอนฝึกหัดและปฏิบัติตนตามหลักพระไตรปิฎก ในสมัยเมื่อพระองค์ปรินิพพานแล้วใหม่ ๆ ก็มีพระอรหันต์หลายพระองค์เป็น

---

¹ เฉลิมพล โสมอินทร์, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา และการปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่สำนักพิมพ์สุทรไพศาล, 2546) หน้า 128

แบบอย่างในการศึกษาและปฏิบัติอย่างเช่น พระมหากัสสปเถระ พระอานนท์และอุบาลีเถระ เป็นต้น เป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างพระสงฆ์ทั้งหลาย

ดังนั้นการศึกษาในสมัยพุทธกาลนั้นเป็นการศึกษาจากพระพุทธองค์โดยตรงบ้าง จากพระอรหันต์พุทธสาวกบ้าง ด้วยการท่องจำเมื่อเรียนแล้วก็นำไปปฏิบัติที่เรียกว่า คัมภีระและวิปัสสนาธุระ หลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว การศึกษาสงฆ์ได้ยึดหลักพระไตรปิฎกโดยมีการศึกษาเล่าเรียนจากครูอาจารย์ในสำนักต่าง ๆ และต่อมาเกิดความขัดแย้งในการตีความพระธรรมวินัยอันเกิดจากความไม่เข้าใจภาษาและในปีพุทธศักราชประมาณ 1096 ปี พระเจ้าปรักรมพาทุมหาราชกษัตริย์แห่งประเทศลังกาและพระมหากัสสปเถระมีความเห็นว่า การที่พระภิกษุสงฆ์ไม่มีความเข้าใจในพระไตรปิฎกนั้นก็เพราะว่าไม่เข้าใจในภาษา เพราะฉะนั้นคณะสงฆ์จึงได้ทำสังคายนาทางพระธรรมวินัยและเขียนอรรถวรรณนาเป็นภาษาสิงหลขึ้นมาใหม่ หลังจากนั้นพระพุทธศาสนาในประเทศลังกาก็ได้เจริญรุ่งเรืองจนแพร่หลายไปยังนานาประเทศรวมถึงประเทศไทย¹ จึงให้เห็นว่าการศึกษาให้เข้าใจเนื้อหาของพระไตรปิฎกเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง

หลักพระไตรปิฎกมีหลักคำสอนพระธรรมวินัยทั้งหมด 84,000 พระธรรมขันธ์ จัดแบ่งเป็น 3 หมวด คือ

1. หมวดพระสูตร มี 21,000 พระธรรมขันธ์
2. หมวดพระธรรมวินัย มี 21,000 พระธรรมขันธ์
3. หมวดพระอภิธรรม มี 42,000 พระธรรมขันธ์

พระไตรปิฎกแต่เดิมเป็นภาษาบาลี ซึ่งเป็นภาษามัชฌิมประเทศมีพระสงฆ์พุทธสาวกทำสังคายนาพระธรรมวินัย เพื่อรวบรวมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ที่ตรัสสั่งสอนไว้ให้เข้าเป็นหมวดหมู่ ต่อมาพระพุทธศาสนาแพร่หลายไปในนานาประเทศที่ใช้ภาษาอื่น ประเทศนั้น ๆ ไม่รู้ภาษาบาลีจึงทำให้เรียนพระไตรปิฎกลำบาก เป็นเหตุให้เกิดความคิดและปฏิบัติต่างกัน ประเทศฝ่ายเหนือ มีประเทศทิเบต และจีน เป็นต้น แปลพระไตรปิฎกจากภาษาบาลีเป็นภาษาของตนเพื่อพระสงฆ์ที่จะให้เล่าเรียนรู้ได้ง่าย จะได้มีคนเลื่อมใสศรัทธามาก ครั้นไม่มีใครเล่าเรียนพระไตรปิฎกซึ่งต่อมาก่อยๆ สูญสิ้นไปในที่สุดก็ยากที่จะตรวจสอบพระธรรมวินัยให้ถ่องแท้ได้ ส่วนประเทศภายใต้ มีลังกาทวิป พม่า มอญ ไทย ลาว และเขมร ประเทศเหล่านี้คิดเห็นแต่เดิมว่า ถ้าแปลพระไตรปิฎกไปเป็นภาษาอื่น โดยทิ้งของเดิมเสียแล้ว พระธรรมวินัยก็คงคาดเคลื่อนจึงรักษาพระไตรปิฎกไว้ในภาษาบาลี การเล่าเรียนคัมภีระจึงเรียนพระธรรมวินัยในพระไตรปิฎกต่อไป

¹ อ่างแล้ว, เฉลิมพล โสมอินทร์, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา และการปกครองคณะสงฆ์ไทย, หน้า 129.

ด้วยเหตุนี้เอง ประเทศฝ่ายใต้จึงรักษาพระพุทธศาสนาตามหลักพระธรรมวินัยฉบับเดิม ได้ยั่งยืนสืบมาจนถึงปัจจุบัน¹

สืบเนื่องจากความคิดเห็นไม่ตรงกันของพระสาวกเหล่านั้นจึงได้แบ่งแยกออกเป็นนิกายใหญ่ๆ 2 นิกายคือ

1. ฝ่ายหินยานหรือเถรวาท ถือหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นใหญ่ได้แก่ ประเทศลังกา พม่า ไทย เขมร
2. ฝ่ายมหายานหรืออักษริยวาท ได้แก่ ประเทศทิเบต จีนและญี่ปุ่นนับถือเป็นจำนวนมาก

องค์ประกอบที่สำคัญของการศึกษาพระพุทธศาสนามี 3 อย่างคือ

1. ปรัชญา คือ การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยเพื่อให้เข้าใจหลักการศึกษากาตทฤษฎี ซึ่งเป็นความรู้พื้นฐานในการปฏิบัติ

2. ปฏิบัติ คือ การนำเอาหลักพระธรรมวินัยที่ได้ศึกษาเล่าเรียนในทางทฤษฎีนั้นมาสู่ภาคปฏิบัติในสภาวะแห่งความเป็นจริงเพื่อฝึกหัด ปฏิบัติ อบรมกาย วาจา และใจ ทั้งในด้านสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน

3. ปฏิเวธ คือ ผลจากการสำรวจตนทั้งในด้านปรัชญาและการปฏิบัติ เรียกว่า เป็นการประเมินผลการศึกษาและปฏิบัติของพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัยว่ามีการพัฒนาภูมิธรรมที่ตนปฏิบัติไปถึงขั้นไหน จากปุถุชนธรรมดาขึ้นไปเป็นพระอริยบุคคล เป็นต้น

หลักการศึกษาศาสตร์ของพระภิกษุสงฆ์มุ่งศึกษาตามหลักของไตรสิกขา คือ

1. สิลสิกขา มุ่งศึกษาการฝึกหัดอบรม กาย วาจา ให้เรียบร้อย
2. จิตตสิกขา มุ่งศึกษาฝึกหัดอบรมจิตใจให้สะอาด สว่าง สงบ
3. ปัญญาสิกขา มุ่งศึกษาการใช้ปัญญาและความรู้ให้พัฒนาการของการศึกษาสงฆ์ในประเทศไทยเข้าถึงสภาวะแห่งความเป็นจริงหลุดพ้นจากกิเลสตัณหาถึงขั้นจิตบริสุทธิ์

2.3 พัฒนาการศึกษาสงฆ์ในประเทศไทย

การศึกษาในสมัยกรุงสุโขทัย

การศึกษาของคณะสงฆ์ในสมัยกรุงสุโขทัยปรากฏว่ามีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก มีพระมหาเถระผู้ทรงไว้ซึ่งพระไตรปิฎกจำนวนหลายรูป โดยพระมหากษัตริย์เป็นผู้ส่งเสริมการศึกษาพระภิกษุสงฆ์ในสมัยนั้นอย่างพอขุนรามคำแหง พระองค์ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา

---

¹ถวิล สมักรรัฐกิจ, คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2539, หน้า 2.

เป็นอย่างมากและพระเจ้าลิไท พระองค์ได้ทรงผนวชและทรงอนุญาตให้ใช้สถานที่ในพระราชวัง คือ พระราชมนเทียร เป็นที่ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณร นับว่าเป็นครั้งแรกในประเทศไทยที่มีการสอนพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรในพระราชสำนัก¹

ในสมัยพ่อขุนรามคำแหง ได้ทรงอาราธนาพระเถระผู้ใหญ่และผู้ทรงคงแก่เรียนในทางพระพุทธศาสนาจากเมืองนครศรีธรรมราชมาเป็นหัวหน้าคณะสงฆ์ พระองค์ได้ทรงแบ่งพระสงฆ์เป็น 2 ฝ่ายคือ

1) ฝ่ายอรัญญวาสี มีหน้าที่อบรมสั่งสอนศิษยานุศิษย์ในทางปฏิบัติสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน เรียกว่า วิปัสสนาธุระ

2) ฝ่ายคามวาสี มีหน้าที่ให้การศึกษาเล่าเรียนคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาและอบรมพระภิกษุสามเณรตลอดถึงประชาชนให้ปฏิบัติดี ประพฤติชอบตามหลักพระธรรมวินัย เรียกว่า คันถธุระ

การศึกษาพระปริยัติธรรมในสมัยนั้น เป็นการศึกษาจากพระไตรปิฎก โดยแยกหลักสูตรเป็นตอนๆ คือ เบื้องต้นให้ศึกษาพระสุตตันตปิฎก เมื่อจบพระสุตตรแล้วก็ศึกษาพระวินัยปิฎก และเมื่อศึกษาพระวินัยปิฎกจบแล้วก็ให้ศึกษาพระอภิธรรมปิฎก

สถานที่ศึกษา มีวัดและวังเป็นศูนย์กลาง

ครูสอน พระมหาเถระ พระมหากษัตริย์ และราชบัณฑิตผู้คงแก่เรียน

หลักสูตร คงได้แก่ภาษาบาลี พระไตรปิฎกและศาสตร์ต่างๆ

การวัดผลการศึกษา ยังไม่มีระบบหรือระเบียบวิธีการวัดที่แน่นอน มักจะวัดผลจากความทรงจำและความสามารถเป็นพื้นฐาน²

จากข้อความข้างต้นสังเกตได้ว่าการศึกษาของพระภิกษุ สามเณรในสมัยสุโขทัยนั้นเจริญรุ่งเรืองมากทั้งนี้ก็ด้วยได้รับพระบรมราชูปถัมภ์จากพ่อขุนรามคำแหงและพระเจ้าลิไท แต่ในตอนปลายสมัยกรุงสุโขทัยการปกครองอ่อนแอลงมีผลกระทบต่อการศึกษาพระภิกษุสามเณรเริ่มอ่อนตามบ้านเมืองไปด้วย

¹ อ่างแก้ว, เฉลิมพล โสมอินทร์, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา และการปกครองคณะสงฆ์ไทย, หน้า 13.

² ถวิล สมักรรัฐกิจ, คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์, 2539, หน้า 12.

2.4 การศึกษาในสมัยกรุงศรีอยุธยา

ในตอนต้นสมัยของกรุงศรีอยุธยา ทางสำนักมิได้เอาใจในการจัดการศึกษาเล่าเรียน พระธรรมวินัยเท่าใดนัก ปล่อยให้ดำเนินการไปตามอริยาศัย โดยเฉพาะฝ่ายคามวาสีก็หมดอำนาจลง ทำให้ฝ่ายอรัญญวาสีได้รุ่งเรืองขึ้นมาแทน เน้นการเรียนไสยศาสตร์ เวทมนต์คาถาทำให้ประชาชนหลงใหลในเรื่องนั้น เป็นเหตุให้พระภิกษุสามเณรปฏิบัตินอกพระธรรมวินัย เป็นที่ติฉินนินทาของผู้รู้โดยทั่วไป ทำให้พระศาสนาเสื่อมลง

ต่อมาในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชขึ้นครองราชย์พระองค์ทรงเห็นว่า พระพุทธศาสนาได้ถูกลัทธินอกเข้ามาอำยิและคลุกเคล้ากับสิ่งที่มีมูลเหตุหลงใหล มอมเมาให้ประชาชนเห็นผิดเป็นชอบและมีการปลอมบวชในพระพุทธศาสนา เรียนเครื่องวิชาไม่ศึกษาพระธรรมวินัย พระองค์จึงโปรดให้ชุมชนหลวงสรรศักดิ์จัดสอบพระปริยัติธรรมขึ้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นปฐมเหตุในการสอบไล่พระปริยัติธรรมเกิดขึ้นในประเทศไทยครั้งแรก ผู้ใดสอบได้ดีให้อยู่ในพระพุทธศาสนาต่อไป ส่วนผู้ใดสอบตกก็โปรดให้ลาสมณเพศและดำเนินคดีตามกบิลเมืองต่อไป¹

ด้วยเหตุนี้ สมเด็จพระนารายณ์มหาราชจึงได้โปรดให้คณะสงฆ์ดำเนินการด้านโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้น โดยให้ผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาทุกรูปได้ศึกษาเล่าเรียนกันอย่างจริงจังจึงมีคำว่า “บวชเรียน” เกิดขึ้นตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์อยู่ 3 ประการคือ

1. เพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งพระศาสนา
2. เพื่อกำจัดผู้เข้ามาอาศัยพระศาสนาโดยวิธีการอันไม่ชอบธรรม
3. เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระสัตถธรรม

หลักสูตร : ยึดหลักพระไตรปิฎกภาษาบาลี 84,000 พระธรรมขันธ์ คือ

1. พระสูตรตันตปิฎก จำนวน 21,000 พระธรรมขันธ์
2. พระวินัยปิฎก จำนวน 21,000 พระธรรมขันธ์
3. พระอภิธรรมปิฎก จำนวน 42,000 พระธรรมขันธ์

ชั้นเรียนแบ่งเป็น 3 ชั้น คือ

1. บาเรียนตรี ต้องแปลจบพระสูตร
2. บาเรียนโท ต้องแปลจบพระสูตร และพระวินัย
3. บาเรียนเอก ต้องแปลจบพระสูตร พระวินัยและพระอภิธรรม

สถานศึกษา ได้แก่ พระที่นั่งพระราชวังเป็นหลัก และวัดต่างๆ มีการสอนเป็นแหล่งย่อย

¹ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติพระพุทธศาสนาแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ภาค 2, (กรุงเทพมหานคร: จัดพิมพ์โดย กรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ, 2526), หน้า 455.

ครูสอน ได้แก่ องค์พระมหากษัตริย์ ราชบัณฑิตและพระเถระผู้ทรงความรู้ในพระไตรปิฎก กระบวนการเรียนการสอน กำหนดเอาพระไตรปิฎกที่จารึกลงในใบลานหนังสือแบบเรียนและหนังสือชั้นมูลฐานในการเรียนคือ มูลกัจจายน์ เพื่อให้รู้เรื่องอักษรวิธีก่อนเรียนพระไตรปิฎก

สำหรับผู้เรียนนั้นเริ่มแรกต้องเรียนหนังสือมูลกัจจายน์ เพื่อให้ผู้เรียนรู้อักษรวิธีก่อนอย่างน้อยเป็นเวลา 2 ปี แล้วจึงเรียนแปลพระไตรปิฎกได้ โดยปกติผู้เรียนใช้เวลาในการเรียนตั้งแต่มูลกัจจายน์จนแปลพระไตรปิฎกได้อย่างน้อย 3 ปี เมื่อเห็นว่ามีความรู้ความสามารถในการแปลพระไตรปิฎกได้ดีแล้วก็แจ้งให้ครูบาอาจารย์ได้ทราบและให้เจ้าสำนักเรียนกราบทูลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อประกาศการสอบขึ้น เรียกว่า สอบสนามหลวง ซึ่งใช้ระยะเวลาเรียน 3 ปี และมีการวัดผล 1 ครั้ง

การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประกาศให้มีการสอบพระปริยัติธรรมขึ้นแล้ว พระมหาเถระและราชบัณฑิตทั้งหลายก็จะจัดตั้งคณะกรรมการขึ้น โดยมีพระเจ้าแผ่นดินทรงเป็นประธานในการสอบ ในการสอบนั้นใช้การแปลปากเปล่าต่อหน้าคณะกรรมการอย่างน้อย 3 ท่าน

2.5 การศึกษาสมัยกรุงธนบุรี

สมัยกรุงธนบุรี เป็นสมัยที่บ้านเมืองต้องกอบกู้เอกราชและบูรณปฏิสังขรณ์จัดการบริหารบ้านเมืองให้อยู่ในสภาพเหมือนเมื่อครั้งก่อนเสียกรุงศรีอยุธยา ภายหลังเสียกรุงศรีอยุธยาให้แก่พม่าแล้วนั้น ข้าศึกได้เอาไฟเผาหัวควาอาราม เผาบ้านเมือง คัมภีร์พระไตรปิฎกเสียหายยับเยินไม่เหลือ และในปี พ.ศ. 2311 พระเจ้าตากสินมหาราช เสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติได้ทรงเลือกเอาเมืองธนบุรีเป็นราชธานีในขณะนั้นบรรดาผู้มีอำนาจในหัวเมืองต่างๆ ตั้งตัวเป็นใหญ่ไม่ยอมขึ้นต่อพระเจ้ากรุงธนบุรี ครั้นเมื่อพระองค์ได้ขึ้นครองราชย์สมบัติแล้ว ได้มีพระราชกระแสคำสั่งในที่ประชุมของท้าวพระยาเสนาบดีทั้งหลายว่า “แผ่นดินไทยจะถูกแบ่งออกเป็นสัดส่วนเหมือนดังที่กำลังเป็นอยู่ทุกวันนี้ไม่ได้ จึงต้องรวบรวมเข้าไว้ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้เร็วที่สุดก่อนที่พม่าจะยกทัพมาย่ำยีเอาแก่เราอีก” ซึ่งทุกคนสนองรับพระองค์จึงรวมประเทศได้อีกครั้งหนึ่ง

ในตอนปลายรัชสมัยของพระองค์ได้อาราธนาพระภิกษุสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิและสมณศักดิ์แยกย้ายกันไปนำพระคัมภีร์วิสุทธิมรรคจากกรุงกัมพูชาและนครศรีธรรมราชมาดำเนินการคัดลอกไว้ในกรุงธนบุรีอีกด้วย และการศึกษาเล่าเรียนของบรรดาพระภิกษุสงฆ์ การวัดผลและประเมินผลก็คงไว้ตามแบบอย่างกรุงศรีอยุธยา¹

¹ อ่างแล้ว, ถวิล สมักรรัฐกิจ, คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์, หน้า 21.

2.6 การศึกษาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

การศึกษาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ แบ่งตามยุคได้เป็น 3 ยุคคือ

1. ยุคแรก เริ่มจากรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 5
2. ยุคใหม่ เริ่มจากรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7
3. ยุคปัจจุบัน เริ่มจากรัชกาลที่ 8 ถึงรัชกาลที่ปัจจุบัน

1. ยุคแรกเริ่มจากรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 5 ในยุคแรกเริ่มกรุงรัตนโกสินทร์ การศึกษาพระปริยัติธรรมสำหรับพระภิกษุสามเณรคงใช้หลักสูตรการเรียนการสอนและการวัดผลนั้น เข้าใจว่าคงดำเนินตามแบบกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย คือ ผู้เรียนพระไตรปิฎกเฉพาะพระสูตรตันตปิฎกครบ 3 ปีแล้ว จึงมีการสอบ เรียกว่า 3 ปีต่อการสอบครั้งหนึ่ง และแบ่งชั้นเรียนเป็น 3 ชั้นคือ

1. บาเรียนตรี สอบพระสูตร
2. บาเรียนโท สอบพระสูตรและพระวินัย
3. บาเรียนเอก สอบพระสูตร พระวินัยและพระอภิธรรม เป็นหลักสูตรตาม

คณะกรรมการจะเลือกให้แปล

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยรัชกาลที่ 2 ได้เปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมขึ้นใหม่ คือ

1. ประโยค 1-2 ยังไม่เรียกว่าบาเรียน
2. บาเรียนตรี ได้แก่ประโยค 3
3. บาเรียนโท ได้แก่ประโยค 4-6
4. บาเรียนเอก ได้แก่ประโยค 7-9

สำหรับบาเรียนเอกยังได้แบ่งออกไป 3 ระดับคือ

1. บาเรียน 7 เรียกว่า เอกสามัญหรือเอก ส.
2. บาเรียน 8 เรียกว่า เอกมัชฌิมาหรือเอก ม.
3. บาเรียน 9 เรียกว่า เอกอุตมะหรือเอก ม.

ต่อมาในรัชกาลที่ 3 การศึกษาของคณะสงฆ์ได้มีการเปลี่ยนแปลงให้แบ่งการสอนเป็น 3 สูตรคือ

1. ธรรมบท
2. มงคลที่ปณี
3. สวรรค์สังคหะ

ในสมัยรัชกาลที่ 4 มีวิธีการจับฉลากในการสอบ จับได้ประโยคใดก็จะสอบประโยคนั้น ผ่านการสอบครั้งแรกในปีที่ 1 จะเรียกว่า บาเรียน 1 ผ่านปีที่ 2 ก็ได้บาเรียน 2 ผ่านปีที่ 3 ก็

เรียกว่าได้บาเรียน 3 พระภิกษุสามเณรบางรูปที่มีความเชี่ยวชาญในการแปล ในปีเดียวอาจจะได้ตั้งแต่ประโยค 1-6 หรือถึงประโยค 9 ก็ได้

2. ยุคใหม่ ในรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7

ในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นยุคที่เริ่มจัดการศึกษาสมัยใหม่ โดยได้แยกการศึกษาของพระภิกษุสามเณรและของเด็กนักเรียนออกจากกัน สำหรับการศึกษาของพระภิกษุสามเณรนั้น พระองค์โปรดให้ย้ายการศึกษาที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมหาราชวังมาตั้งเป็นมหาธาตุวิทยาลัย ที่วัดมหาธาตุในปี พ.ศ. 2432 นับว่าเป็นวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2436 พระองค์ทรงสถาปนามหาจุฬาราชวิทยาลัย เพื่อใช้เป็นที่ศึกษาของคณะสงฆ์ธรรมยุต ในปี พ.ศ. 2439 พระองค์ก็โปรดให้สร้างสังฆิกเสนาสน์วิทยาลัย เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาพระปริยัติธรรม และวิชาการชั้นสูงของคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกายที่วัดมหาธาตุ ต่อมาได้ทรงพระราชทานนามว่า มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในปัจจุบันมีฐานะเป็นมหาวิทยาลัยของคณะสงฆ์ไทย

ในรัชกาลที่ 6 ได้มีการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยเกิดขึ้นมาอีกแผนกหนึ่งเรียกว่า การศึกษาแบบนักธรรม คู่กับการศึกษาฝ่ายบาลีเรียกว่า เปรียญ การศึกษาฝ่ายนี้เป็นการศึกษาเฉพาะพระภิกษุสามเณรเท่านั้น

ต่อมารัชกาลที่ 7 ในปี พ.ศ. 2472 จึงเปิดโอกาสให้ฆราวาสชายหญิงเรียนได้ โดยแบ่งเป็นการศึกษาแผนกนักธรรม สำหรับพระภิกษุสามเณร และแผนกธรรมศึกษาสำหรับฆราวาสชายหญิง ซึ่งแบ่งเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก และได้เริ่มการสอบเปรียญด้วยวิธีเขียนถึง พ.ศ. 9 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2459 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน หลักสูตรสำหรับฝ่ายบาลีหรือเปรียญของมหาวิทยาลัยนั้นแยกออกเป็น 2 ฝ่าย ดังต่อไปนี้

1. ฝ่ายไทยแบ่งประโยคเป็น 9 ชั้นคือ

ชั้นที่ 1-2-3 เรียน ชัมมปทัฏฐกถา

ชั้นที่ 4 เรียน มงคลัตถทีปนีชั้นต้น

ชั้นที่ 5 เรียน สารัตถสังคหะ

ชั้นที่ 6 เรียน มงคลัตถทีปนีชั้นปลาย

ชั้นที่ 7 เรียน ปฐมสมันตปาสาทิกา

ชั้นที่ 8 เรียน วิสุทธีมัทค์

ชั้นที่ 9 เรียน สารัตถทีปนี (ฎีกาวินัย)

2. ฝ่ายสามัญแบ่งเป็น 4 ชั้นคือ

ชั้นที่ 1 เรียน อาทิกัมม์ หรือ ปาจิตตีย์อย่างใดอย่างหนึ่ง

ชั้นที่ 2 เรียน มหาวัคค์ หรือ จุลลวัคค์

ชั้นที่ 3 เรียน บาลีมุตตกวินัยวินิจฉัย

ชั้นที่ 4 เรียน ปฐมสมันตปาสาทิกา

การศึกษาระยะแรกเหมือนในรัชกาลที่ 4 ต่อมามหาวิทยาลัยย้ายไปตั้งที่วัดสุทัศน์และทางวัดมหาธาตุตั้งบาลีวิทยาลัยของตนขึ้น ตลอดจนให้มีการศึกษาขยายออกไปตามวัดต่าง ๆ มากขึ้น

2.7 การศึกษาพระปริยัติธรรมในสมัยปัจจุบัน

ในปัจจุบันการศึกษาของพระภิกษุสามเณรได้มีการพัฒนาไปอย่างกว้างขวางแต่ก็ยังมีการศึกษาที่สืบเนื่องมาจากครั้งก่อนและคงรักษาแบบเดิมทั้ง 2 สายคือ

1. พระปริยัติธรรมแผนกบาลี
2. พระปริยัติธรรมแผนกธรรม

1. พระปริยัติธรรมแผนกบาลี

พระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในปัจจุบันมีหลักสูตรการเรียนการสอนและเกณฑ์การวัดผลดังต่อไปนี้

ประโยค 1-2 และเปรียญตรีปีที่ 1-2 หมวดบาลีศึกษา

1. วิชาแปลมคธเป็นไทย โดยพญฺชนะและโดยอรรถ หลักสูตรใช้หนังสือธัมมปัทฏฐกถา ภาคที่ 1 ถึงภาคที่ 4
2. วิชาบาลีไวยากรณ์ หลักสูตรใช้หนังสือบาลีไวยากรณ์ประเภทสอบถามความจำ

ประโยค ป.ธ. 3

1. วิชาแปลมคธเป็นไทย โดยพญฺชนะและโดยอรรถ หลักสูตรใช้หนังสือธัมมปัทฏฐกถา ภาคที่ 5 ถึงภาคที่ 8
2. วิชาสัมพันธไทย หลักสูตรใช้หนังสือ ธัมมปัทฏฐกถา ภาคที่ 5 ถึงภาคที่ 8
3. วิชาบาลีไวยากรณ์ หลักสูตรใช้หนังสือบาลีไวยากรณ์ประเภทสอบถามความจำและความเข้าใจประกอบกัน

4. วิชาบูรพภาค ข้อเขียนภาษาไทย โดยแก้ไขให้ถูกต้องตามระเบียบ ลักษณะวรรคตอนตัวอักษรตามสมัยนิยม หลักสูตรใช้หนังสือที่ควรรู้ เช่น จดหมายทางราชการ

ประโยค ป.ธ. 4

1. วิชาแปลเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือ ธัมมปัทฏฐกถาภาคที่ 1
2. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือ มังคลัตถทีปนี ภาคที่ 1

ประโยค ป.ธ. 5

1. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือ ธรรมปทัฏฐกถาภาคที่ 2 ถึงภาคที่ 4
2. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือ มงคลัตถทีปนี ภาคที่ 2

ประโยค ป.ธ. 6

1. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือ ธรรมปทัฏฐกถาภาคที่ 5 ถึงภาคที่ 8 แต่ในการสอบ กรรมการจะแปลประโยคที่ออกสอบเป็นความไทย โดยสันทัดหรืออาจจัดแปลงสำนวนและท้องเรื่องหรือตัดตอนที่ต่างๆ มาเรียงติดต่อกันเป็นประโยคที่สอบไล่ก็ได้

2. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือ ตติย-จตุตถ-ปัญจสมันตปาสาทิกา

ประโยค ป.ธ. 7

1. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือ มงคลัตถทีปนี
2. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือ ปฐม-ทติยสมันตปาสาทิกา

ประโยค ป.ธ. 8

1. วิชาแต่งฉันทมคธ แต่งฉันทที่เป็นภาษามคธ 3 ฉันท์ในจำนวน 6 ฉันท์
  - (1) ปัญญาวัต (2) อินทรวิเชียร (3) อุเปนทรวิเชียร (4) อินทรวงศ์
  - (5) วังสัทธูระ (6) วสันตฉลิก ข้อความแล้วแต่กรรมการจะกำหนดให้
2. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือ ปฐม-ทติยสมันตปาสาทิกา
3. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือวิสุทธิมคค์

ประโยค ป.ธ. 9

1. วิชาแต่งไทยเป็นมคธ แต่งมคธจากภาษาไทยล้วน ข้อความแล้วแต่กรรมการจะกำหนดให้
2. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือวิสุทธิมคค์
3. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือ อภิธัมมัตถวิภาวินี

การวัดผลการเรียนการสอน

การวัดผลการเรียนการสอน ใช้วิธีเก็บคะแนนคือ หักคะแนนส่วนที่ผิดออกวิชาบูรพภาค ผิดได้ไม่เกิน 12 คะแนน เกินนั้นปรับเป็นตก และไม่ต้องพิจารณาวิชาอื่นอีกสำหรับวิชาบาลีไวยากรณ์เดิมมีข้อสอบ 14 ข้อ ตั้งแต่ พ.ศ. 2470 เป็นต้นมามี 7 ข้อ โดยถือเกณฑ์คะแนนผิด 1-15 ให้ได้ 3 ผิด 16-20 ให้ 2 ผิด 21-25 ให้ 1 เกินจากนั้น เป็น 0 ส่วนวิชาอื่นถือเกณฑ์เข้มงวดกว่านี้คือ ผิด 1-6 ให้ 3 ผิด 7-12 ให้ 2 ผิด 13-18 ให้ 1 เกินจากนั้นเป็น 0

การตัดสิน ได้-ตก สำหรับ ป.ธ. 3 นอกจากไม่มีวิชาใดได้ 0 แล้ว วิชาแปลต้องได้ไม่ต่ำกว่า 2 และวิชาทั้ง 3 (ไม่นับวิชาบูรพภาค) เมื่อรวมคะแนนแล้วต้องได้ 6 ห (ให้) ขึ้นไปจึงจะถือว่าสอบได้ ส่วนประโยค ป.ธ. 4 ขึ้นไป ทุกวิชาต้องได้ 2 ห (ให้) ขึ้นไปจึงจะถือว่าสอบได้ เฉพาะ

เปรียญชั้นสูง ตั้งแต่ประโยค ป.ธ. 6 ขึ้นไปต้องพิจารณาตามสมภูมิด้วย แม้ผิดคำเดียวก็อาจปรับตกได้

พระภิกษุสามเณรที่สอบได้ชั้น ป.ธ. 3 เป็นเปรียญตรี จะได้รับพระราชทานพัดยศจากพระมหากษัตริย์ ถ้าเป็นภิกษุก็ได้เป็นมหา ใช้คำว่า “พระมหา” นำหน้าชื่อได้แต่ปัจจุบันพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมอบให้สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งและพระราชทานพัดยศแทน ส่วนผู้สอบได้ ป.ธ. 6 และ ป.ธ. 9 ซึ่งเป็นชั้นสุดประโยคของเปรียญโทและเปรียญเอก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยังเสด็จไปพระราชทานพัดยศด้วยพระองค์เอง หรือบางครั้งก็ให้ผู้แทนพระองค์ไปแทนในวันขึ้น 14 ค่ำเดือน 6 ทุกปี

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

การศึกษาแผนกธรรม ได้มีหลักสูตรที่ใช้การเรียนการสอนในปัจจุบันนี้ มีดังต่อไปนี้

นักธรรมชั้นตรี

1. วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม หลักสูตรใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต
2. วิชาธรรม หลักสูตรใช้หนังสือนวโกวาท แผนกธรรมวิภาคและกิริยปฏิบัติ
3. วิชาตำนาน หลักสูตรใช้หนังสือพุทธประวัติเล่ม 1-2-3 ปฐมสมโพธิพระนิพนธ์สมเด็จพระสังฆราช (สา) ศาสนพิธี เล่ม 1 ขององค์การศึกษา
4. วิชาวินัย หลักสูตรใช้หนังสือนวโกวาท แผนกวินัยบัญญัติ วินัยมุขเล่ม 1

นักธรรมชั้นโท

1. วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม หลักสูตรใช้หนังสือศาสนสุภาษิต เล่ม 2 ให้นักเรียนแต่งเป็น ทำนองเทศนา ยกถ้อยคำในที่อื่นมาอ้าง 2 แห่ง ไม่ให้ซ้ำกัน เรียงเชื่อมความให้ สืบเนื่องต่อกันสนิท
2. วิชาธรรม หลักสูตรใช้หนังสือธรรมวิภาค ปริเฉทที่ 2 แก้ปัญหาธรรมวิภาคพิสดารออกไป
3. วิชาตำนาน หลักสูตรใช้หนังสือพุทธประวัติและพุทธธานุพุทธประวัติอันกล่าวเฉพาะประวัติพระสาวก สังคีตติกา ปฐมสมโพธิ พระนิพนธ์สมเด็จพระสังฆราช (สา) ศาสนพิธี เล่ม 2 ขององค์การศึกษาแก้ปัญหาอนุพุทธประวัติ
4. วิชาวินัย หลักสูตรใช้หนังสือวินัยมุขเล่ม 1-2 ผู้จะเข้าสอบนักธรรมชั้นโทต้องได้ประโยคนักธรรมชั้นตรีในสนามหลวง แล้วแก้ปัญหาพิสดารออกไป

นักธรรมชั้นเอก

1. วิชาความเรียงแก้กระทู้ธรรม หลักสูตรใช้หนังสือศาสนสุภาษิต เล่ม 3 ให้ นักเรียนแต่งเป็นทำนองเทศนาด้วยสุภาษิตในที่อื่นมาอ้าง 3 แห่ง อย่าให้ซ้ำกัน เรียงเชื่อมความให้ สืบเนื่องติดต่อกันสนิท

2. วิชาธรรมหลักสูตรใช้หนังสือธรรมวิจารณ์ ส่วนปรมัตตและสังสารวัฏสมถกัมมัฏฐาน วิปัสสนากัมมัฏฐาน

โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา¹

การศึกษาปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษานั้น เป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของการศึกษา คณะสงฆ์ เป็นการที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์² ซึ่งมีมูลเหตุมาจากการ จัดตั้งโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษา และบาลีวิสามัญศึกษาสำนักเรียนวัด กล่าวคือ จากการศึกษาใน มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง คือ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและสภาการศึกษามหามกุฏราช วิทยาลัย ซึ่งเปิดดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2432 และ พ.ศ. 2489 ตามลำดับ ได้เจริญก้าวหน้ามากขึ้น ทางมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจึงได้จัดแผนกมัธยมขึ้นมาเรียกว่าโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษา กำหนดให้มีการเรียนบาลี นักธรรม และความรู้ชั้นมัธยม โดยผู้ที่สำเร็จชั้นมัธยมปีที่ 4 ต่อมาเมื่อ โรงเรียนบาลีมัศึกษานี้ได้แพร่ขยายออกไปยังต่างจังหวัดหลายแห่ง มีพระภิกษุและสามเณร เรียนกันมาก ทางคณะสงฆ์โดยองค์การศึกษาจึงได้กำหนดให้เรียกโรงเรียนประเภทนี้ใหม่ว่า โรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษาสำนักเรียนวัด โดยมติดคณะสงฆ์มนตรีและกระทรวงศึกษาธิการก็ได้ออก ระเบียบกระทรวง ให้โรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษาสำนักเรียนวัดนี้ เปิดทำการสอนสมทบในชั้นตัว ประโยค คือ ชั้นประถมปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เหตุนี้จึงทำให้พระภิกษุสามเณรเรียนกัน มาก โรงเรียนประเภทนี้จึงแพร่หลายออกไปยังจังหวัดต่างๆ อย่างกว้างขวาง จนทำให้ทางคณะสงฆ์ เกรงว่าการศึกษารวมและบาลีจะเสื่อมลง เพราะภิกษุสามเณรมุ่งศึกษาวิชาทางโลกมากไป เป็นเหตุ ให้ต้องละทิ้งการศึกษารวมและบาลีเสีย แต่ทางการคณะสงฆ์ก็ยังคงพิจารณาเห็นความจำเป็นของ การศึกษาวิชาการในทางโลกอยู่ ดังนั้นแม่กองบาลีสนามหลวง สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธโร) จึงได้ตั้งคณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีขึ้น ใหม่วิชาบาลี วิชาธรรม และวิชาโลก เรียกว่า บาลีศึกษาสามัญศึกษา และปริทัศน์ศึกษา และได้ ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. 2507 พร้อมกับได้ยกเลิกระเบียบของสังฆมนตรีว่าด้วยการศึกษาของโรงเรียน บาลีวิสามัญศึกษา สำนักเรียนวัดเสีย และกำหนดให้พระภิกษุสามเณรเรียนพระปริยัติธรรมแผนก

¹ อ่างแล้ว, ถวิล สมักรรัฐกิจ, คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์, หน้า 185.

² พระราชวรมุนี, 2521, หน้า 355. อ่างใน, ถวิล สมักรรัฐกิจ, คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์, หน้า 185.

บาลีที่คณะสงฆ์ได้จัดขึ้นใหม่ แต่ปรากฏว่าต่อมา การตั้งสำนักเรียนตามแบบโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีแผนใหม่มีน้อย นักเรียนก็นิยมเรียนกันน้อยเพราะพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่ยังพอใจที่เรียนโดยได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการอยู่ ดังนั้นนักเรียนในโรงเรียนดังกล่าว จึงพากันเข้าชื่อกันเป็นนักเรียนในโรงเรียนราษฎร์ของวัด ซึ่งตั้งขึ้นโดยระเบียบกระทรวง บ้าง สมัครสอบเทียบบ้าง เข้าเป็นนักเรียนผู้ใหญ่บ้างทำให้การศึกษาของคณะสงฆ์ในช่วงระยะนั้น เกิดความสับสนเป็นอันมาก¹

ขณะเดียวกัน ได้มีผู้แทนราษฎรได้ยื่นเรื่องราขอให้กระทรวงศึกษาธิการเปิดการสอบ สมทบในชั้นตัวประโยคให้แก่พระภิกษุสามเณร แต่กรมการศาสนาร่วมกับกรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ พิจารณาลงความเหตุร่วมกันว่าควรจะต้องตั้งโรงเรียนชั้นประโยคขึ้น เพื่อสนองความต้องการของ พระภิกษุสามเณร โดยให้เรียนทั้งวิชาธรรมและวิชาสามัญศึกษาคบคู่กันไป โดยไม่มีการสอบ สมทบแต่กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการสอบเอง ในที่สุดกระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศใช้ ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาขึ้น เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2514 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การศึกษาในโรงเรียนดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อ ฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายบ้านเมือง กล่าวคือ ทางศาสนจักรก็จะได้ทายาทศาสนาที่ดี มีความรู้ความ เข้าใจในหลักธรรมทางศาสนาอย่างแท้จริง เป็นผู้ประพฤติดี ประพฤติชอบ ดำรงอยู่ในศาสนธรรม สมควรแก่ภาวะ สามารถธำรงและสืบต่อศาสนาให้เจริญสถาพรต่อไป และหากพระภิกษุสามเณร เหล่านี้ลาสิกขาบทไปแล้ว ก็สามารถเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐได้ หรือเข้ารับราชการสร้าง ประโยชน์ให้ก้าวหน้าให้แก่ตนเองและบ้านเมืองสืบต่อไปด้วยเช่นกัน ในระยะเริ่มแรกมีเจ้าอาวาส 51 แห่งรายงานเสนอการจัดตั้งต่อกรมการศาสนา ปัจจุบันการศึกษาเหล่านี้ได้เจริญก้าวหน้าขึ้นมา โดยลำดับมีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากระจายอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ ปี การศึกษา 2536 มีโรงเรียน 263 โรง มีนักเรียน จำนวน 39,275 รูป (ปีการศึกษา 2536)

หลักการ

หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีหลักการดังนี้

1. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของ ตนเอง
2. เป็นการศึกษาวิชาพระปริยัติธรรมขั้นพื้นฐาน เพื่อประพฤติปฏิบัติตามพระธรรม วินัยและศึกษาต่อ

¹กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ คู่มือการปฏิบัติงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษาเชียงใหม่ 2536, หน้า 7-8.

3. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมปัจจุบันได้ตามสมควรแก่สมณวิสัย

จุดหมาย

การศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาที่มุ่งให้พระภิกษุสามเณรพัฒนาตน ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเป็นศาสนทายาทที่ดีและนำความรู้จากการศึกษาไปพัฒนาสังคมตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ จะต้องมุ่งปลูกฝังให้พระภิกษุสามเณรมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความรู้และทักษะในวิชาพระปริยัติธรรมและวิชาสามัญ
2. มีนิสัยใฝ่หาความรู้มีสมณสัญญา เคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามข้อบังคับของระเบียบสงฆ์
3. มีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ
4. รู้จักบำรุงรักษาทั้งศาสนสมบัติ อนุรักษ์ และเสริมสร้างสภาพแวดล้อม
5. มีความภูมิใจในความเป็นสมณะ จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์เลื่อมใสระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
6. มีความคิดสร้างสรรค์ ปรับปรุงแนวทางปฏิบัติให้เกิดความรุ่งเรืองแก่ชุมชนและสังคมสืบต่อไป

โครงสร้าง

1. วิชาบังคับ จำนวน 78 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ รายวิชาดังต่อไปนี้

1.1 วิชาบังคับแกน จำนวน 72 หน่วยการเรียนรู้	
1.1.1 ภาษาไทย	12 หน่วยการเรียนรู้
1.1.2 วิทยาศาสตร์	9 หน่วยการเรียนรู้
1.1.3 คณิตศาสตร์	6 หน่วยการเรียนรู้
1.1.4 สังคมศึกษา	6 หน่วยการเรียนรู้
1.1.5 สุขศึกษา	3 หน่วยการเรียนรู้
1.1.6 ศาสนปฏิบัติ	12 หน่วยการเรียนรู้
1.1.7 ภาษาบาลี	15 หน่วยการเรียนรู้
1.1.8 ธรรมวินัย	9 หน่วยการเรียนรู้

1.2 วิชาบังคับเลือก จำนวน 6 หน่วยการเรียนรู้ ให้เลือกจากรายวิชาบังคับเลือกสังคมศึกษา

2. วิชาเลือกเสรี จำนวน 18 หน่วยการเรียนรู้ ให้เลือกจากรายวิชาในกลุ่มวิชาต่าง ๆ ต่อไปนี้

2.1 กลุ่มวิชาภาษา

2.1.1 ภาษาไทย

2.1.2 ภาษาต่างประเทศ

2.2 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ – คณิตศาสตร์

2.2.1 วิทยาศาสตร์

2.2.2 คณิตศาสตร์

2.3 กลุ่มวิชาสังคมศึกษา

2.4 กลุ่มพัฒนาบุคลิกภาพ

2.4.1 สุขศึกษา

2.4.2 ศาสนปฏิบัติ

2.5 กลุ่มวิชาพระปริยัติธรรม

2.5.1 ภาษาบาลี

2.5.2 ธรรมวินัย

3. กิจกรรมได้แก่กิจกรรมดังต่อไปนี้

3.1 กิจกรรมแนะแนวหรือกิจกรรมแก้ปัญหาหรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ จำนวน 1 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค

3.2 กิจกรรมอิสระของผู้เรียน จำนวน 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค

4. กิจของสงฆ์ ได้แก่ กิจที่พระภิกษุสามเณรปฏิบัติเป็นประจำอยู่ในวัด คือกิจประจำวัน กิจประจำปักษ์ กิจประจำวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

หมายเหตุ

รายวิชาทั้งหมดในข้อ 1.1.1 ถึง 1.1.5 2.3 และ 2.4.1 ใช้รายวิชาของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2534

หลักการ

หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีหลักการ ดังนี้

1. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้แสวงหาความรู้ทางพระพุทธศาสนาให้แตกฉานเพื่อการเผยแผร์และศึกษาต่อ
2. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้มีประสบการณ์ในการปฏิบัติกิจวัตรของสงฆ์อย่างถูกต้องและเคร่งครัด
3. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างเหมาะสม

จุดหมาย

การศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นการศึกษาที่มุ่งให้พระภิกษุสามเณรปฏิบัติตามพระธรรมวินัย สามารถนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าวิชาการทางการศึกษาไปพัฒนาสังคม ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตามสมควรแก่สมณวิสัย

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ จะต้องมุ่งปลูกฝังให้พระภิกษุสามเณรมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความรู้ ทักษะในศาสนปฏิบัติและกิจของสงฆ์ตามพระธรรมวินัยและระเบียบสงฆ์
2. มีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนวัฒนธรรมของชาวพุทธ
3. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถนำความคิดและแนวทางใหม่ ๆ ไปใช้พัฒนาสังคม
4. รู้จักใช้สิทธิและเสรีภาพในทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์บนรากฐานแห่งกฎหมายและพระธรรมวินัย
5. มีความสำนึกในพระสมณสัญญา และเป็นคนไทยร่วมกัน มีความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
6. สามารถปฏิบัติตนเป็นศาสนทายาทที่ดี

โครงสร้าง

1. วิชาบังคับ จำนวน 42 หน่วยการเรียนรู้

1.1 วิชาบังคับแกน จำนวน 46 หน่วยการเรียนรู้

1.1.1 ภาษาไทย	6 หน่วยการเรียนรู้
1.1.2 สังคมศึกษา	6 หน่วยการเรียนรู้
1.1.3 สุขศึกษา	3 หน่วยการเรียนรู้
1.1.4 ภาษาบาลี	12 หน่วยการเรียนรู้
1.1.5 ธรรมวินัย	6 หน่วยการเรียนรู้
1.1.6 ศาสนปฏิบัติ	3 หน่วยการเรียนรู้

1.2 วิชาบังคับเลือก จำนวน 6 หน่วยการเรียนรู้ ให้เลือกเรียนจากวิชาบังคับเลือก วิทยาศาสตร์

2. วิชาเลือกเสรี เลือกเรียนอย่างน้อย จำนวน 39 หน่วยการเรียนรู้ ให้เลือกจากรายวิชาในกลุ่มวิชา ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 กลุ่มวิชาภาษา

- 2.1.1 ภาษาไทย
- 2.1.2 ภาษาต่างประเทศ

2.2 กลุ่มวิชาสังคมศึกษา

2.3 กลุ่มพัฒนานาบุคลิกภาพ

- 2.3.1 สุขศึกษา
- 2.3.2 ศาสนปฏิบัติ

2.4 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ – คณิตศาสตร์

- 2.4.1 วิทยาศาสตร์
- 2.4.2 คณิตศาสตร์

2.5 กลุ่มวิชาพระปริยัติธรรม

- 2.5.1 ภาษาบาลี
- 2.5.2 ธรรมวินัย
- 2.5.3 ศาสนศิลป์

3. กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมต่อไปนี้

3.1 กิจกรรมแนะแนว หรือกิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ จำนวน 2 คาบ ต่อสัปดาห์ต่อภาค

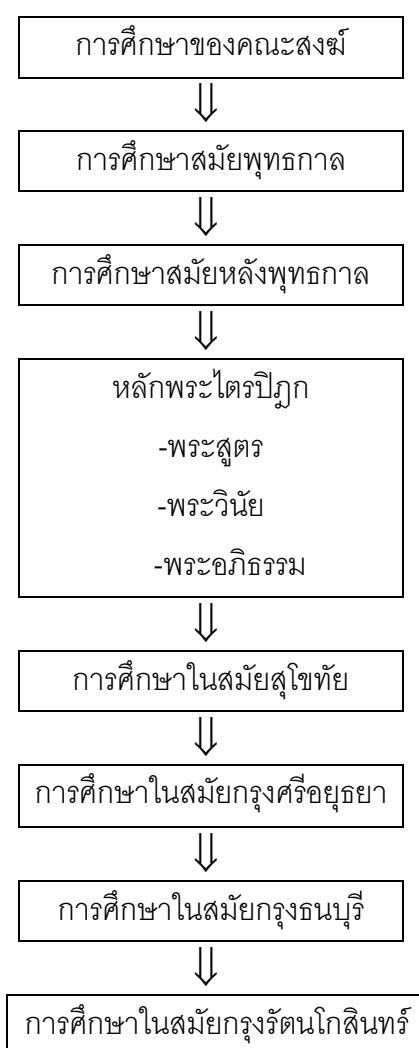
3.2 กิจกรรมอิสระของผู้เรียน

4. กิจของสงฆ์ ได้แก่ กิจที่พระภิกษุสามเณรปฏิบัติเป็นประจำอยู่ในวัด คือกิจประจำวัน กิจประจำปี กิจประจำวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

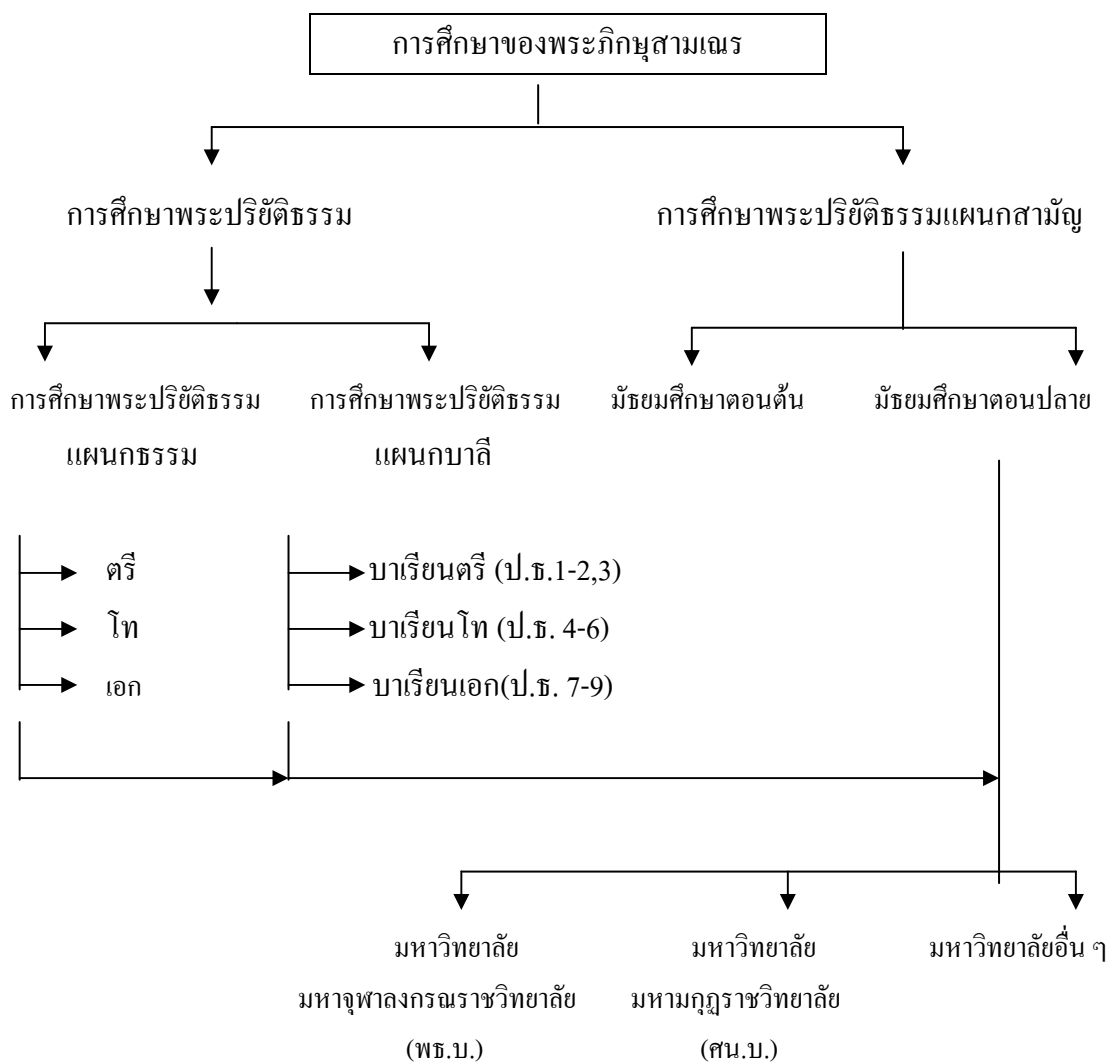
หมายเหตุ

รายวิชาทั้งหมดในข้อ 1.1.1 ถึง 1.1.5 2.3 และ 2.4.1 ใช้รายวิชาของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

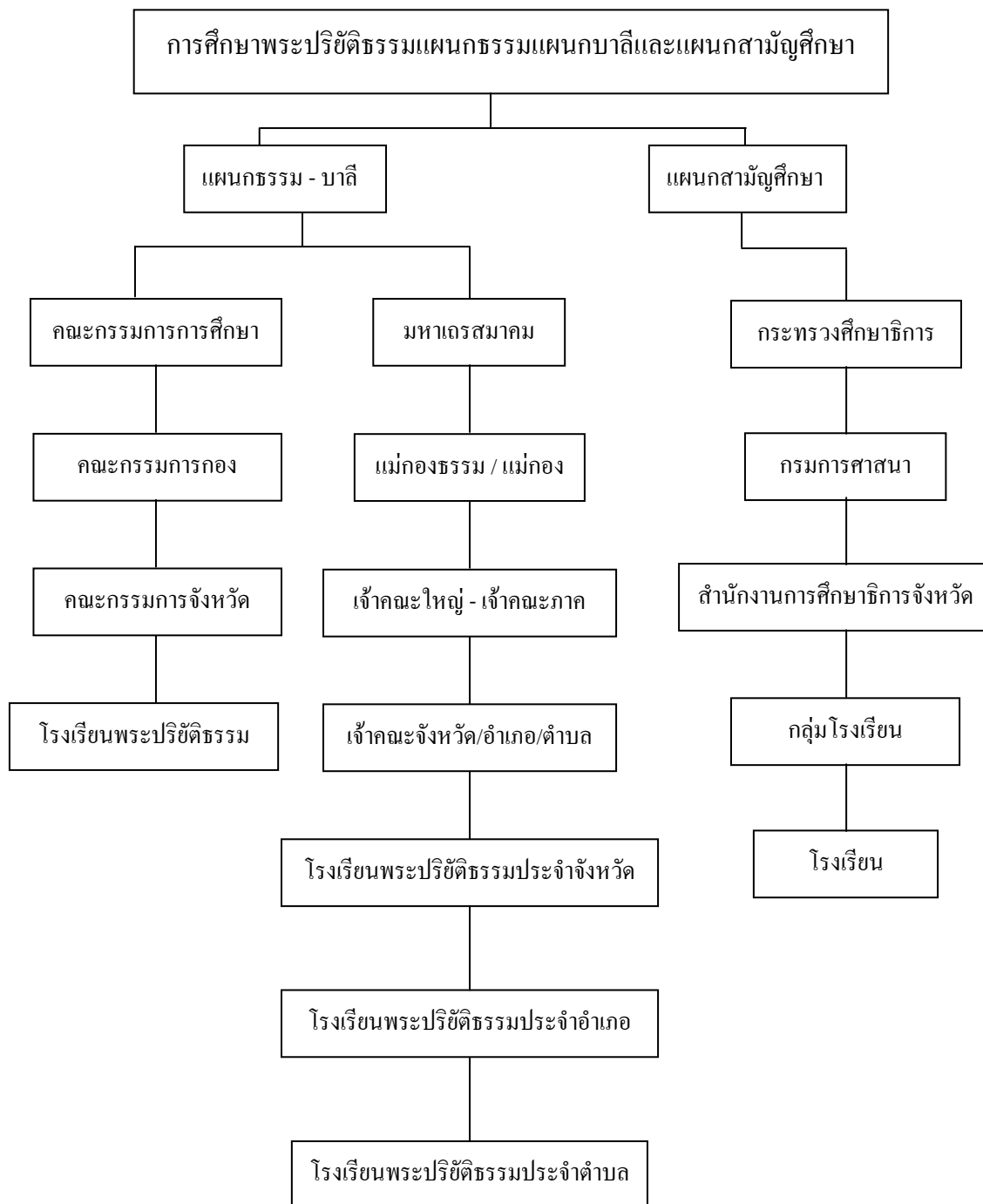
แผนผังพัฒนาการของการศึกษาสงฆ์

แผนภูมิที่ 2 วิวัฒนาการการศึกษาสงฆ์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

แผนภูมิที่ 3 เส้นทางการศึกษาของพระสงฆ์ในปัจจุบัน

แผนภูมิที่ 4 การบริหารและการจัดการศึกษาสงฆ์

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สภาพปัญหาด้านการศึกษาคณะสงฆ์ในด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลีและแผนกสามัญศึกษา จากการศึกษาในเอกสารและงานวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาด้านการจัดการศึกษาและการบริหาร
2. สภาพปัญหาด้านบุคลากร
3. สภาพปัญหาด้านอาคารสถานที่
4. สภาพปัญหาด้านปัจจัยเกื้อหนุนการเรียนการสอน
5. สภาพปัญหาด้านการเรียนการสอน
6. สภาพปัญหาด้านหลักสูตร
7. สภาพปัญหาด้านการวัดผลและการประเมินผล
8. สภาพปัญหาด้านผู้เรียน
9. สภาพปัญหาด้านงบประมาณ
10. สภาพปัญหาด้านการประกันคุณภาพในการศึกษา

2.8.1 สภาพปัญหาด้านการจัดการศึกษาและการบริหาร

ปัญหาด้านการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีพบว่า พฤติกรรมทางวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนแตกต่างกัน ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกรรมการบริหารงานทางวิชาการกับระดับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์กันน้อยมาก และยังพบว่ารูปแบบการบริหารงานทางวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีประกอบด้วย (1) บุคลากร สถานที่เรียน งบประมาณ และหลักสูตร (2) การบริหารสำนักเรียน การเรียนการสอน การบรรจุครู การกำหนดเวลาเรียนและสอน การเข้าชั้นเรียน การเรียนและการประเมินผล¹

ผลการวิจัยในส่วนของการบริหารจัดการสำนักเรียนของกองแผนงานกรมการศาสนา² พบว่าการบริหารจัดการของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีรูปแบบหลากหลายขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารสำนักเรียน ทำให้สำนักเรียนขาดความมั่นคง เพราะยึดติดกับตัวบุคคล

¹ พระมหาแผน พูนพัด, อ่างใน, สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง, “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์”, งานวิจัย โดยได้รับทุนอุดหนุนงานวิจัยจาก กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2542 หน้า 61.

² กรมการศาสนา (2541), อ่างใน, สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง, “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์” หน้า 60.

นอกจากนี้สำนักเรียนในภูมิภาคส่วนใหญ่จะขาดแคลนในแทบทุกด้าน พระภิกษุสามเณรต้องศึกษาด้วยตนเอง พระในวัดไม่ได้จัดการเรียนการสอนเป็นประจำ จึงต้องหลังไหลเข้ามาศึกษาในเมืองหรือกรุงเทพมหานคร เพื่อแสวงหาที่เล่าเรียนทำให้ชนบทขาดแคลนพระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับสูงที่จะทำประโยชน์แก่ศาสนา ชุมชน และสังคม

ปัญหาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมในปัจจุบันพบว่า การศึกษาของพระภิกษุสามเณรที่เกี่ยวกับโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลีนั้น จัดเป็นการศึกษาของคณะสงฆ์โดยเฉพาะ เป็นอิสระต่างหากจากระบบการศึกษาของรัฐจึงขาดรูปแบบการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์แผนกธรรมและแผนกบาลีอยู่ในการดูแลของคณะกรรมการการศึกษาสงฆ์ร่วมกับมหาเถรสมาคมโดยมีกรมการศาสนาหน้าที่สนองนโยบายลักษณะการบริหารจัดการรวมอยู่ในระบบการปกครองคณะสงฆ์ ไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบที่ชัดเจน¹

ปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ได้มีผู้ศึกษาวิจัยหลายท่านได้ข้อสรุปที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

ปัญหาการบริหารการดำเนินการว่า จัดทำหน้าที่บริหารดำเนินการโดยขาดการเอาใจใส่จากหน่วยงานของรัฐและขาดการประสานงานอย่างเป็นระบบระหว่างหน่วยงานในพื้นที่ และการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษายังขาดรูปแบบการจัดการศึกษาที่ชัดเจนหรือไม่เป็นไปตามระบบโรงเรียนที่ดี และโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญเพิ่มขึ้นทุกปี การศึกษาเป็นโรงเรียนขนาดเล็กและมีความพร้อมในการจัดการศึกษาค่อนข้างต่ำ และโดยภาพรวมคุณภาพของผลผลิตทางการศึกษาไม่ดีเท่าที่ควร ซึ่งมีสาเหตุจากการขาดเกณฑ์มาตรฐานที่ส่งผลต่อคุณภาพทางการศึกษา ระบบการจัดสรรงบประมาณไม่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพ และระบบการสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรไม่ชัดเจน³ ได้ศึกษาวิจัยรูปแบบการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีพบว่า การบริหารการศึกษาของสำนักเรียนมีรูปแบบหลากหลายขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารสำนักเรียน ทำให้สำนักงานขาดความมั่นคง เพราะยึดติดกับตัวบุคคล

¹ อ่างแล้ว, สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง, “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์”, งานวิจัย โดยได้รับทุนอุดหนุนงานวิจัยจาก กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2542 หน้า 63

² อ่างแล้ว, สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง มนัส ภาคภูมิ, รังสรรค์ ทิมพันธุ์พงษ์ และคณะ, 2538 หน้า 66.

³ สำนักงานนโยบายและแผนการศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม, 2536 และมนัส ภาคภูมิ รังสรรค์ ทิมพันธุ์พงษ์ และคณะ, 2538 อ่างใน, สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง, “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์”, หน้า 66 และกองแผนงานกรมการศาสนา (2541) หน้า 62.

นอกจากนี้สำนักเรียนในภูมิภาคส่วนใหญ่จะขาดแคลนแทบทุกด้าน พระภิกษุสามเณรต้องศึกษาด้วยตนเอง เพราะวัดไม่ได้จัดการเรียนการสอนเป็นประจำ จึงพากันเข้ามาศึกษาด้วยตนเอง จึงต้องหลั่งไหลเข้ามาศึกษาในเมืองหรือกรุงเทพมหานครเพื่อแสวงหาที่เล่าเรียนทำให้ชนบทขาดแคลนพระสงฆ์ที่มีการศึกษาในระดับสูงที่จะทำประโยชน์แก่ศาสนา ชุมชน และบ้านเมือง¹

2.8.2 สภาพปัญหาด้านบุคลากร

ปัญหาด้านครูสอนของ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี พบว่าครูสอนไม่เพียงพอมักใช้ระบบพี่สอนน้อง ขาดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ขาดประสบการณ์ไม่สามารถประยุกต์ใช้กับสภาพจริง ขาดการศึกษาอบรมและขาดขวัญและกำลังใจ² และปัญหาด้านครูอาจารย์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาก็พบว่า ครูอาจารย์ได้รับค่าตอบแทนในรูปแบบยักตหรือค่าจ้างค่อนข้างต่ำ โดยครูร้อยละ 85 ได้รับค่าตอบแทนไม่เกิน 2,500 บาทต่อเดือน³ และยังพบว่าการจัดการศึกษาของสงฆ์ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขตการศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า ขาดแคลนครูเป็นจำนวนมาก⁴ และครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีพบว่าบุคลากร ครูผู้สอนในระดับชั้นสูงยังค่อนข้างขาดแคลน โดยเฉพาะในภูมิภาค⁵ และยังพบว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา ขาดสวัสดิการและความมั่นคงในอาชีพ ครูไม่มีความรู้เกี่ยวกับเทคนิควิธีสอนและการใช้สื่อการสอนเนื่องจากไม่ได้ศึกษาวิชาชีพครู

¹ อ่างแล้ว, สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง, “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์” หน้า 65

² นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม และ วลัยพร ศิริภิรมย์, แนวทางการจัดการศึกษา, พระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2545) หน้า 88

³ อ่างแล้ว, สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง มนัส ภาคภูมิ, รังสรรค์ ทิมพันธุ์พงษ์ และคณะ, 2538 หน้า 62

⁴ สำนักพัฒนาการศึกษาของสงฆ์ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ เขตการศึกษา 1 กรุงเทพมหานคร, 2542

⁵ อ่างแล้ว, สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง, “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์” หน้า 213

2.8.3 สภาพปัญหาด้านอาคารสถานที่

ปัญหาด้านอาคารสถานที่พบว่า อาคารสถานที่ยังมีไม่เพียงพอ และยังอยู่ในสถานที่ที่ต้องปรับปรุงเพราะมีเสียงรบกวน ขนาดสมาชิกในการเรียน ห้องเรียนขาดอุปกรณ์ตกแต่งห้อง บางสถานที่แสงสว่างไม่เพียงพอ อากาศร้อนอบอ้าว และขาดห้องพิเศษต่าง ๆ ที่ช่วยในการเรียนการสอน เช่น ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องโสตทัศนอุปกรณ์ ห้องฝึกงาน ห้องสมุด ห้องสุขา เป็นต้น จากการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พบว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี อาคารสถานที่ มักใช้ศาลาการเปรียญซึ่งมักมีเสียงรบกวนและบรรยากาศไม่เอื้อต่อการเรียน คับแคบ ไม่ปลอดโปร่ง แสงสว่างไม่เพียงพอ¹

2.8.4 สภาพปัญหาด้านปัจจัยเกื้อหนุนการเรียนการสอน

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาพบว่า ขาดแคลนแบบเรียน คู่มือครู อุปกรณ์การสอนวิชาสามัญ² ด้านวัสดุ ครุภัณฑ์ และการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ³

ปัญหาด้านการศึกษาพระปริยัติแผนกธรรมและแผนกบาลี ด้านปัจจัยเกื้อหนุนการเรียนการสอนพบว่า สื่อ-อุปกรณ์ประกอบการสอนมีการใช้น้อยหรือแทบไม่มี⁴

กองแผนงานกรมการศาสนา⁵ ได้กล่าวถึงปัญหาอุปสรรคการดำเนินการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีพบว่า เอกสาร ตำรา คู่มือครู วัสดุการเรียนการสอน ห้องสมุด แหล่งค้นคว้าไม่เพียงพอ

¹ อ่างแล้ว, สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง, “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์”, หน้า 209 และ นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม และ วลัยพร ศิริภิรมย์, แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2545) หน้า 23

² สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม, 2536, อ่างใน, สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง, “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์” หน้า 121

³ สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 2, 2537.

⁴ อ่างแล้ว, นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม และ วลัยพร ศิริภิรมย์, แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542, หน้า 92

⁵ กองแผนงานกรมการศาสนา, 2541, อ่างใน, สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง, “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์”, หน้า 62

ปัญหาเกี่ยวกับปัจจัยเกื้อหนุนด้านการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาพบว่า สื่อ-อุปกรณ์ ประกอบการสอนมีน้อย ไม่เพียงพอ ขาดวัสดุเสียหาย ควรปรับปรุงสื่อการสอนและมีอุปกรณ์ให้ทันสมัย และให้เพียงพอต่อความต้องการ

2.8.5 สภาพปัญหาด้านการเรียนการสอน

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนพบว่า ครูผู้สอนไม่เพียงพอมักใช้ระบบพี่สอนน้อง ครูขาดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ขาดประสบการณ์ ไม่สามารถประยุกต์ใช้กับสภาพความเป็นจริงและขาดขวัญกำลังใจ การจัดการเรียนยังไม่เป็นระบบไม่แน่นอน มีเวลาน้อยเกินไปจึงไม่สามารถทำความเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งและวิธีการสอนเน้นการท่องจำและการแปล ไม่ค่อยมีการประยุกต์ใช้และการคิดวิเคราะห์¹ และยังพบว่าการเรียนการสอนต้องปรับปรุงเทคนิคการสอนของครูหรือใช้สื่อเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการเรียนการสอน² การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในด้านการเรียนการสอนพบว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรมยังขาดรูปแบบการจัดการศึกษาที่ชัดเจน หรือไม่ปฏิบัติตามระบบโรงเรียนที่ดี ส่วนใหญ่จัดการศึกษาตามอัธยาศัย ขาดแคลนครูสอนวิชาสามัญ เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษ³

สภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง⁴ ได้กล่าวสรุปเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้งเรื่องการบริหารสถานที่ อาคารสถานที่ การบริหารวิชาการ การบริหารหลักสูตร การวัดและประเมินผล เป็นผลเนื่องมาจากบุคลากรที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา ขาดความรู้ทางการเฉพาะอย่างยิ่งผู้สอน แม้กรมการศาสนาจะจัดทำโครงการฝึกอบรมหลักสูตรฝึกหัดครูอยู่เสมอ ก็ไม่อาจแก้ปัญหาได้มาก เนื่องจากอัตราการเข้าออกของครูมีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาเพราะค่าตอบแทนการสอนต่ำ

¹ อ่างแล้ว, นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม และ วลัยพร ศิริภิรมย์, แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542, หน้า 94

² กองแผนงาน กรมการศาสนา, 2541 อ่างใน, สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ หน้า 62

³ สำนักงานนโยบายและแผนการศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม, 2536 อ่างใน, สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง, “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์” หน้า 63

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า63

2.8.6 สภาพปัญหาด้านหลักสูตร

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลี พบว่า เนื้อหาสาระเก่าเกินไป ขาดการปรับปรุง และภาษาที่ใช้ในหนังสือเป็นภาษาที่เข้าใจยาก โดยเฉพาะเนื้อหาสาระในแผนกบาลีเน้นการจำและการแปลมากกว่าการเข้าใจ ขาดการประยุกต์ไม่เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน และจัดการเรียนยังไม่เป็นระบบ ไม่แน่นอน มีเวลาเรียนน้อยเกินไป จึงไม่สามารถทำความเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง¹ ได้ศึกษาการศึกษาสภาพการเรียนการสอนของพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี พบว่า หลักสูตรยาก มีภาคทฤษฎีค่อนข้างมาก มีภาคปฏิบัติน้อย ปัจจุบันพระไม่ค่อยสนใจเรียน

การวัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาด้านหลักสูตร เนื้อหาสาระวิชาธรรม/บาลีมีความซ้ำซ้อนกับเนื้อหาของแผนกธรรม/บาลี ควรจัดให้มีการเรียนภาษาบาลีเพิ่มขึ้น เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้จริงสามารถนำความรู้ไปสอนผู้อื่นได้ และหนังสือตำราเรียนประกอบการเรียนไม่เพียงพอ วิชาทางศาสนามีน้อยเกินไป²

2.8.7 สภาพปัญหาการวัดผลและประเมินผล

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี มีปัญหาด้านการวัดและประเมินผล พบว่า เกณฑ์การวัดและประเมินผลมักวัดความจำมากกว่าความเข้าใจและการคิดวิเคราะห์ ไม่มีเกณฑ์มาตรฐานและกฎเกณฑ์แน่นอน และความยากง่ายของข้อสอบยากเกินไป ขาดการทดสอบความยากง่าย³

กองแผนงานกรมการศาสนา⁴ ได้วิจัยการพัฒนารูปแบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีพบว่า การวัดผลการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ค่อนข้างเป็นปัญหาสำหรับผู้เรียน เพราะหากสอบตกวิชาใดวิชาหนึ่งถือว่าสอบตกทั้งหมด ไม่มีการสอบแก้ตัว ทำให้ผู้สอบเสียเวลาสอบใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้สอบเกิดความท้อถอย

¹ อ่างแก้ว, นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม และ วลัยพร ศิริภิรมย์, แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542, และสุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง, “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์” หน้า 94

² อ่างแก้ว, นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม และ วลัยพร ศิริภิรมย์, แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542, หน้า 93

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 93

⁴ อ่างแก้ว, สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง กองแผนงานกรมการศาสนา, 2541 หน้า 62

การจัดและประเมินผลของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พบว่า เกณฑ์การวัดและประเมินผลเป็นการวัดความจำมากกว่าคิดวิเคราะห์¹

2.8.8 สภาพปัญหาด้านผู้เรียน

สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม² อ้างจาก สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง ได้สรุปสภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พบว่า ผู้เรียนมาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน และมีแนวโน้มว่าจะมีผู้เรียนลดลงในอนาคต และนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ร้อยละ 3.47 ลาออกกลางคันและนักเรียนเกือบทั้งหมดมาจากครอบครัวยากจนมีรายได้³

2.8.9 สภาพปัญหาด้านงบประมาณ

กองแผนงานกรมการศาสนา อ้างจาก สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง⁴ ได้วิจัยการพัฒนารูปแบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี พบว่า ด้านงบประมาณไม่เพียงพอต่อการดำเนินการ โดยเฉพาะวิธีการจัดสรรงบประมาณควรใช้เป็นตามจำนวนผู้เรียน มิใช่ตามจำนวนผู้เข้าสอบหรือสอบได้ รวมไปถึงค่าตอบแทนครูผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีได้น้อยเมื่อเทียบกับแผนกสามัญทำให้สำนักเรียนขาดหนังสือ อุปกรณ์การเรียน ครุภัณฑ์ สำนักงานและค่าตอบแทนครูวุฒิปริญญาตรีได้รับเพียงเดือนละ 2,000 บาทต่อรูปซึ่งน้อยมาก

การรายงานการติดตามประเมินผลการดำเนินงานของกรมการศาสนา ปีงบประมาณ 2539⁵ พบว่างบประมาณอุดหนุนการศึกษาด้านปริยัติธรรมแผนกสามัญ มีงบประมาณไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน ทั้งด้านการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์และค่าตอบแทนครูซึ่งน้อยมาก

¹ อ้างแล้ว, นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม และ วลัยพร ศิริภิรมย์, แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542, หน้า 95

² สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, 2536, อ้างใน, สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง, “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์” หน้า 94

³ สำนักงานคณะกรรมการแห่งชาติ พ.ศ. 2537 อ้างใน, สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง, หน้า 65

⁴ กองแผนงานกรมการศาสนา, 2541, อ้างใน, สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง, “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์”, หน้า 63

⁵ อ้างแล้ว, สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง, “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์”, หน้า 64

2.8.10 สภาพปัญหาด้านการประกันคุณภาพในการศึกษา

การศึกษาของคณะสงฆ์เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมีคุณภาพเป็นอย่างไร เป็นประเด็นสำคัญ กล่าวได้ว่า การศึกษาของคณะสงฆ์เท่าที่เป็นอยู่ไม่เพียงพอที่จะรักษาศาสนาไว้ได้ด้วยดี ในท่ามกลางสภาพสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงและมีภัยคุกคามทั้งจากภายนอกและภายใน อันนี้ก็เป็นสภาพที่จะต้องถือเป็นหลักในการพิจารณาด้านคุณภาพการศึกษาของคณะสงฆ์¹

พระเทพเวที (ประยูร ญฺชฺโธ) ได้กล่าวถึงสภาพปัญหาโดยภาพรวมของการศึกษาของคณะสงฆ์ว่า ปัจจุบันนี้ การศึกษาของคณะสงฆ์อยู่ในภาวะที่เรียกว่า “ไม่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีระบบซ้อนระบบ หลายระบบซ้อน ๆ กัน ยิ่งกว่านั้น แต่ละระบบนั้นก็ไม่มีอิงอาศัย ไม่เกื้อกูลกัน ไม่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ต่างคนต่างทำไปคนละทิศคนละทาง บางทีก็ขัดแย้งกัน สร้างความขัดแย้งทั้งในจิตใจของพระภิกษุสามเณรที่เล่าเรียนและสร้างความขัดแย้งในการดำเนินกิจการต่อไป

จากสภาพปัญหาของการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้ง 3 แผนก ดังกล่าว ชี้ให้เห็นถึงความต้องการในการศึกษาของพระภิกษุสามเณรเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการศึกษาพระปริยัติธรรมในอนาคตของโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม แผนกบาลีและแผนกสามัญ แต่ละด้านดังต่อไปนี้

1. ความต้องการด้านการบริหารงานและจัดการ อยากรให้กระทรวงศึกษาธิการ ดำเนินการนำโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีเข้าสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ครู จะได้มีความมั่นใจในอาชีพและแก้ปัญหาครูลาออกและมีรูปแบบการบริหารงานที่ชัดเจน ไม่ยึดติดในตัวบุคคล² ความต้องการการพัฒนาการบริหารจัดการการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม พบว่ารูปแบบการบริหารงานควรใช้หลักการบริหารบุคคลในรูปคณะกรรมการ โดยพระที่มีความรู้และตั้งใจจริง มีระบบกลั่นกรองผู้บริหารเพื่อให้ได้ผู้บริหารสำนักเรียนที่มีคุณภาพ และมีวิสัยทัศน์ทางการศึกษา³ และความต้องการการพัฒนาการบริหารและการจัดการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีพบว่า รูปแบบการบริหารควรให้รัฐบาลและประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารการจัดการ มีการบริหารระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล ที่สนับสนุนซึ่งกันและกัน กระจายอำนาจการบริหารให้สำนักเรียนมากขึ้น มีสำนักงานฝ่ายต่าง ๆ ร่วมกันบริหารสำนักเรียน และมีคณะกรรมการต่าง ๆ ตรวจสอบสำนักเรียน และความต้องการบริหารและการจัดการของโรงเรียน

¹ พระเทพเวที ประยูร ญฺชฺโธ, *ทิศทางการศึกษาคณะสงฆ์*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2531), หน้า 27.

² กองแผนงาน กรมการศาสนา, 2542 อ้างใน, สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง หน้า 58

³ สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง, “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์” หน้า 59

พระปรีดิฯธรรมแผนกสามัญศึกษาพบว่า ควรปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โรงเรียน และโรงเรียนส่วนใหญ่ขาดผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถ ควรมีประธานกลุ่ม โรงเรียนและทำหน้าที่ประสานงานกับกรมการศาสนา กรมการศาสนาควรจัดอบรมผู้บริหารอย่างสม่ำเสมอ และจัดสัมมนาผู้บริหารเพื่อกำหนดแนวทางร่วมกันในการจัดการการศึกษาและแก้ปัญหาการเรียนการสอน รวมทั้งควรมีอัตราครูประจำโรงเรียน¹

2. ความต้องการปรับปรุงด้านบุคลากรของ โรงเรียนพระปรีดิฯธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีพบว่า ครูผู้สอนควรเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีคุณวุฒิและมีประสบการณ์ทางโลก ด้วย เพื่อสามารถเชื่อมโยงเหตุการณ์ในปัจจุบัน เปรียบเทียบ อธิบายและประยุกต์ใช้ และควรอบรมวิชาครู พัฒนาเทคนิควิธีการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจอย่างแท้จริง อีกทั้งเสริมสร้างขวัญกำลังใจแก่ครูผู้สอน และความต้องการด้านการจัดการศึกษาพระปรีดิฯธรรมแผนกสามัญศึกษาพบว่า ควรมีการบรรจุครูผู้สอนให้เป็นครูประจำและมีระดับขั้นเงินเดือน จะเป็นการจูงใจครูมากขึ้น และมีการทำผลงาน จะทำให้มีการพัฒนาการเรียนการสอนได้²

สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง³ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการปรับปรุงประสิทธิภาพของการศึกษาของโรงเรียนพระปรีดิฯธรรมในด้านบุคลากรแต่ละแผนกดังต่อไปนี้

1) โรงเรียนพระปรีดิฯธรรมแผนกธรรมพบว่า ต้องการให้แม่กองธรรมดูแลการจัดการศึกษาของทุกสำนักเรียนให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน มีฝ่ายวิชาการดูแลการจัดการเรียนการสอน เวลาเรียน หลักสูตร ฯลฯ มีการนิเทศการสอนเพื่อปรับปรุงแก้ไข จัดอบรมระเบียบวิธีการบริหาร และการจัดการศึกษาแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง มีการคัดเลือกผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญในวิชาที่สอนทั้งที่เป็นภิกษุและฆราวาส จัดอบรมวิธีการสอน การจัดกิจกรรม และการวัดผลประเมินผลแก่ผู้สอนอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งกำหนดค่าตอบแทนให้สอดคล้องกับค่าครองชีพ

2) โรงเรียนพระปรีดิฯธรรมแผนกบาลีพบว่า ต้องการให้ครูผู้สอนมีการหมุนเวียนผู้สอนที่มีคุณภาพระหว่างสำนักเรียน จัดอบรมผู้สอนเกี่ยวกับวิธีการสอน การนำเทคโนโลยีไปใช้

¹ อ่างแล้ว, สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง, “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์”, หน้า 65

² นกมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม และ วลัยพร ศิริภิรมย์, แนวทางการจัดการศึกษาพระปรีดิฯธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542, หน้า 112

³ สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์”, หน้า 245

ประกอบการเรียนการสอน และวิธีวัดผล ตั้งกรรมการติดตามผลการเรียนการสอน เพื่อปรับปรุงพัฒนา และทำการวิจัยเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน

3) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาด้านบุคลากร พบว่า ควรจัดหาครูวิชาสามัญที่มีคุณวุฒิตรงสาขามาสอนให้เพียงพอ และควรมีการนิเทศการสอน รวมทั้งดูแลการวัดผลและประเมินผล

3. ความต้องการด้านอาคารและสถานที่

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ต้องการพัฒนาด้านอาคารและสถานที่ พบว่า อาคารสถานที่ควรเป็นเอกเทศ จัดเป็นห้องเรียนเฉพาะ เป็นสัดส่วน จัดให้มีแสงสว่างเพียงพอ ทั้งภายในและภายนอก มีบรรยากาศและสิ่งอำนวยความสะดวก ที่เอื้อต่อการเรียนรู้¹ ในขณะที่สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มาแจ้ง² ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ พบว่า

1) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมต้องการให้สำนักเรียนควรมีสถานที่เรียนที่เป็นสัดส่วนและมีบรรยากาศน่าเรียน มีห้องเรียน มีครุภัณฑ์ โต๊ะ เก้าอี้ อุปกรณ์ ประกอบการสอน สิ่งอำนวยความสะดวกพร้อมและเพียงพอกับจำนวนนักเรียน มีเทคโนโลยีประกอบการเรียนการสอนที่ทันสมัยและมีอุปกรณ์สำนักเรียนที่จำเป็น เช่น พิมพ์ดีด คอมพิวเตอร์ และเครื่องอัดสำเนา ฯลฯ

2) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีต้องการพัฒนาสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก โดยให้สำนักเรียนมีสถานที่เรียนเป็นสัดส่วนและมีบรรยากาศน่าเรียน มีห้องเรียนที่มีครุภัณฑ์ โต๊ะ เก้าอี้ อุปกรณ์การสอนและสิ่งอำนวยความสะดวกที่พร้อมและเพียงพอต่อจำนวนนักเรียน มีเทคโนโลยีประกอบการสอนที่ทันสมัย มีอุปกรณ์สำนักงานที่จำเป็น เช่น พิมพ์ดีด คอมพิวเตอร์ และเครื่องอัดสำเนา ฯลฯ และมีรถรับ-ส่งนักเรียนที่อยู่ไกล

3) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาต้องการพัฒนาสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก คือ โรงเรียนควรมีพื้นที่อย่างน้อย 5 ไร่ จัดสร้างอาคารให้เพียงพอต่อจำนวนนักเรียนและปรับปรุงบรรยากาศให้น่าเรียน มีอุปกรณ์สำนักงานที่จำเป็น เช่น พัดลม พิมพ์ดีด คอมพิวเตอร์ และเครื่องอัดสำเนา ฯลฯ สื่ออุปกรณ์การสอนและสื่อทัศนูปกรณ์ มีห้องสมุดที่มี

¹ อ่างแก้ว, นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม และ วลัยพร ศิริภิรมย์, แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542, หน้า 94

² อ่างแก้ว, สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มาแจ้ง, “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์” 2542 หน้า 103

หนังสือค้นคว้ามากเพียงพอ มีห้องทดลอง ห้องปฏิบัติการที่มีเครื่องมือและอุปกรณ์ทันสมัยและมีจำนวนเพียงพอ

4. ความต้องการด้านการเรียนการสอน

ความต้องการให้การเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี มีครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณวุฒิ และมีประสบการณ์ทางโลกด้วย เพื่อสามารถเชื่อมโยงเหตุการณ์ในปัจจุบัน เปรียบเทียบ อธิบาย และประยุกต์ใช้ และควรอบรมวิชาครู พัฒนาเทคนิควิธีการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจอย่างแท้จริง อีกทั้งเสริมสร้างขวัญกำลังใจแก่ครูผู้สอน ความต้องการด้านการเรียนการสอนของการพัฒนาครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พบว่า ต้องการให้มีการบรรจุครูประจำ และมีระบบขึ้นเงินเดือนจะเป็นการจูงใจครูมากขึ้น หรือมีการทำผลงานจะทำให้มีการพัฒนาการเรียนการสอนได้¹ ในขณะเดียวกัน สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง ได้ศึกษาเรื่องสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์พบว่า²

1) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และจัดกิจกรรมหลากหลายให้นักเรียนมีส่วนร่วมมากกว่าฟังคำบรรยายจดตาม สอนโดยเชื่อมโยงเนื้อหาเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ เน้นความเข้าใจมากกว่าการจำ และจัดการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน เช่น อายุ พื้นความรู้เดิมด้วย มีแนวการสอนและเอกสารประกอบการบรรยายและหัวข้อ มีการกำหนดวัตถุประสงค์รายวิชาและวัตถุประสงค์ประจำบท มีสื่อประกอบการเรียนการสอนเพื่อความเข้าใจที่ชัดเจน มีการทดสอบความก้าวหน้าของผู้เรียนทุกสัปดาห์ มีการให้แรงเสริมสำหรับผู้เรียนที่ประสบความสำเร็จและมีการนิเทศการสอนเพื่อนำผลการนิเทศมาพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป

2) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีต้องการให้จัดการเรียนการสอน โดยมีคู่มือครูเพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สอน ครูควรสอนเพิ่มความเข้าใจและความคิดวิเคราะห์มากกว่าความจำ ใช้เทคนิควิธีสอนและสื่อการสอนเพื่อสร้างความสนใจของผู้เรียน จัดกิจกรรมหลากหลายและจัดให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติในรายวิชาด้วยไม่ใช่ฟังการบรรยายเพียงอย่างเดียว มีการเสริมแรงสำหรับผู้เรียนที่ประสบความสำเร็จ และมีการนิเทศการสอนเพื่อนำผลไปปรับปรุงพัฒนากระบวนการเรียนการสอน

¹ อ่างแล้ว, นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม และ วลัยพร ศิริภิรมย์, แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542, หน้า 95

² อ่างแล้ว, สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์”

3) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาต้องการให้มีการพัฒนาการเรียนการสอนให้ครูรู้จักเลือกเทคนิคการสอนที่เข้าใจผู้เรียนและควรมีการนิเทศการสอนเพื่อนำผลไปปรับปรุงพัฒนากระบวนการเรียนการสอน

5. ความต้องการด้านปัจจัยเกื้อหนุนการเรียนการสอน

นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม และ วลัยพร ศิริภิรมย์¹ ได้วิจัยเรื่องแนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พบว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ต้องการพัฒนาปัจจัยเกื้อหนุนการเรียนการสอนคือ หนังสือ ตำราประกอบการเรียน เป็นตำราเก่าเกินไป ขาดการปรับปรุง และภาษาที่ใช้ยากจึงควรมีตำราสากลที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยคณะสงฆ์ปรับปรุงอย่างเป็นทางการเพื่อให้เป็นหลักสูตรกลางและจัดเกล้าสำเนาต่าง ๆ ให้ทันสมัย สามารถเข้าใจง่าย และควรส่งเสริมให้มีการผลิตตำราหรือคู่มือประกอบการเรียนให้มากขึ้นและสื่อ-อุปกรณ์การสอน มีการใช้น้อยหรือแทบไม่มี ควรจัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนส่งเสริมจัดทำและพัฒนาสื่อที่น่าสนใจและใช้อย่างแพร่หลายและโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ต้องการให้มีการปรับปรุงสื่อการสอนและมีอุปกรณ์ให้ทันสมัย และให้เพียงพอต่อความต้องการ

6. ความต้องการพัฒนาด้านหลักสูตร

โรงเรียนพระปริยัติธรรมและแผนกบาลีต้องการให้ปรับปรุงหลักสูตรพระปริยัติธรรม ดังนี้

- ด้านหลักสูตร ต้องการให้มีการปรับปรุงภาษาที่ใช้ให้เป็นภาษาที่เข้าใจง่าย จัดระบบเนื้อหาให้ง่ายต่อการเข้าใจ มีคำอธิบายให้ชัดเจน ควรจัดเกล้าสำนวนต่าง ๆ ให้ทันสมัยและควรเพิ่มวิชาการทางโลกเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้หลากหลาย มีความแตกฉาน สามารถเชื่อมโยง ประยุกต์ใช้ และมีความสนใจอยากเรียนมากยิ่งขึ้น

- เพิ่มเวลาเรียนหรือขยายเวลาเรียนให้มากขึ้น โดยปรับเวลาเรียนเป็นคาบ จัดให้เรียนตลอดทั้งปีและมีการสับเปลี่ยนวิชาอื่นด้วย

- การเรียนการสอนควรเน้นทักษะทั้ง 4 ด้าน คือ ฟัง พูด อ่าน และเขียน โดยปรับวิธีการเรียนให้คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์มากขึ้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตได้ และปรับปรุงวิธีการเรียนการสอนให้เกิดความศรัทธาในการเรียนและเพิ่มกิจกรรมการเรียนการสอนให้มากขึ้นและความต้องการปรับปรุงหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญเกี่ยวกับหลักสูตร ดังนี้

¹ อ้างแล้ว, นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม และ วลัยพร ศิริภิรมย์ แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542, หน้า 85

- เนื้อหาสาระวิชาธรรม / บาลี ควรจัดให้เรียนภาษาอื่นเพิ่มขึ้น เพื่อให้พระเณรมีความรู้จริง สามารถนำความรู้ไปสอนผู้อื่นได้ และต้องการให้ปรับปรุงวิชาการเรียนการสอนให้ทันสมัย โดยเพิ่มการคิดวิเคราะห์¹ ในขณะเดียวกัน สุภาพร มากแจ้งและสมปอง มากแจ้ง² ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ พบว่า ความต้องการปรับปรุงประสิทธิภาพของหลักสูตรแต่ละแผนกดังนี้

1) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมด้านหลักสูตรที่อยู่แล้วแต่ต้องการให้ปรับปรุง โครงสร้างหลักสูตร โดยกำหนดหน่วยกิต รายวิชาละ 3 หน่วยกิต และเพิ่มภาคปฏิบัติ บรรยายธรรม เพิ่มกลุ่มวิชาภาษาและสังคมศาสตร์ กำหนดเวลาเรียนแต่ละระดับให้ชัดเจน ได้แก่ นักธรรมชั้นตรีเรียน 1 ปี นักธรรมชั้นโทเรียน 2 ปี นักธรรมชั้นเอกเรียน 3 ปี นอกจากนั้นควรพัฒนาหลักสูตรมาตรฐานระยะสั้นเพื่อสนองความต้องการของผู้บวชในระยะเวลาต่างกัน โดยเฉพาะเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาควรปรับปรุงเนื้อหาวิชาให้ทันสมัยเอื้ออำนวยต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการวิเคราะห์สถานการณ์ของพระพุทธศาสนาในโลก ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเพิ่มวิชาการพูด ตลอดจนปรับปรุงตำราเรียนให้ใช้สำนวนภาษาปัจจุบันอ่านเข้าใจง่าย

2) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ด้านหลักสูตรปัจจุบันที่อยู่แล้วแต่ต้องการให้ปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรด้วยการเพิ่มกลุ่มวิชาสามัญศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้กว้างขวางขึ้น และกำหนดให้มีการเสนอรายงานกรณีศึกษาวิเคราะห์ในระดับเปรียญตรี (ป.ธ. 3) และเปรียญโท (ป.ธ. 4-6) และเสนอวิทยานิพนธ์ในระดับเปรียญเอก (ป.ธ. 7-9)

เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาต้องการให้มีการเพิ่มเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการดำเนินชีวิตปัจจุบัน เพิ่มวิชาพระไตรปิฎกศึกษาโดย ป.ธ. 3-4-5 เรียนพระสูตรตันตปิฎก ป.ธ. 6-7 เรียนพระวินัยปิฎก และ ป.ธ. 8-9 เรียนพระอภิธรรมปิฎก กำหนดสัดส่วนของเนื้อหาวิชาให้สอดคล้องกับเวลาเรียน และใช้เหตุการณ์ปัจจุบันเป็นเนื้อหาวิชาการแปลไทยเป็นมคธ.

3) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ด้านหลักสูตรที่ใช้ในปัจจุบันนั้นดีอยู่แล้ว แต่ต้องการให้ปรับปรุงให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดย

¹ อ่างแล้ว, นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม และ วลัยพร สิริภิรมย์, แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, หน้า 117

² อ่างแล้ว, สุภาพร มากแจ้งและสมปอง มากแจ้ง “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์” หน้า 119

เพิ่มรายวิชาพระพุทธศาสนาให้มากขึ้น และกำหนดให้เป็นวิชาพื้นฐานของหลักสูตร รวมทั้งกำหนดให้คอมพิวเตอร์เป็นรายวิชาบังคับด้วย

- เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนา ต้องการให้เพิ่มวิชาพระธรรมวินัยและศาสนปฏิบัติควรเหมือนกับหลักสูตรนักธรรมและควรกำหนดมาตรฐานตำราเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

7. ความต้องการด้านการวัดผลและประเมินผล

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ต้องการให้มีการปรับปรุงเกณฑ์การวัดและประเมินผล โดยใช้วิธีดำเนินการสายกลาง จัดระบบให้มีมาตรฐานเดียวกัน โดยเน้นการวัดความเข้าใจและการประยุกต์ใช้มากกว่าการวัดความจำ สำหรับข้อสอบควรมีการทดสอบความยากง่ายของข้อสอบ เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนครอบคลุมทุกด้าน ข้อสอบควรเน้นการประยุกต์ใช้และควรปรับปรุงการออกข้อสอบโดยให้เลือกทำ มีการเก็บคะแนนสะสมไว้ในทุกระดับ ทั้งนี้ ควรให้ผู้สอนได้ประเมินผลการเรียน พฤติกรรมของผู้เรียนหรืออาจมีอื่น ๆ ประกอบด้วย

ส่วนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา มีเกณฑ์การวัดและประเมินผลเป็นการวัดความจำมากกว่าการคิดวิเคราะห์ ต้องการให้วัดผลได้ทั้งความรู้ ความเข้าใจ และการปฏิบัติจริง และควรมีการจัดประชุมร่วมกันเพื่อให้มีมาตรฐานที่แน่นอนและแข็งแรงนโยบายการบริหารงานวิชาการเพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน และความยากง่ายของข้อสอบปานกลาง ควรมีมาตรฐานเดียวกัน¹ สอดคล้องกับผลวิจัยของ สุภาพร มากแจ้งและสมปอง มากแจ้ง² ได้เสนอผลการวิจัยในแต่ละแผนกของการศึกษาของคณะสงฆ์ดังนี้

1) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมพบว่า ต้องการให้มีการปรับปรุงระบบการวัดผล ประเมินผล และระบบการตรวจข้อสอบให้มีมาตรฐานสอดคล้องกับหลักการวัดผล ประเมินผลที่เป็นสากล โดยวัดทั้ง 3 ด้านคือ ปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ วัดทั้งความรู้และการคิดวิเคราะห์ ใช้รูปแบบข้อสอบทั้งปรนัยและอัตนัย ออกข้อสอบให้ครอบคลุมเนื้อหาวิชาเรียนทั้งหมด จัดสอบปีละ 2 ครั้งและจัดสอบวิชาที่สอบผ่านเอาไว้ได้ ไม่ใช่เกณฑ์ลายมือสวยในการวัดผลและเข้มงวดในการป้องกันการทุจริตการสอบให้มากขึ้น

2) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ต้องการปรับปรุงการวัดผลและการประเมินผล โดยให้ใช้ข้อสอบกลางแบบปัจจุบันเป็นการรักษามาตรฐานแต่ควรใช้รูปแบบข้อสอบหลากหลายไม่ใช่อัตนัยอย่างเดียว และแบ่งสอบปีละ 2 ครั้ง เก็บคะแนนครั้งละ 50 % ให้ลดเกณฑ์

¹ อ่างแก้ว, นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม และ วลัยพร ศิริภิรมย์, แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542, หน้า 119

² อ่างแก้ว, สุภาพร มากแจ้งและสมปอง มากแจ้ง, “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์” หน้า 222

ประเมินผ่านให้ต่ำกว่า 70 % ให้ทุกประโยคสามารถเก็บคะแนนวิชาที่สอบได้ไว้แล้วสอบใหม่ เฉพาะวิชาที่สอบตก ใช้วิธีการวัดผลที่เป็นสากล เปลี่ยนวิธีการตรวจจากผิดแล้วหักคะแนนมาเป็น ถูกแล้วให้คะแนน

3) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ต้องการปรับปรุงและวัดผลวิชา พระพุทธศาสนาและศาสนปฏิบัติควรทำอย่างจริงจัง และวัดผลทุกด้าน ทั้งพุทธพิสัย จิตพิสัย และ ทักษะพิสัย รวมทั้งประเมินผลภาคปฏิบัติในวิชาพระพุทธศาสนาด้วย เช่น การปฏิบัติภาวนา กิจกรรมเผยแพร่พระพุทธศาสนา ฯลฯ กำหนดการสอบเก็บคะแนนให้เป็นมาตรฐาน ใช้ข้อสอบ กลางเพื่อรักษามาตรฐาน โดยออกข้อสอบจากส่วนกลาง 60 % สำนักเรียน 40 % และแต่ละกลุ่ม โรงเรียนร่วมกันจัดทำข้อสอบกลางเพื่อใช้ในกลุ่ม ข้อสอบไม่ควรเป็นปรนัยมากเกินไป เพราะทำให้ ผู้เรียนขาดพัฒนาการทางเขียนและคิดวิเคราะห์ ควรมีข้อสอบอัตนัยด้วยเพื่อช่วยให้พระผู้สั่งสอน ได้ สำหรับระบบการวัดผลที่ใช้ในปัจจุบันคืออยู่แล้ว

8. ความต้องการด้านผู้เรียน

9. ความต้องการด้านงบประมาณซึ่งมีผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ต้องการให้มีการปรับปรุงด้าน งบประมาณอย่างชัดเจน ตามระบบงบประมาณ เพื่อให้เพียงพอทั้งทางด้านการบริหารและการ จัดการเรียนการสอน และสำนักเรียนควรจัดสัมมนาเพื่อการบริหารงบประมาณและอบรมวิธีทำ งบประมาณแก่สำนักเรียน

2) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีต้องการให้จัดสรรงบประมาณให้ทั่วถึงและ เท่าเทียมกันทุกสำนักเรียน เพิ่มค่าตอบแทนผู้บริหารและผู้สอนให้มากขึ้น มีการประชุมร่วมกัน ระหว่างกรรมการศาสนาและสำนักเรียน ในการจัดซื้อและทำงบประมาณและให้สำนักเรียนเป็นผู้ เสนอตั้งงบประมาณ

3) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาต้องการให้กรรมการศาสนาเพิ่ม งบประมาณให้เพิ่มมากกว่าปัจจุบัน¹

10. ความต้องการด้านการประกันคุณภาพในการศึกษา

พระเทพเวที (ประยูร ปรียุตโต)² ได้กล่าวว่าการศึกษาคณะสงฆ์จะต้องมีการ ปรับปรุงคุณภาพ ปรับปรุงเนื้อหา ปรับปรุงหลักสูตรให้ทันต่อสภาการณ์ ให้พระสงฆ์มีความรู้เท่า ทันต่อสภาพปัจจุบัน และสามารถที่จะนำความรู้ทางศาสนามาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่ให้คนสมัย

¹ อ่างแล้ว, สุภาพร มากแจ้งและสมปอง มากแจ้ง, “การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์”

² อ่างแล้ว, พระเทพเวที (ประยูร ปรียุตโต), ทิศทางการศึกษาคณะสงฆ์, 2531 หน้า 27

ปัจจุบันนี้เข้าใจ มองเห็นคุณค่า และใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ นอกจากปรับปรุงเนื้อหาของวิชาให้กว้างออกไปด้วยและก็จะต้องผลิตคนให้มีคุณภาพ

ผลการวิจัยเรื่องความสนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์: ศึกษากรณีพระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ของพระมหาสุข สุวีโร (มีนุช) (2539:117) พบว่า ผลจากการสัมภาษณ์พระสังฆาธิการและพระผู้สอนพระปริยัติธรรมเกี่ยวกับการศึกษาของพระภิกษุสามเณรดังต่อไปนี้

1) พระราชกิตติโสภณ (ป.ธ. 9) วัดเบญจมบพิตรได้กล่าวว่า

1.1 ปัจจุบันโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรมมีพระภิกษุสามเณรต้องการศึกษาเล่าเรียนเพิ่มมากขึ้น

1.2 หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรมในปัจจุบันเหมาะสมดีอยู่แล้ว

1.3 ปัจจุบันระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรม ภาครัฐให้การสนับสนุนงบประมาณเหมือนกับโรงเรียนภาคบังคับทั่วโลก

1.4 ด้านอุปกรณ์การเรียนการสอน   เจ้าอาวาสผู้เป็นเจ้าของสำนักเรียนให้การสนับสนุน

1.5 สภาพแวดล้อมในโรงเรียนควรจัดให้เหมาะสมจะช่วยให้พระภิกษุสามเณรมีสมาธิในการเล่าเรียน

1.6 ปัจจุบันเกิดปัญหาด้านความประพฤติปฏิบัติของพระสงฆ์โดยเฉพาะพระสงฆ์ในชนบทขาดความรู้ทางด้านการศึกษาพระปริยัติธรรม คือ ไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการบวช บวชแล้วไม่เรียนก็ปฏิบัติไม่ถูก ไม่รู้ว่าอะไรผิดอะไรถูกตามหลักพระวินัย

1.7 ด้านผู้เรียนค่อนข้างจะมีความเพียรลดลง มีความวิริยะอุตสาหะน้อยกว่านักเรียนในสมัยก่อน ไม่ค่อยท่องจำเพื่อให้เกิดความแม่นยำเหมือนในสมัยก่อน จึงเป็นเหตุให้เกิดการสอบตกกันมาก

2) พระมหาสถิต ถาวโร (ป.ธ. 9) วัดพิชัยญาติการาม ในฐานะครูสอนพระปริยัติธรรมได้กล่าวว่า

2.1 พระภิกษุสามเณรขาดความสนใจในการศึกษาพระปริยัติธรรม สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดครูสอน เพราะครูไม่ค่อยมีกำลังในการพัฒนาตนเอง เนื่องจากมีนิยัติน้อย

2.2 ด้านผู้เรียน ในปัจจุบันไม่ค่อยมีพระภิกษุสามเณรที่มีความสนใจที่จะศึกษานักธรรมและบาลีอย่างจริงจัง ไม่เหมือนกับในอดีต เพราะพระภิกษุสามเณรที่เข้ามาศึกษานักธรรม

และบาลีเพียงเพื่อเป็นช่องทางให้ตัวเองได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาต่อในระบบการศึกษาอื่น ๆ เท่านั้น ยกเว้นพระภิกษุสามเณรผู้เรียน ป.ธ. 8 หรือ ป.ธ. 9 มักจะให้ความสนใจกับการเรียนมากเป็นพิเศษ

2.3 รัฐบาลขยายการศึกษาทางโลกของเด็ก ๆ ออกไปอีก ก็จะมีผลกระทบต่อการศึกษาที่ จะนำเยาวชนมาวชเรียนแต่เด็ก ๆ มาวชเรียนเหมือนแต่ก่อนก็ยากมากยิ่งขึ้น

2.4 ด้านหลักสูตรพระปริยัติธรรมไม่ทันสมัย เป็นสาเหตุอันหนึ่งของการขาดความ สนใจของพระภิกษุสามเณรในการศึกษาด้านนี้

2.5 ด้านการสอบต้องจัดระบบให้รัดกุมดีกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเพราะมีการ หละหลวมมากในการควบคุมการสอบ

3) พระมหาประยูร ชุติณฺโธ (ป.ธ. 7) เจ้าอาวาสวัดสี่สุท ขะตอมทอง กรุงเทพฯ ใน ฐานะผู้บริหารการศึกษาและผู้สอนพระปริยัติธรรม ได้กล่าวเกี่ยวกับความสนใจในการศึกษาพระ ปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรดังต่อไปนี้

1.1 ด้านผู้เรียนมีคุณภาพต่ำกว่าพระภิกษุสามเณรในอดีต มีการปฏิบัติตาม กฎระเบียบที่เคร่งครัดมากกว่าสมัยปัจจุบัน และมีความขยันหมั่นเพียร มีการศึกษาอย่างจริงจัง มากกว่าในปัจจุบัน

1.2 สภาพแวดล้อมในปัจจุบันเจริญทางด้านวัตถุมาก ทำให้จิตใจไขว่เขวได้ง่าย และหย่อนยานในระเบียบปฏิบัติ

1.3 เจ้าอาวาสหรือคณะผู้บริหารมีการกิจอื่น ๆ มาก ไม่มีเวลาเพียงพอในการดูแล เอาใจใส่และไม่เข้มงวดกวดขันการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในวัดของตน

1.4 เพื่อนนับว่ามีอิทธิพลต่อการศึกษาของเพื่อนเป็นอย่างมากทั้งทางบวกและทาง ลบ ถ้ามีเพื่อนที่สนใจในการศึกษามากก็จะช่วยชักจูงให้การเรียนดีขึ้นแต่ถ้ามีเพื่อนเรียนในระบบ อื่น ๆ ก็จะถูกชักจูงไปทางนั้นได้ง่าย

1.5 ด้านหลักสูตรและวิธีการวัดผลการเรียนก็เหมาะสมดีอยู่แล้ว แต่อยากให้ ปรับปรุงการประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรมากยิ่งขึ้น

4) พระพิศาลพัฒนพิสุทธิ์ เจ้าอาวาสวัดเลา และเจ้าคณะเขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ ใน ฐานะเป็นพระสังฆาธิการ ได้ให้ความเห็นเรื่องความสนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมของ พระภิกษุสามเณรโดยย่อต่อไปนี้

1.1 เจ้าอาวาสต้องอบรมสั่งสอนชี้ให้พระภิกษุสามเณรเห็นคุณประโยชน์ของ การศึกษาพระปริยัติธรรมและโทษของการขาดการศึกษา

1.2 ด้านผู้เรียน ถ้าเป็นพระภิกษุสามเณรที่มีภูมิลำเนาในกรุงเทพฯ ไม่ค่อยให้ การศึกษา แต่ถ้าพระภิกษุสามเณรที่มีภูมิลำเนาต่างจังหวัดจะตั้งใจศึกษาพระปริยัติธรรมมาก

1.3 ด้านครูสอนพระปริยัติธรรมหายาก เพราะครูต้องมีภาระหน้าที่ในการศึกษาให้สูงขึ้น

1.4 เพื่อน ถ้าคบเพื่อนที่ไม่ตั้งใจเรียนก็จะถูกชักจูงให้ไขว่เขวไปในทางอื่นได้ง่าย ควรคบเพื่อนที่ตั้งใจเรียน

1.5 หลักสูตรด้านเนื้อหาสาระของพุทธธรรมเหมาะสมดีแล้ว

5) พระมหากลั่น วรปญฺโญ (ป.ธ. 9) เจ้าอาวาสวัดท่าคอย อ.ท่ายาง จ.เพชรบุรี ในฐานะประธานครูสอนพระปริยัติธรรม อ. ท่ายาง และพระปริยัตินิเทศก์จังหวัดเพชรบุรีและครูสอนพระปริยัติธรรม ได้กล่าววาทสรุปความสนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรในปัจจุบันว่า

5.1 สาเหตุที่พระภิกษุสามเณรขาดความสนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นเพราะ การจัดการศึกษาสงฆ์ไม่มีการพัฒนาเท่าที่ควรและไม่เอื้อประโยชน์ต่อการศึกษาเป็นเพราะความเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจและระบบการศึกษา

5.2 ด้านผู้เรียนมีครอบครัวที่ยากจนก็มาบวชเรียนพระปริยัติธรรม ดังนั้นรัฐควรสนับสนุนอย่างเต็มที่

5.3 ด้านองค์กรมหาเถรสมาคมมีคณะกรรมการการศึกษา รับผิดชอบที่ประจำแผนก มีหน้าที่วางนโยบาย ติดตาม ควบคุม และสนับสนุนส่งเสริมให้การศึกษาพระปริยัติธรรม

5.4 ด้านหลักสูตร ควรปรับปรุงหลักสูตรนักธรรมชั้นตรีให้แคบลงกว่าปัจจุบันและปรับปรุงหลักสูตรนักธรรมตรี-โท-เอก สอดคล้องกับพื้นฐานการศึกษาของกุลบุตรผู้เข้ามาบวชในปัจจุบัน ส่วนหลักสูตรด้านบาลี ควรปรับปรุงการเรียนการสอนการวัดผลให้ครอบคลุมเนื้อหาให้กว้างขวางกว่าที่เป็นอยู่

5.5 ด้านงบประมาณ ควรสนับสนุนแก่สำนักเรียนอย่างเพียงพอ

6) พระศรีวชิรภรณ์ (ป.ธ. 9) วัดพระเชตุพนฯ เจ้าคณะเขตยานนาวา และอาจารย์โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระเชตุพนฯ ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับความสนใจการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรดังต่อไปนี้

6.1 ปัจจุบันการศึกษาพระปริยัติธรรมยังเป็นที่สนใจของพระภิกษุสามเณรเป็นอย่างมากและส่วนมากมาจากครอบครัวที่ยากจนทำให้สนใจศึกษาพระปริยัติธรรม

6.2 สภาพแวดล้อมมีส่วนช่วยให้พระภิกษุสามเณรสนใจศึกษามากขึ้น และบางที่สภาพแวดล้อมก็ทำให้พระภิกษุสามเณรขาดความสนใจศึกษาพระปริยัติธรรม เพราะถูกสิ่งแวดลอมยั่วๆ และชักจูงให้สนใจทางอื่นมากกว่า

6.3 พระศรีวิจิราภรณ์ได้เสนอแนวคิดในการปรับปรุงการศึกษาพระปริยัติธรรม
ดังต่อไปนี้

6.3.1 ควรมีโรงเรียนฝึกหัดครูพระปริยัติธรรม

6.3.2 ควรปรับหลักสูตรให้น่าสนใจ

6.3.3 พระเถระผู้ใหญ่ระดับผู้นำสงฆ์ต้องให้ความสำคัญการศึกษาพระปริยัติ
ธรรมให้มาก

6.3.4 ควรมีนิตยภัตให้การสนับสนุนผู้สอนและสวัสดิการอื่น ๆ เหมือน
การศึกษาทางโลก

6.3.5 ควรมีกฎระเบียบบังคับให้ผู้บรรพชา-อุปสมบทได้ศึกษาเล่าเรียนอย่าง
จริงจัง

7) พระมหาจรัล อุดตมธมฺโม (ป.ธ. 9) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส , ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่โรงเรียน
พระปริยัติธรรมและครูสอนพระปริยัติธรรม วัดราชสิทธิาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ ได้แสดง
ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสนใจในการศึกษาพระปริยัติธรรมดังต่อไปนี้

7.1 ผู้เรียนให้ความสนใจด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมมากยิ่งขึ้น

7.2 พระภิกษุสามเณรขาดความสนใจในการศึกษาพระปริยัติธรรมอาจเป็นเพราะมี
ทางเลือกอื่นที่ดีกว่า

7.3 ครูสอนควรปรับปรุงการสอนโดยรู้จักเลือกใช้สื่อการสอนที่เหมาะสม

7.4 ด้านการวัดผลต้องมีมาตรฐานในการออกข้อสอบและการตรวจข้อสอบ

8) พระกวีวงศ์ (ป.ธ. 9) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส, ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่โรงเรียนพระปริยัติธรรม
และครูสอนพระปริยัติธรรม วัดราชสิทธิาราม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความสนใจของพระภิกษุ
สามเณรในการศึกษาพระปริยัติธรรมดังต่อไปนี้

8.1 ด้านผู้เรียน ไม่ค่อยสนใจศึกษาพระปริยัติธรรมเพราะคิดว่าเรียนพระปริยัติธรรม
ไม่ค่อยเห็นคุณค่าด้านนี้ และอีกอย่างนักเรียนมีโอกาสเลือกศึกษาในด้านอื่นอีก

8.2 ระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมไม่มีการพัฒนาเท่าที่ควร จะเป็นในด้านการ
บริหาร การจัดการและเนื้อหาสาระของหลักสูตร

8.3 ด้านการสอนควรปรับปรุงระบบการเรียนการสอน โดยการพัฒนาครูผู้สอน

8.4 ด้านหลักสูตรควรปรับปรุงให้ทันสมัย

สรุปแนวความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ ผู้บริหารและจัดการศึกษา และครูสอนพระ
ปริยัติธรรมทั้งแผนกนักธรรมและแผนกบาลีเกี่ยวกับความสนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมของ

พระภิกษุสามเณรซึ่งมองเห็นปัจจัย 2 ประการ คือ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของพระภิกษุสามเณรดังต่อไปนี้

ที่	ชื่อ-ฉายา	ตำแหน่ง	ปัจจัยภายใน	ปัจจัยภายนอก
1	พระราชกิตติโสภณ		<ul style="list-style-type: none"> - ระบบการศึกษา - ผู้เรียนเพิ่ม - หลักสูตรเหมาะสม - วัตถุประสงค์ของการบวชต้องเข้าใจ - ความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัย - เจ้าอาวาสต้องสนใจ 	<ul style="list-style-type: none"> - งบประมาณน้อย - อุปกรณ์ขาด - สภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม - รัฐบาลควรให้การสนับสนุนงบประมาณ
2	พระมหาสถิต ถาวโร	ครูสอน	<ul style="list-style-type: none"> - ระบบการศึกษาไม่ดีพอ - ผู้เรียน - ขาดครูสอน - หลักสูตร - การสอน 	<ul style="list-style-type: none"> - นิตยภัตน้อย - การสนับสนุนของรัฐบาล
3	พระมหาประยูร ชุตินฺธโร	<ul style="list-style-type: none"> - เจ้าอาวาส - ผู้บริหาร - ครูสอน 	<ul style="list-style-type: none"> - เจ้าอาวาสต้องสนใจ - ผู้เรียนลดลง - หลักสูตร - วิธีการวัดผล 	<ul style="list-style-type: none"> - สภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม - เพื่อนมีอิทธิพล - ค่านิยมวัตถุมาก
4	พระพิศาลพัฒน์พิสุทธ์	<ul style="list-style-type: none"> - เจ้าอาวาส - เจ้าคณะเขตบางขุนเทียน 	<ul style="list-style-type: none"> - ระบบการศึกษา - เจ้าอาวาสต้องอบรม - ครูสอนหายาก - ผู้เรียน - กรุงเทพฯขาดความสนใจ - ต่างจังหวัดสนใจเรียน - หลักสูตรเหมาะสม 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อนมีอิทธิพล
5	พระมหากลิ่น วรปญฺโญ	<ul style="list-style-type: none"> - เจ้าอาวาส - ประธานครูสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม - นิเทศ - ครูสอน 	<ul style="list-style-type: none"> - ระบบการศึกษาไม่พัฒนา - ผู้เรียนขาดความสนใจ - หลักสูตรควรปรับปรุง 	<ul style="list-style-type: none"> - มหาเถรสมาคมให้การสนับสนุน - ครอบครัวยากจน - งบประมาณไม่พอ

6	พระศรีวิจิราภรณ์	- เจ้าคณะเขตยานนาวา - อาจารย์ใหญ่	- ผู้เรียนสนใจ - อบรมครู - หลักสูตรน่าสนใจ	- ครอบครัวยากจนแต่สนใจเรียน - สภาพแวดล้อมชัดเจนได้ทั้งแง่บวกและแง่ลบ - พระเถระผู้ใหญ่ต้องให้ความสำคัญ - นิตยภัคน้อย - กฎระเบียบบังคับให้พระภิกษุสามเณรเรียน
7	พระมหาจรัล อุดมธมโม	- ผู้ช่วยเจ้าอาวาส - ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ - ครูสอน	- ผู้เรียนขาดความสนใจ - ครูควรปรับปรุงการสอน - มีระบบวัดผล	
8	พระกวีวงศ์	- ผู้ช่วยเจ้าอาวาส - ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ - ครูสอน	- ระบบการศึกษาไม่พัฒนา - ผู้เรียนขาดความสนใจไม่เห็นคุณค่าการเรียน - ครูสอนควรอบรมพัฒนา - หลักสูตรควรปรับปรุงให้ทันสมัย	- วิชาอื่น ๆ น่าสนใจกว่า

แผนภูมิ 5 สรุปความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ ผู้บริหารและจัดการศึกษา และครูสอนปรีชัตถกรรม

หลักการสำคัญสำหรับการบริหารแบบ School-based Management ของไทย¹ ประกอบด้วย

1. หลักการกระจายอำนาจ เป็นการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาไปยังสถานศึกษาให้มากที่สุด
2. หลักการมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและมีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการบริหาร ร่วมตัดสินใจ และร่วมจัดการศึกษา กลุ่มผู้เกี่ยวข้องได้แก่ ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน ตัวแทนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนศิษย์เก่าและนักเรียน ฯลฯ
3. หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้ประชาชน
4. หลักการบริหารจัดการตนเอง

¹ อุทัย บุญประเสริฐ, การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), หน้า 189-190.

ดังนั้น จากข้อความดังกล่าว โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามารถนำแนวความคิดไปประยุกต์ใช้ในการบริหารและจัดการศึกษาได้

รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการบริหารสถานศึกษาดังนี้

1. รูปแบบที่มีการบริหารจัดการโดยมีชุมชนเป็นหลัก
2. รูปแบบที่มีการบริหารจัดการโดยมีผู้บริหารเป็นหลัก
3. รูปแบบที่เป็นโรงเรียนในสังกัดของรัฐ
4. รูปแบบที่บริหารโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
5. รูปแบบที่ให้เอกชนดำเนินการหรือดำเนินการแบบเอกชน

กลยุทธ์สำหรับการนำรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานไปใช้¹

1. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างทั่วถึง
  2. กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการจัดการศึกษาอย่างชัดเจน
  3. การสรรหา คัดเลือกคณะกรรมการจัดการสถานศึกษา และการดำเนินงานการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
  4. จัดการฝึกอบรม/สัมมนาให้คณะกรรมการสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจเรื่องการบริหารและการจัดการศึกษา และการดำเนินการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
  5. การสนับสนุนให้ครู อาจารย์ได้ปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาอย่างใกล้ชิด
  6. การจัดให้มีเครือข่ายคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์และความร่วมมือกัน
  7. จัดให้มีการกำหนดมาตรฐานงานของคณะกรรมการสถานศึกษา และกำกับดูแล ติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาอย่างใกล้ชิด
  8. การพิจารณาให้สวัสดิการ และบริการพิเศษแก่คณะกรรมการสถานศึกษาตามที่สมควร เหมาะสมและชอบธรรม
- ยุทธศาสตร์ดังกล่าวเห็นว่าบางข้อสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นยุทธศาสตร์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมได้อย่างเหมาะสม

¹ อ่างแล้ว, อุทัย บุญประเสริฐ, การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน, หน้า 202.

การบริหารแบบราชการ (Bureaucratic Management)

นักบริหารได้นำความคิดของ Max Weber มาประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กรได้ดี โดยยึดหลัก 7 ประการคือ¹

1. หลักการมีกฎระเบียบข้อบังคับ (Vules and Regulation) เพื่อควบคุมการตัดสินใจ
  2. หลักความไม่เป็นส่วนตัว (Impersonal) ผู้บริหารต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบข้อบังคับ เพื่อให้ปลอดจากการกระทำตามอำเภอใจ
  3. หลักการแบ่งงานกันทำ (division of labour) ตามความถนัดหรือความชำนาญเฉพาะทาง
  4. หลักการมีโครงสร้างสายบังคับบัญชา
  5. หลักความเป็นอาชีพที่มั่นคง
  6. หลักการมีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจ โดยมีกฎระเบียบและข้อบังคับรองรับ
  7. หลักความเป็นเหตุผลในกระบวนการตัดสินใจเพื่อบรรลุจุดหมาย
- การบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม

Caldwal & Spinks (1990) ได้เสนอวงจรการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม (Collaborative School Management Cycle) อ่างใน วิโรจน์ สารรัตนะ² ได้กล่าวสรุป วงจรการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม มีลักษณะที่สำคัญคือ

1. เป็นกระบวนการกำหนดจุดหมายของโรงเรียน การกำหนดนโยบาย การวางแผน การงบประมาณ การนำไปปฏิบัติ และการประเมินผล ในเชิงบูรณาการที่แตกต่างจากกระบวนการที่ใช้แต่เดิม ซึ่งมักไม่เป็นระบบ แยกส่วน ก่อให้เกิดความสับสนและการไร้ประสิทธิภาพ
  2. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากคณะครู นักเรียน และชุมชนที่เหมาะสม มีการกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบที่ชัดเจนและ
  3. เน้นหน้าที่ของโรงเรียนคือ “การเรียนการสอน” และการบริหารแผนงานที่สอดคล้องกับรูปแบบปกติของงานในโรงเรียน
- ขั้นตอนในการบริหารและจัดการศึกษา มี 6 ขั้นตอนดังนี้
1. การกำหนดจุดหมายและระบุความต้องการ

¹ Max Weber, อ่างใน, วิโรจน์ สารรัตนะ, การบริหารหลักการทฤษฎีและประเด็นทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ, 2542), หน้า 18.

² Caldwal & Spinks, อ่างใน, วิโรจน์ สารรัตนะ, การบริหารโรงเรียนแบบกระจายอำนาจ, (2543)

2. การกำหนดนโยบาย (จุดหมายและแนวทางอย่างกว้าง ๆ)
3. การกำหนดแผนงาน
4. การจัดทำแผนและอนุมัติงบประมาณแผนงาน
5. การนำไปปฏิบัติ
6. การประเมินผล

เกณฑ์ประเมินความมีประสิทธิภาพในการบริหาร

Levacic (1995) ได้กล่าวถึงเกณฑ์สำคัญในการประเมินการบริหารโรงเรียนแบบกระจายอำนาจใน 4 เกณฑ์ดังนี้ คือ¹

1. ความมีประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรมีมากขึ้น
2. ความมีประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรด้านการเรียนการสอนมีมากขึ้น
3. ความสามารถในการตอบสนองความต้องการของลูกค้ำมีมากขึ้น
4. ความยุติธรรมในการจัดสรรทรัพยากร

1) ความมีประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร

Caldwal & Spinks อ้างใน วิโรจน์ สารรัตนะ² กล่าวถึงเกณฑ์ในการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมที่จะทำให้การจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพในระดับสูงอันจะส่งผลให้ประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรตามทัศนะดังกล่าวข้างต้นสูงตามไปด้วย โดยประกอบด้วยเกณฑ์ที่เกี่ยวกับกระบวนการ (P : process) 9 เกณฑ์ (P1-P9) และเกณฑ์เกี่ยวกับผลลัพธ์ (O: output) 3 เกณฑ์ (O1-O3) ดังภาพประกอบที่ 1

เกณฑ์เกี่ยวกับกระบวนการ (P:Process)

1. Process 1 : ความต้องการทางการศึกษาได้รับการกำหนดและการจัดลำดับความสำคัญ
2. Process 2 : ลำดับความสำคัญครอบคลุมความต้องการทั้งของท้องถิ่นและของระบบ
3. Process 3 : งบประมาณถูกจัดสรรตามลำดับความสำคัญของความต้องการ
4. Process 4 : โอกาสในการมีส่วนร่วมของครู นักเรียน และชุมชน

¹ Levacic (1995), อ้างใน, วิโรจน์ สารรัตนะ, การบริหารโรงเรียนแบบกระจายอำนาจ, 2543 หน้า 20

² Caldwal & Spinks (1995), อ้างใน, วิโรจน์ สารรัตนะ, การบริหารโรงเรียนแบบกระจายอำนาจ, 2543, หน้า 20

5. Process 5 : ผู้มีส่วนร่วมมีความพึงพอใจ
6. Process 6 : มีการประเมินผลกระทบจากการจัดสรรงบประมาณ
7. Process 7 : มีการจัดทำเอกสารการเงินสำหรับครูและคนอื่น ๆ แสดงโครงสร้างแผนการเงินเพื่อเป็นที่รับรู้และเข้าใจโดยทั่วไป
8. Process 8 : มีระเบียบการตรวจสอบเพื่อติดตามและควบคุมการใช้จ่ายเงินที่ชัดเจน
9. Process 9 : เงินสามารถถ่ายโอนประเภทได้เมื่อมีความเปลี่ยนแปลงในความต้องการ

เกณฑ์เกี่ยวกับผลลัพธ์ (O: Output)

1. Output 1: เป้าหมายการศึกษาเป็นที่น่าพอใจจากการมีการจัดสรรทรัพยากรทุกชนิดอย่างมีการวางแผน
2. Output 2 : ค่าใช้จ่ายจริงเป็นไปตามที่ประมาณไว้ยึดหยุ่นได้
3. Output 3 : มีการรับรู้เข้าใจงบประมาณที่จัดสรร

2) ความมีประสิทธิภาพในการพัฒนาการเรียนการสอน

การดำเนินงานตามแผนงานหรือกิจกรรม ได้บรรลุผลตามจุดหมายที่กำหนดไว้หรือก่อให้เกิดผลกระทบตามที่ได้คาดหวังไว้ได้ดีเพียงใด ในการดำเนินงานตามแผนงานหรือกิจกรรมหนึ่ง สิ่งที่คาดหวังให้เกิดขึ้นคือ เกิดทั้งความมีประสิทธิภาพและความมีประสิทธิภาพ

3) ความสามารถในการตอบสนองความต้องการของลูกค้ายิ่งมากขึ้น

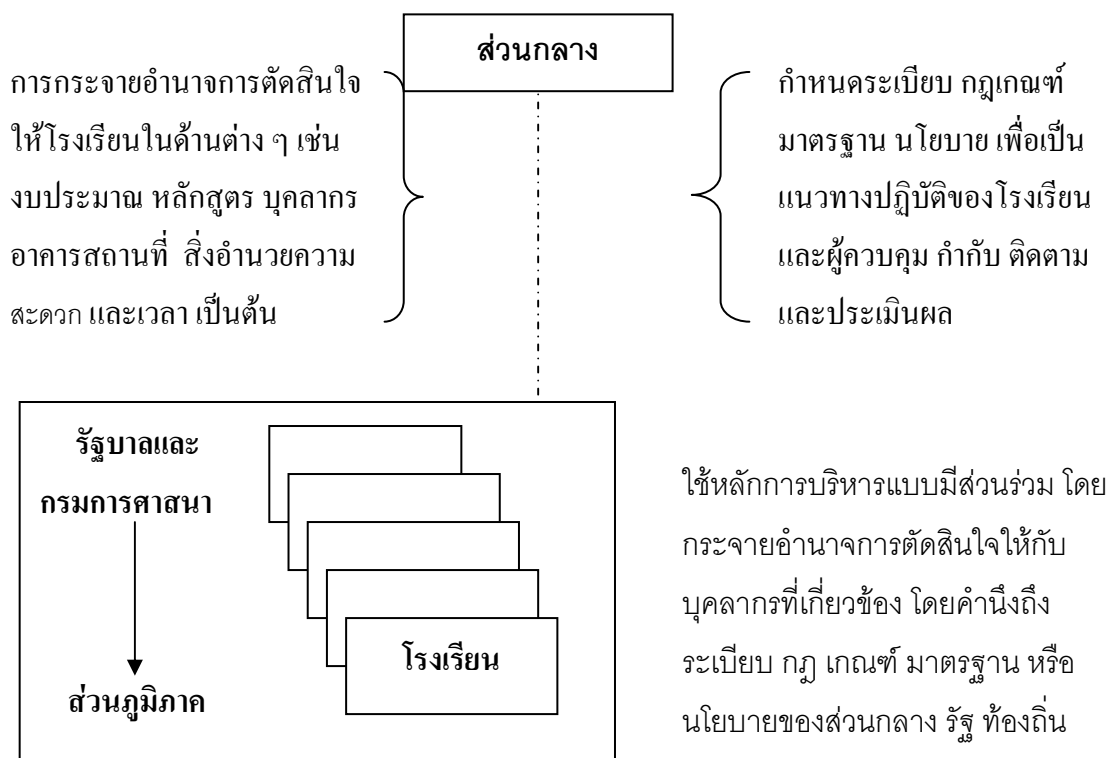
ในแง่ความปรารถนา ความพึงพอใจ และโอกาสในทางเลือกที่หลากหลายมากขึ้น ทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และต่อสังคมโดยรวม ซึ่งอาจจัดโดยการมีแผนงาน หรือกิจกรรมที่หลากหลาย การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น วิธีการเรียนการสอนที่หลากหลายวิธี เป็นต้น

4) ความยุติธรรม เกี่ยวข้องกับการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคล

ได้รับการจัดสรรทรัพยากรที่เป็นธรรม โดยเฉพาะการจัดสรรงบประมาณสำหรับนักเรียนควรอยู่บนพื้นฐานความต้องการทางการศึกษา (educational need) มากกว่าพื้นฐานทางสังคม (social background)

ดังนั้น จากสาระสำคัญโดยสังเขปจากรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่นำมาเสนอในตอนต้น คงจะช่วยให้ได้แนวคิดที่นำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารโรงเรียนของเราในยุคที่จะมีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 39 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ว่า “ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ไป

ยังคณะกรรมการและสำนักงานการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง หลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง” ซึ่งจากที่กล่าวทั้งหมด ข้อสรุปที่แสดงถึงกรอบความคิด (conceptual framework) ของการบริหารโรงเรียนแบบกระจายอำนาจดังนี้

แผนภูมิที่ 6 รูปแบบการกระจายอำนาจการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม
ตามแบบวิโรจน์ สารรัตนะ, 2543

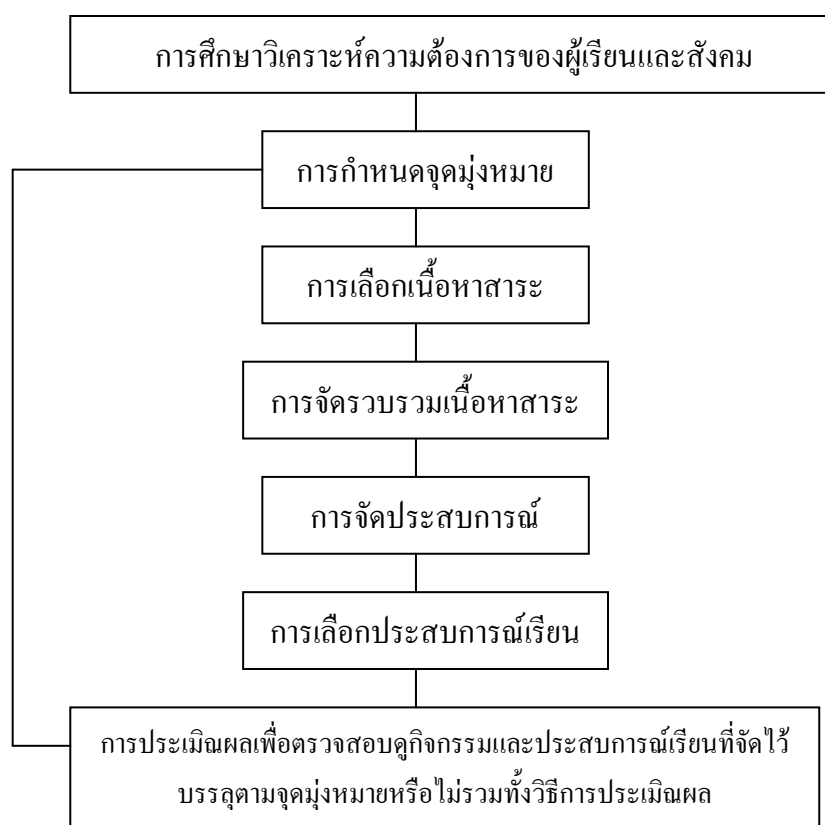
วิชัย วงษ์ใหญ่¹ ได้สรุปแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ ที่ยังมีผู้นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบันทางสถาบันการศึกษาอเมริกา (Basic Principles of Curriculum and Instruction by Ralph.W.Tyler) ว่าในการจัดหลักสูตรควรตอบคำถามพื้นฐาน 4 ประการคือ

1. มีความมุ่งหมายทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนควรแสวงหา
2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนควรจัดขึ้นเพื่อช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

¹ วิชัย วงษ์ใหญ่, กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร: จัดพิมพ์โดยสุวีริยาสาสน์, 2537), หน้า 11

3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไร จึงจะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ
4. จะประเมินผลประสิทธิภาพของประสบการณ์ในการเรียนอย่างไร จึงจะตัดสินได้ว่าบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

และหนังสืออีกเล่มหนึ่งที่นิยมใช้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรของทาบ้าคือ Curriculum Development : Theory and Practice, 1962 by Hilda Taba ซึ่งวิชัย วงษ์ใหญ่¹ ได้สรุปแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของทาบ้าไว้ดังนี้

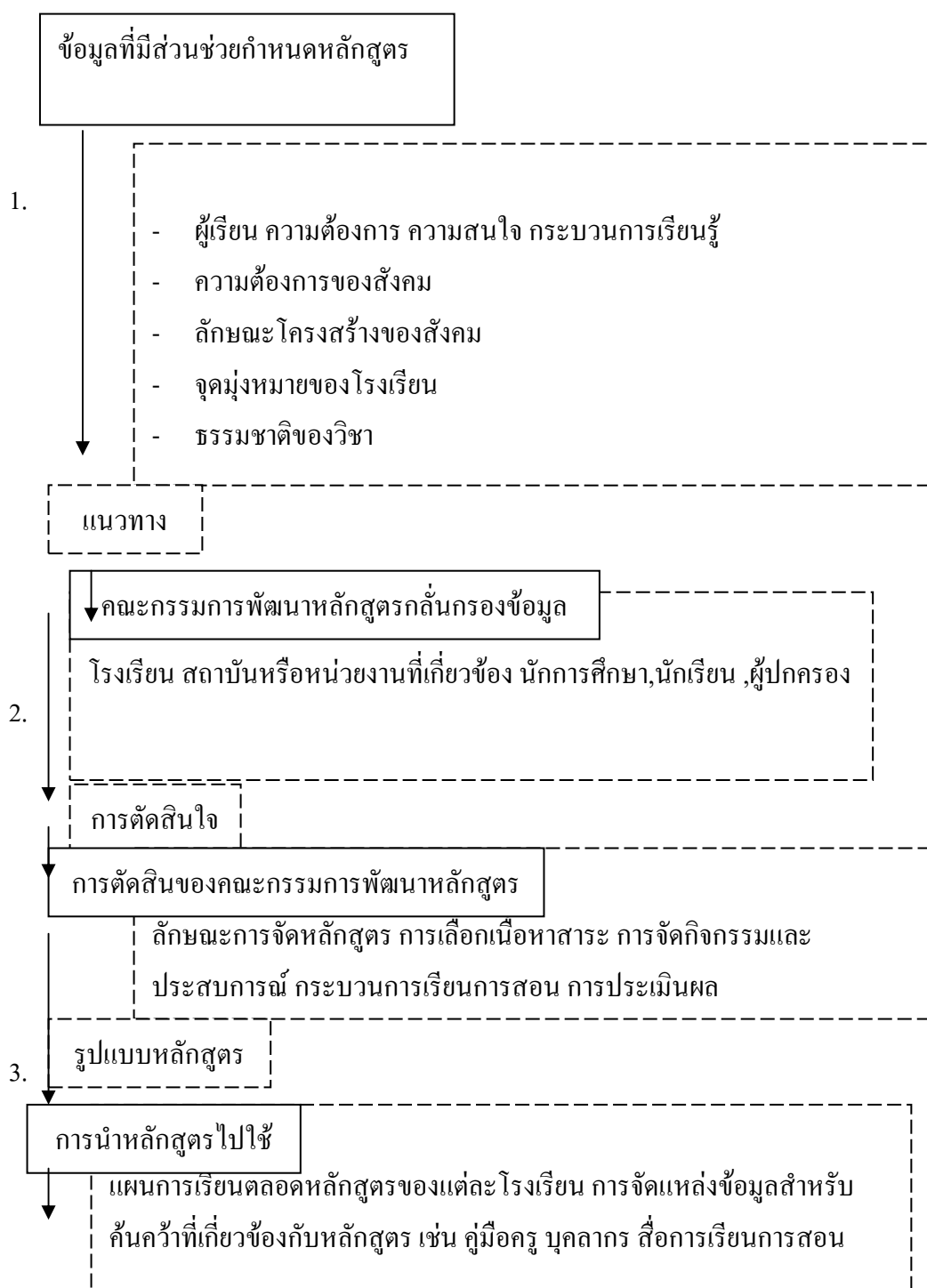

แผนภูมิที่ 7 การวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน (วิชัย วงษ์ใหญ่)

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander) ได้นำแนวความคิดการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์และทาบ้ามาประยุกต์และขยายความต่อ ในการนำไปพัฒนาหลักสูตรโดยวิชัย วงษ์ใหญ่² (2537:18) ได้สรุปแนวความคิดและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรและการสอนของเซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ ดังนี้

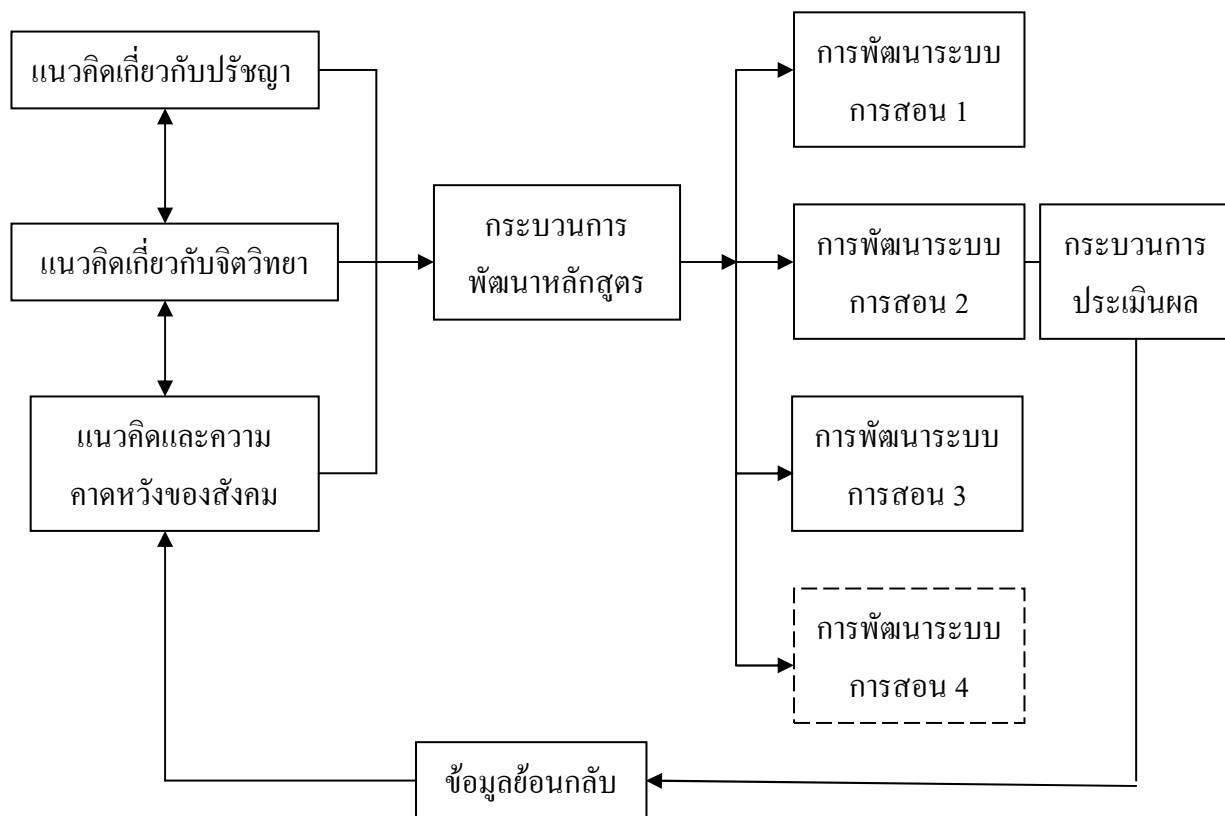
¹ อ่างแล้ว, วิชัย วงษ์ใหญ่, กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ, หน้า 14.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

แผนภูมิที่ 8 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร (วิชัย วงษ์ใหญ่)

วิชัย วงษ์ใหญ่¹ ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรและการสอนเพื่อปรับเปลี่ยนแปลงหลักสูตรและการสอนที่นักพัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงและจะต้องปฏิบัติดังนี้

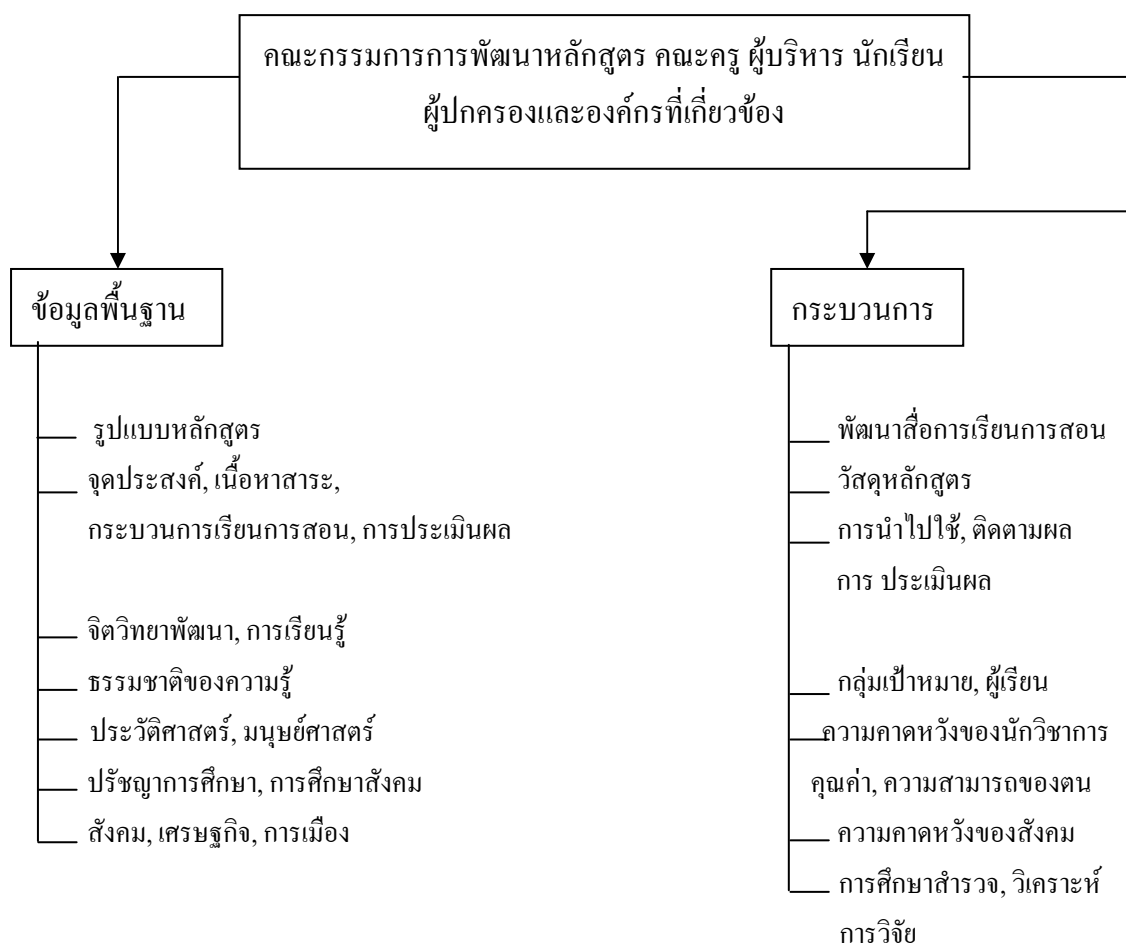

แผนภูมิที่ 9 ระบบการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรและการสอน (วิชัย วงษ์ใหญ่)

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร จะต้องศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับเป็นสิ่งที่กำหนดหลักสูตร บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรด้านการพัฒนา การบริหาร จัดการ การนิเทศ กำกับดูแล การประเมินหลักสูตร และการสนับสนุนการใช้หลักสูตร

¹ อ่างแล้ว, วิชัย วงษ์ใหญ่, กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ, หน้า 21.

แผนภูมิที่ 10 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร วิจัย วงศ์ใหญ่

จากแนวความคิดของการพัฒนาหลักสูตร โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามารถนำหลักสูตรและแนวความคิดดังกล่าวไปประยุกต์เพื่อปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรพระปริยัติธรรมได้ตามความเหมาะสมและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ โครงสร้างและเนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล ในรูปแบบของคณะกรรมการการพัฒนาหลักสูตร คณะครู ผู้บริหาร และการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมต่อไป

แนวคิดในการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันมีลักษณะเด่น ๆ 3 ประการ คือ 1. การจัดการสอนในลักษณะที่ครูเป็นศูนย์กลาง 2. การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และ 3. การจัดการเรียนการสอนโดยไม่มีครู

ทิศนา ขัมมณี¹ ได้เสนอแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

1. หลักการจัดการเรียนการสอนโดยยึดครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher-Centered Instruction) เป็นวิธีการสอนที่ครูนิยมมาก เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาสาระ ทั้งความรู้ ข้อมูล ข้อเท็จจริง รวมทั้งทักษะต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว และเป็นที่น่าสนใจของผู้เรียน ผู้สอนต้องมีการวางแผนอย่างดีในการนำเสนอข้อมูลความรู้อย่างกระชับ ชัดเจน และนำเสนออย่างเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้และวัยของผู้เรียน การสอนแบบนี้ได้รับการนำไปใช้และพิสูจน์ทดสอบแล้วว่ามีประสิทธิภาพจริงซึ่งการจัดการเรียนการสอนทางตรง (Direct Instruction) นี้จำเป็นต้องอาศัยหลักการดังต่อไปนี้

- 1) การจัดเนื้อหาสาระอย่างเหมาะสมเป็นไปตามลำดับขั้นตอน
- 2) การตรวจตอบเนื้อหาสาระเดิมที่ผู้เรียนจำเป็นต้องใช้ในการทำความเข้าใจ
- 3) การนำเสนอเนื้อหาสาระอย่างกระชับ ชัดเจน โดยมีตัวอย่างประกอบเนื้อหาวิชา และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถาม

- 4) การฝึกปฏิบัติใช้ความรู้หรือทักษะที่เรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็น
- 5) การได้รับข้อมูลป้อนกลับหรือได้รับผลของการฝึกตนเพื่อให้ผู้เรียนนำไปปรับปรุงการปฏิบัติของตน

- 6) มีการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ การเรียนการสอนโดยใช้ครูเป็นศูนย์กลางมีการเรียนการสอนแบบใช้ผลการวิจัยและทฤษฎีการเรียนรู้

2. หลักการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-Centered Instruction)

ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หมายถึง การให้ผู้เรียนเป็นจุดสนใจหรือเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด หรือ เป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงมากที่สุดในกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งจะมองเห็นรูปธรรมได้จากบทบาทการแสดงออกของผู้เรียนในกิจกรรมหรือกระบวนการเรียนรู้

---

¹ ทิศนา ขัมมณี, ศาสตร์การสอน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), หน้า 110.

ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างตื่นตัว ผู้เรียนจะต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้นั้นอย่างตื่นตัว กระฉับกระเฉง กระตือรือร้น หรือความสนใจ ใส่ใจ ในการทำกิจกรรมการเรียนรู้อย่างจริงจัง กล่าวคือ มีการตื่นตัวทั้งทางด้านร่างกาย ความคิด (สติปัญญา) ความรู้สึก (อารมณ์) และการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (สังคม)

การที่จะจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สามารถทำได้หลายแบบหลายลักษณะแตกต่างกันไปตามรูปแบบ วิธีการ เทคนิค ซึ่งมีเกณฑ์ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 แบบเน้นตัวผู้เรียน มี 2 วิธีการคือ

1) การจัดการเรียนการสอนแบบเอกัตถภาพ เป็นการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยคำนึงถึงภูมิหลัง สติปัญญา ความสามารถ ความถนัด แบบการเรียนรู้ ความสนใจและความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน

2) การจัดการเรียนรู้โดยผู้เรียนนำตนเอง เป็นการฝึกฝนให้ผู้เรียนนำตนเอง และพัฒนาตนเอง ด้วยการให้โอกาสผู้เรียนวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง เลือกวิธีการเรียน การแสดงความรู้ รวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการประเมินตน โดยครูอยู่ในฐานะกัลยาณมิตร

2.2 แบบเน้นความรู้ความสามารถ มี 3 วิธีการคือ

1) การจัดการเรียนรู้แบบรู้จริง หมายถึง กระบวนการในการดำเนินการให้ผู้เรียนทุกคน ซึ่งมีความสามารถและสติปัญญาแตกต่างกัน สามารถเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

2) การจัดการเรียนการสอนแบบรับประกันผล หมายถึง การจัดสภาพของการเรียนการสอนที่ผู้สอนกำหนดวัตถุประสงค์ที่สามารถพิสูจน์ทดสอบได้ว่าผู้เรียนเกิดการเรียนตามที่กำหนดไว้หรือไม่ และถ้าหากผู้เรียนไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ผู้สอนจะต้องดำเนินการสอนซ้ำให้แก่ผู้เรียน จนกระทั่งเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์

3) การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นมโนทัศน์ หมายถึง การวางแผนการจัดการเรียนการสอนโดยการระดม มโนทัศน์หรือความคิดรวบยอดที่ต้องการสอน โดยให้ผู้เรียนมีการสร้างความรู้ความเข้าใจในมโนทัศน์ด้วยตนเอง

2.3 แบบเน้นประสบการณ์ มี 3 วิธีการคือ

1) การจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ หมายถึง การดำเนินการอันจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายโดยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์โดยตรงด้วยตนเอง

2) การจัดการเรียนรู้แบบรับใช้สังคม หมายถึง การดำเนินการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยการให้ผู้เรียนเข้าไปมีประสบการณ์ในการรับใช้สังคม และผู้สอนมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยใช้ผลการประเมินการเรียนรู้ของตนเองของผู้เรียน

3) การจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง หมายถึง การดำเนินการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยการให้ผู้เรียนไปเผชิญสภาพการณ์/สถานการณ์จริง ปัญหาจริง ในบริบทจริงและร่วมกันศึกษาเรียนรู้ แสวงหาความรู้ ข้อมูล และวิธีการต่าง ๆ เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาที่ และได้รับผลการประเมินตามมาตรฐาน คุณภาพในชีวิตจริง

2.4 แบบเน้นปัญหา มี 2 วิธีคือ

1) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก โดยผู้สอนอาจนำผู้เรียนไปเผชิญสถานการณ์ปัญหาจริง

2) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงการเป็นหลัก คือ การจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอน โดยให้ผู้เรียนร่วมกันเลือกทำโครงการที่ตนสนใจร่วมกัน สำรวจ สังเกต ฯลฯ และสรุปผลการเรียนรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์ที่ได้รับทั้งหมด

2.5 แบบเน้นทักษะกระบวนการ มี 5 วิธีคือ

1) การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการสืบสอบ หมายถึงการดำเนินการเรียนการสอนโดยผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดคำถาม เกิดความคิดและลงมือแสวงหาความรู้ เป็นต้น

2) การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการคิด เป็นการดำเนินการเรียนการสอนโดยผู้สอนใช้รูปแบบ วิธีการ และเทคนิคการสอนต่าง ๆ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดขยายต่อเนื่องจากความคิดเดิมที่มีอยู่ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

3) การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการกลุ่ม

4) การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการวิจัย

5) การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2.6 แบบเน้นการบูรณาการ

การนำเนื้อหาสาระที่มีความเกี่ยวข้องกันมาสัมพันธ์ให้เป็นเรื่องเดียวกันและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในลักษณะที่เป็นองค์รวม และสามารถนำความรู้ความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1) ในธรรมชาติและชีวิตจริง ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนมีความสัมพันธ์กัน การเรียนรู้ที่ดีจึงควรมีลักษณะเดียวกัน ควรมีลักษณะเป็นองค์รวม

2) การบูรณาการเปิดโอกาสให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ การแก้ปัญหา โดยใช้ความรู้หลายด้านประกอบกัน

3) การบูรณาการช่วยให้เปิดโลกทัศน์แก่ผู้สอนและผู้เรียนให้กว้างขึ้น

3. หลักการจัดการเรียนการสอนโดยไม่มีครู มี 4 วิธีคือ

(1) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

(2) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน

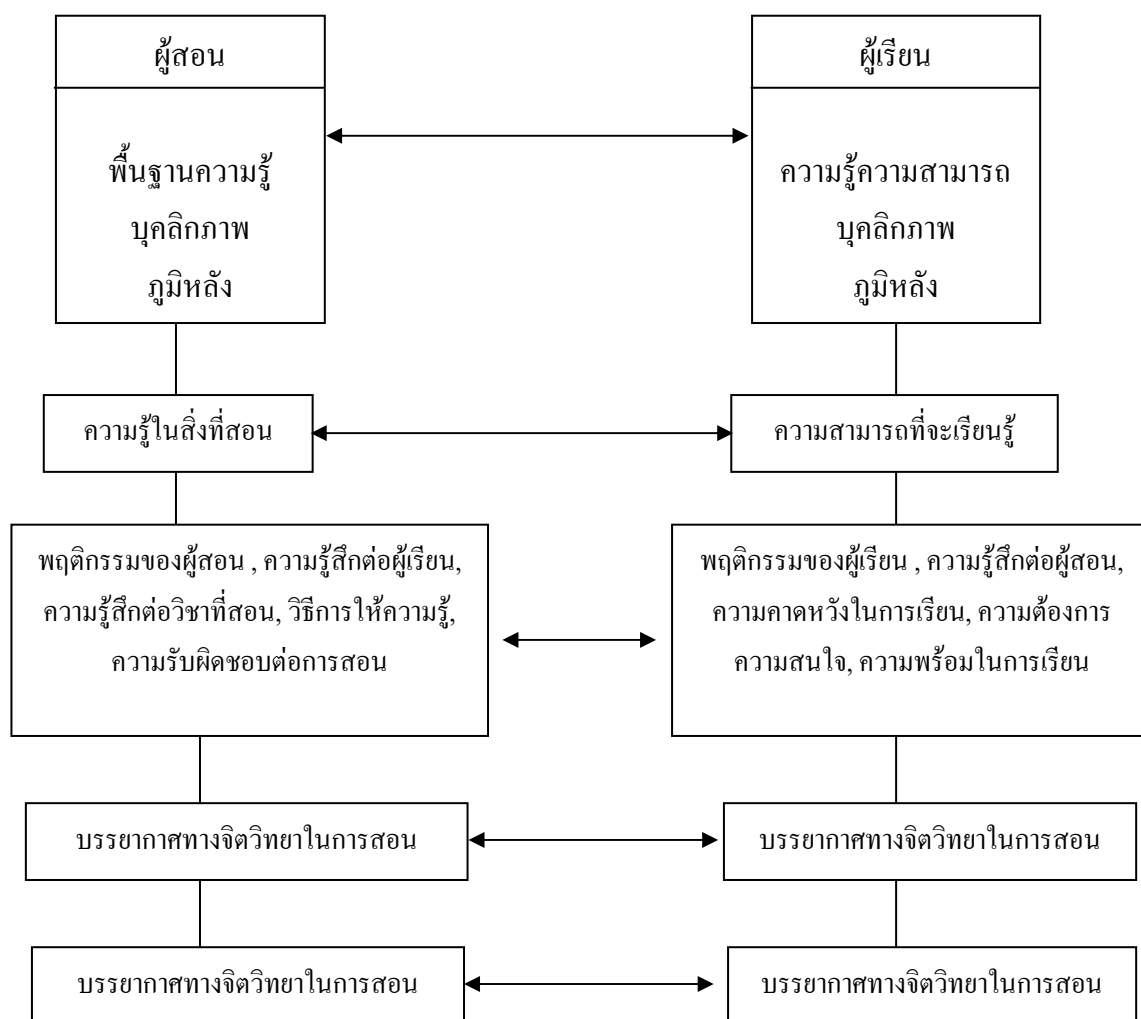
(3) การจัดการเรียนการสอนทางไกล เป็นการจัดการเรียนการสอนโดยผู้สอนและผู้เรียนอยู่ต่างสถานที่กัน แต่สามารถติดต่อสื่อสารมีปฏิสัมพันธ์กันได้ด้วยการใช้สื่อและเทคโนโลยีในรูปแบบต่าง ๆ โดยการเรียนการสอนอาจเป็นแบบทางเดียวคือ ผู้สอนถ่ายทอดความรู้ผ่านทางสื่อมวลชน และสื่อวัสดุอื่น ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ เทปบันทึกเสียง เป็นต้น

(4) การจัดการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายเวิลด์ไวด์เว็บ (web-based instruction) เป็นการออกแบบการเรียนการสอนโดยการจัดห้องเรียนเสมือนจริง ผู้สอนจะออกแบบการเรียนรู้อให้ผู้เรียนสืบค้นข้อมูลจากความรู้เครือข่ายต่าง ๆ ในคอมพิวเตอร์ที่สำคัญได้แก่ เครือข่ายอินเทอร์เน็ตและเครือข่ายเวิลด์ไวด์เว็บ (world wide web)

จากหลักการและแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนใน 3 วิธีการใหญ่ ๆ ได้แก่ หลักการจัดการเรียนการสอนโดยยึดครูผู้สอนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการสอนโดยไม่มีครู โดยเฉพาะผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจะแยกย่อยอีกหลายวิธี คือ แบบเน้นตัวผู้เรียน เน้นประสบการณ์ เน้นปัญหา เน้นทักษะกระบวนการและเน้นการบูรณาการ และในอนาคตการจัดการเรียนการสอนมีแนวโน้มที่จะยึดหลักการสอนโดยไม่มีครูเพิ่มขึ้น เนื่องจากการจัดการศึกษาจะมุ่งให้ผู้เรียนสัมฤทธิ์ผลเป็นรายบุคคลมากขึ้น ซึ่งมีความเป็นไปได้สูง เนื่องจากเทคโนโลยีทางการศึกษาก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ¹ และการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมก็สามารถนำไปประยุกต์ได้อย่างเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาต่อไป

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ที่ผู้สอนนำเสนอให้ ซึ่งรวมทั้งปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ที่จะเกิดขึ้นเป็นรูปแบบใดก็ได้ เช่น ความเป็นกันเอง ความเข้มงวดกวดขัน หรือความไม่มีระเบียบวินัยของการเรียนรู้ สิ่งเหล่านี้ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างเงื่อนไข และสถานการณ์เรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนั้น ผู้สอนจะต้องพิจารณารูปแบบการสอน รวมทั้งการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน พอสรุปได้ตามแผนภาพดังนี้

¹อ้างแล้ว, ทิศนา แคมณี, ศาสตร์การสอน, หน้า 154.

แผนภูมิที่ 11 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน¹

การบริหารการศึกษากับการประกันคุณภาพ²

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 48 กำหนดเรื่องการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาไว้ว่า “ให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง”

¹ อ่างแก้ว, วิชัย วงศ์ใหญ่, กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน ภาคปฏิบัติ, หน้า 79.

² รุ่ง แก้วแดง, ประกันคุณภาพการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2544), หน้า 59.

การบริหารการศึกษาคือ การจัดการเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการบริการการศึกษาที่มีคุณภาพมากที่สุด

กระบวนการบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษาด้วยหลักประกันคุณภาพการศึกษาประกอบด้วย PDCA ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. Planning-P คือ การวางแผน
  2. Do-D คือ การนำแผนไปสู่การปฏิบัติหรือการทำตามแผน คือ การดำเนินการตามเป้าหมายและระยะเวลา เพื่อให้เกิดผลตามที่กำหนดไว้ในแผน
  3. Check-C คือ การประเมินผลหรือการตรวจสอบ คือ การวัดว่างานที่ทำนั้นได้ผลตามเป้าหมายที่วางไว้ในแผนหรือไม่ซึ่งก็คือ การเปรียบเทียบระยะเวลา P กับ D โดยวัดทั้งผู้เรียน ครู และผู้บริหาร
  4. Action หรือ Adjustment-A คือ การปรับปรุงเพื่อพัฒนา
- ดังนั้น กระบวนการควบคุมคุณภาพที่สามารถนำมาใช้กับการบริหารการศึกษาได้ สอดคล้องที่สุดในปัจจุบันก็คือ กระบวนการ PDCA

กล่าวได้ว่า ผู้บริหารต้องรู้ว่าภารกิจของสถานศึกษาคืออะไร และเรียงลำดับความสำคัญอย่างไร ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ภารกิจด้านการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นภารกิจหลักที่สถานศึกษาจะต้องให้ความสำคัญสูงสุด และเป็นภารกิจที่จะต้องจัดสรรเวลา บุคลากร และทรัพยากร ลงไปให้มากที่สุด เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ได้ตามหมวด 4 แห่ง พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ การประกันคุณภาพศึกษานั้นมุ่งไปที่การเรียนรู้ของผู้เรียน

หัวใจของการปฏิรูปการศึกษาไทย

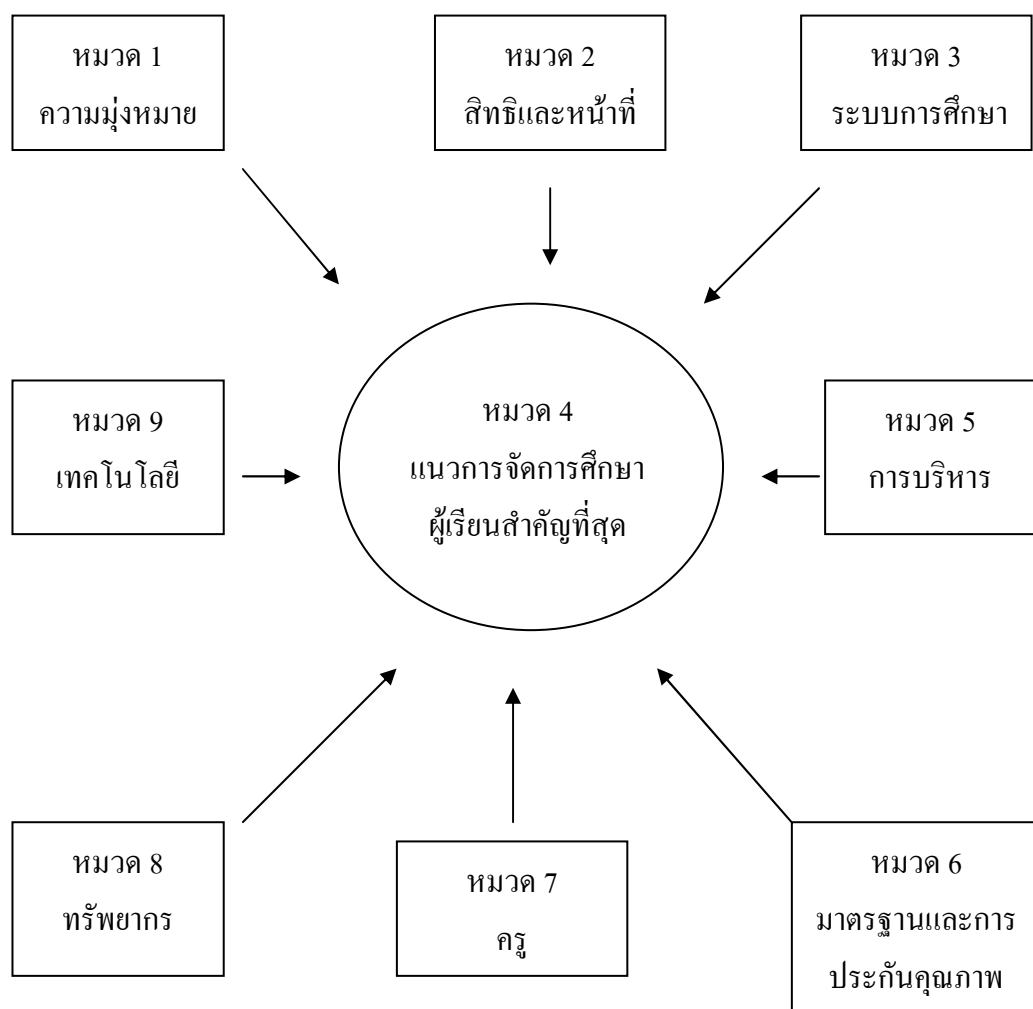
หัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาไทยตาม พ.ร.บ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 คือ หมวดที่ 4 ที่ว่าด้วยเรื่อง แนวการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด ซึ่งมีเกี่ยวข้องกับสัมพันธแต่ละหมวดดังนี้

- หมวด 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ
- หมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา
- หมวด 3 ระบบการศึกษา
- หมวด 5 การบริหารและการจัดการศึกษา
- หมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา
- หมวด 7 ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา

หมวด 8 ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

หมวด 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

สาระสำคัญที่จะเข้ามาสนับสนุนเพื่อให้แน่ใจว่าการจัดการศึกษาโดยให้ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดนั้นจะเป็นไปได้จริง ดังรายละเอียดในแผนภูมิดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 12 สาระทุกหมวดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

มุ่งสู่แนวการจัดการศึกษาที่ “ผู้เรียนสำคัญที่สุด”¹

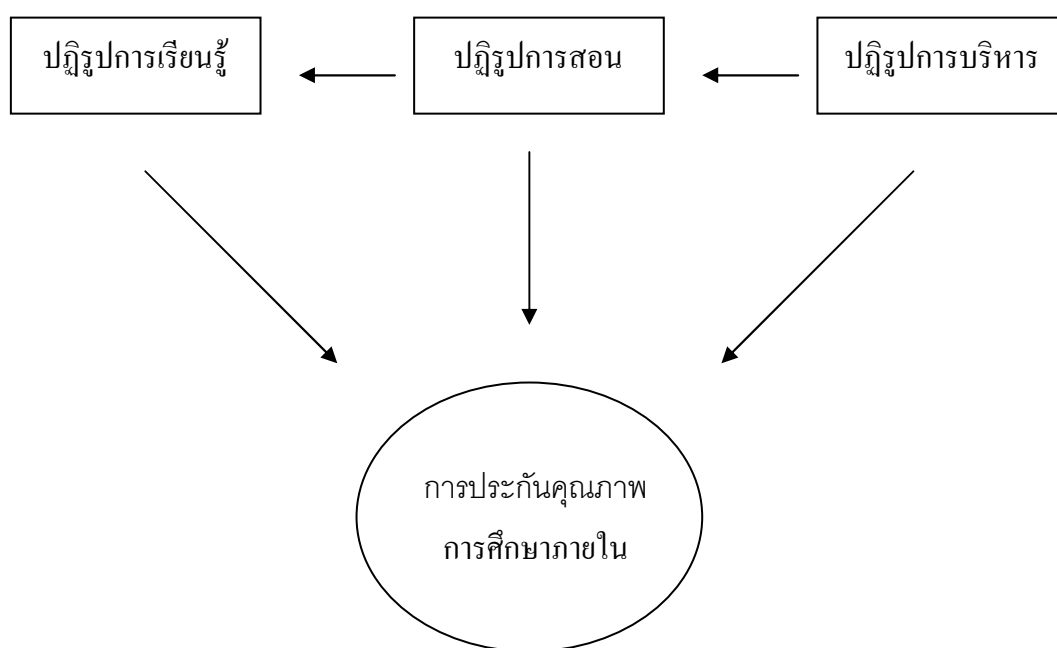
องค์ประกอบของการประกันคุณภาพการศึกษา

¹ อ่างแก้ว, รุ่ง แก้วแดง, ประกันคุณภาพการศึกษา, หน้า 61.

มีกระบวนการที่สำคัญที่สุด 3 กระบวนการที่สามารถทำควบคู่ให้เป็นเรื่องเดียวกันได้
 เลย คือ

1. การปฏิรูปการเรียนรู้
2. การปฏิรูปการสอนของครู
3. การปฏิรูปการบริหารของผู้บริหาร

แผนภูมิที่ 13 องค์ประกอบของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (รุ่ง แก้วแดง หน้า 110, 2544)

ยุทธศาสตร์การสร้างระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

ยุทธศาสตร์การสร้างวัฒนธรรมคุณภาพขึ้นในระบบการศึกษาซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้พัฒนาขึ้นและนำไปใช้จนประสบความสำเร็จแล้ว ผู้บริหารและการจัดการศึกษาสูงส่งสามารถเลือกยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมไปประยุกต์ใช้กับวัฒนธรรมองค์กรของท่านได้ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การสร้างองค์ความรู้
2. ยุทธศาสตร์การสร้างเจตคติ
3. ยุทธศาสตร์การนำสู่ปฏิบัติ
4. ยุทธศาสตร์การประชาสัมพันธ์

5. ยุทธศาสตร์บัวผันน้ำ
6. ยุทธศาสตร์โรงเรียนผู้นำ
7. ยุทธศาสตร์การประเมิน
8. ยุทธศาสตร์ศูนย์ฝึกอบรม
9. ยุทธศาสตร์หลักสูตรในสถาบันอุดมศึกษา
10. ยุทธศาสตร์เครือข่าย

การศึกษาพระปริยัติธรรม ยังไม่เคยมีความพยายามที่จะปฏิรูปการศึกษาสงฆ์ตามหลักการประกันคุณภาพการศึกษา แต่เชื่อว่าในอนาคตโรงเรียนพระปริยัติธรรมคงต้องเข้าสู่ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างแน่นอน เพราะสภาพการศึกษาสงฆ์จะต้องปรับปรุงให้ทันการเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคมในอนาคต

แนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์

จากผลการวิจัยของสุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง (2542) ได้สัมภาษณ์

1) พระสุธรรมมาชิบดี (เพิ่ม อภาโก) แม่กองธรรมสนามหลวง วัดราชาธิวาสวิหาร เมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2542 เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมสรุปได้ดังนี้

1.1 หลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันคืออยู่แล้ว แต่ควรเพิ่มเติมวิชาการพูด เพื่อให้พระสามารถนำไปใช้อธิบายสั่งสอนได้

1.2 ครูผู้สอนควรจบนักธรรมชั้นเอก

1.3 การวัดผลที่ทำอยู่มีความยุติธรรมคืออยู่แล้ว

2) ศาสตราจารย์พิเศษ เสถียร วรณปก ราชบัณฑิต เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 ถึงแนวทางการพัฒนาจัดการศึกษาของคณะสงฆ์โดยสรุปดังนี้

2.1 แม่กองธรรม แม่กองบาลี มหาเถรสมาคมและกรมการศาสนา ควรต้องดูแลระบบการเรียนการสอนด้วย มิใช่ดูแลแต่การสอบอย่างเดียว

2.2 ด้านผู้เรียนควรให้ผู้บวชทุกคนต้องเรียน

2.3 ด้านผู้สอน ควรจัดอบรมวิธีสอน

2.4 ด้านหลักสูตร จุดประสงค์เดิมของหลักสูตรต้องการให้แปลบาลีได้ เพื่ออ่านพระไตรปิฎกได้ และนำไปสอนได้จึงเป็นจุดประสงค์ที่แคบ ควรพัฒนาให้เข้าใจหลักธรรมในเนื้อหาที่เรียน และนำไปสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ควรเพิ่มวิชาปรัชญา ประวัติศาสตร์ จิตวิทยา การใช้ภาษาและภาษาไทย

2.5 ด้านการวัดผลยังเน้นการท่องจำ ควรพัฒนาจากการท่องจำไปเป็นจำด้วยความเข้าใจและประยุกต์ใช้ และควรเก็บวิชาที่สอบได้ไว้ และเปลี่ยนวิธีการตรวจข้อสอบให้ยืดหยุ่น ไม่ใช่ตรวจตามเฉลย

จากข้อความดังกล่าวมาทั้งหมด ชี้ให้เห็นความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณร เพื่อที่จะพัฒนาและปรับปรุงการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในอนาคต ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสังคม ความคาดหวังของสังคม และความต้องการของคณะสงฆ์และในขณะเดียวกันการจัดการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรมควรจะได้รับการพัฒนาเข้าสู่ระดับมาตรฐานและมีการประกันคุณภาพทางการศึกษา เพื่อผลิตบุคลากรให้มีคุณภาพเป็นศาสนทายาทสืบต่ออายุพระศาสนา และพระภิกษุสามเณรทุกรูปต้องได้รับสิทธิในการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานทุนเล่าเรียนพระสงฆ์ไทย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งทุนเล่าเรียนหลวงสำหรับพระสงฆ์ไทยขึ้น โดยพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นทุนเริ่มแรก เพื่อสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรให้มีโอกาสศึกษาพระพุทธศาสนาชั้นสูง

เนื่องเพราะทรงคำนึงถึงว่า พระภิกษุสามเณร เป็นผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย โดยเคร่งครัดและธำรงรักษา ตลอดจนเผยแผ่พระธรรมคำสอนแก่ประชาชนทั่วไป ซึ่งเป็นการสร้างความสงบร่มเย็นให้เกิดขึ้นแก่สังคม ประเทศชาติ

หากพระภิกษุสามเณร มีโอกาสได้รับการศึกษาพุทธธรรมในชั้นสูงสามารถค้นคว้า และมีความเข้าใจพระไตรปิฎกอย่างแตกฉาน จะสามารถเข้าถึงแก่นแท้พุทธพจน์ด้วยตนเอง เพื่อนำไปปฏิบัติอย่างถูกต้องบรรลุนิพพานและนำไปสั่งสอนพุทธบริษัทต่อไปได้อย่างไม่ผิดเพี้ยน

การบำรุงพระภิกษุสามเณรด้วยการสนับสนุนด้านการศึกษาจึงเป็นกุญแจสำคัญที่จะช่วยจรรโลงและเผยแผ่พระพุทธศาสนาสืบต่อไป

ทุนเล่าเรียนหลวงนี้ นำมาซึ่งความตื่นตัวให้กับวงการศึกษาของคณะสงฆ์ ที่ซบเซามายาวนาน และเป็นการจุกประกายให้วงการศึกษาของคณะสงฆ์กลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง โดยเฉพาะการศึกษาบาลีที่นับวันจะหาพระภิกษุสามเณรที่สนใจเรียนยากขึ้นทุกวัน

การพระราชทานทุนเล่าเรียนสำหรับพระสงฆ์ไทย พ.ล.อ.ด. กำธน สินธวานนท์ องคมนตรี ในฐานะประธานโครงการทุนเล่าเรียนหลวง เล่าว่า “ทุนพระราชทานสำหรับพระสงฆ์ไทยจะคล้ายกับทุนอานันท์มหิตล ทั้งนี้เพื่อให้พระภิกษุสามเณรที่ได้เล่าเรียนในชั้นสูงได้กลับมาทำหน้าที่ ที่ถือเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา คือ การปฏิบัติธรรมกับการสืบทอดพระศาสนา ที่สำคัญ

ให้พระภิกษุสามเณร ช่วยกันพลิกฟื้นการศึกษาของไทยที่แต่ดั้งเดิมเริ่มขึ้นที่วัด มีพระภิกษุเป็นผู้สอน ให้ประชาชนมีศีลธรรมจรรยา เข้าใจหลักพุทธธรรมอย่างลุ่มลึก สร้างวิถีคิดและการปฏิบัติตนเชิงพุทธศาสนิกชนที่ดีด้วย”

ท่านเล่าเรียนหลวง ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นทุนเริ่มแรก มีทั้งสิ้น 152 ทุน โดยแบ่งจัดสรรเป็น 2 ส่วน

76 ทุนแรก จัดสรรให้กองบาลีสนามหลวง เพื่อให้ทุนสนับสนุนแก่พระภิกษุสามเณรที่จะเข้าสอบประโยคเปรียญธรรม 6,7,8 และ 9 โดยเปรียญธรรม 6 มี 32 ทุน ทุนละ 6,000 บาท เปรียญธรรม 7 มี 21 ทุน ทุนละ 8,000 บาท เปรียญธรรม 8 มี ทุน ๆ ละ 12,000 บาทและเปรียญธรรม 9 มี 8 ทุน ทุนละ 16,000 บาท

ส่วนอีก 76 ทุน ถวายมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) 60 ทุน แบ่งเป็นระดับปริญญาตรี 45 ทุน ทุนละ 7,000 บาท ปริญญาโท 4 ทุน ทุนละ 15,000 บาท และปริญญาเอก 1 ทุน ทุนละ 30,000 บาท และอีก 16 ทุน ถวายมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร.) แบ่งเป็นระดับปริญญาตรี 14 ทุน ทุนละ 7,000 บาท และปริญญาโท 2 ทุน ทุนละ 15,000 บาท

ทั้งนี้ จะเริ่มในปีการศึกษา 2547 ซึ่งเป็นโอกาสมหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา 76 พรรษาและจะมีต่อเนื่องทุกปี

ศ.ดร.เกษม วัฒนชัย องคมนตรีและประธานโครงการกล่าวว่า “ทุนที่มอบให้จะทำให้ต่อเนื่องคือให้เรียนจนจบ 4 ปีหรือถ้าปริญญาโทก็ให้ตั้งแต่ต้นจนจบเช่นกัน เพื่อเป็นกำลังใจ ภาษบาลีก็เหมือนกัน ส่วนเกณฑ์การคัดเลือกมอบให้เป็นสิทธิ์ขาดของมหาวิทยาลัยและกองบาลีสนามหลวง”

ในส่วนคณะสงฆ์ที่เกี่ยวข้อง ก็ดำเนินการสนองพระราชศรัทธาทันที

พระพรหมเมธี วัดเทพศิรินทราวาส เลขาธิการคณะธรรมยุต ระดมพระสงฆ์ทั้งฝ่ายธรรมยุตและมหานิกาย จัดพิธีถวายมุทิตาจิตแก่พระภิกษุสามเณรที่สอบไล่ได้เปรียญ 9 ประโยคประจำปี 2547 จำนวน 58 รูป พร้อมทั้งกระตุ้นให้พระภิกษุสามเณรหันกลับมาให้ความสนใจต่อพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะบาลีที่มีลมหายใจแผ่วบางไปชั่วขณะ เพราะคิดว่าไม่ทันสมัยใช้การไม่ได้ “พระเณรไปเรียนมหาวิทยาลัยหมดเพราะเส้นทางในการประกอบอาชีพที่นอกเหนือจากพระมีมากกว่า ดังนั้นต้องจัดระบบบาลีให้ดีกว่าเดิมเพื่อเรียกศรัทธาและวันคืนเก่าให้กลับมา”

พระธรรมวรเมธี วัดราชบพิธ เลขาธิการกองธรรมสนามหลวง และพระเทพมุณี วัดปากน้ำ เลขาธิการแม่กองธรรม ให้ความเห็นทำนองเดียวกันว่า ปัญหาของการเรียนสอนคือ พ.ร.บ การศึกษาภาคบังคับ 12 ปี ของรัฐบาลที่ให้เด็กทุกคนที่มีอายุในวัยเรียนเข้าเรียนได้ฟรี ที่ผ่านมามีปัญหาการสื่อความหมายที่ก่อให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ถึงขนาดมีการระงับจากโรงเรียนบาง

โรงแรงว่าการศึกษาแบบพระศิกคฤหหมาย ถ้าพ่อแม่คนใดปล่อยให้ลูกไปบวชเรียนจะถูกจับและรัฐบาลไม่ให้การรองรับ “ตรงนี้แหละที่กระทบต่อการเรียนการสอนและการสืบทอดศาสนทายาท เพราะไม่มีใครกล้ามาบวช กลัวมีความผิด ปีการศึกษาที่ผ่านมา ผู้สอบเปรียญธรรมหายไปเกือบ 5,000 รูป ขณะที่สำนักเรียนของวัดยุบไปหลายพันแห่ง” พระเทพมุนี กล่าว

ด้านพระธรรมวรเมธีระบุว่า สิ่งทีคณะสงฆ์ขออย่างเดีวคือ ให้รัฐบาลออกกฎกระทรวงว่าด้วยการศึกษาคณะสงฆ์เพื่อรองรับว่าการศึกษาสงฆ์ไม่ได้เป็นการศึกษาเถื่อน

ในขณะที่ส่วนอื่นก็เร่งหาหนทางทีจะผลักดันการศึกษาสงฆ์เพื่อสนองพระราชดำริและพระราชศรัทธา อย่างเข้มแข็ง

พระราชภาวนาวิกรม วัดไตรมิตร ประธาน โครงการคณิตศาสตร์เพชรยอดมงกุฎได้ต่อยอดขยายจากคณิตศาสตร์ไปสู่สาขาอื่น ๆ อาทิ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทยจนถึงวิชาพระพุทธศาสนา เป้าหมายเพื่อให้เด็กได้ศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ส่วน พระศรีญาณโสภณ วัดพระราม 9 ได้ตั้งกองทุนศาสนทายาท เพื่อให้เด็กทีสนใจพระพุทธศาสนาได้เข้ามาบวชเรียนศึกษาพระธรรมวินัยอย่างลึกซึ้ง ไม่ใช่บวช 7 วัน 15 วันแล้วสึกอย่างทีเป็นอยู่

ขณะที่ พระครูสุนทรพิพัฒนาภรณ์ วัดบางนาใน เจ้าสำนักเรียนบาลี ซึ่งมีพระภิกษุสามเณรสอบได้เปรียญธรรมสูงสุด 1 ใน 5 สำนักเรียนทั่วประเทศ กล่าวว่า “ซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แม้อาตมาไม่ได้ร่ำเรียนบาลีระดับสูงแต่ก็ขอสนับสนุนการศึกษาสุดความสามารถเพื่อให้พระพุทธศาสนาอยู่คู่กับสถาบันพระมหากษัตริย์และประเทศชาติต่อไป” เช่นเดียวกับ พระราชสุธี วัดเทวราชกุญชร ทีกำลังจะเปิดสำนักเรียนบาลีเร็ว ๆ นี้เพื่อสนองพระราชศรัทธา

ด้าน พระราชธรรมสาร วัดสระเกศ เลขานุการสมเด็จพระพุฒาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชและ พระธรรมกิตติเมธี วัดสัมพันธวงศ์ กรรมการมหาเถรสมาคม กล่าวว่า สมเด็จพระพุฒาจารย์ ได้ตั้งคณะกรรมการการศึกษาคณะสงฆ์อย่างถาวรขึ้นเพื่อสนองพระราชศรัทธาแล้วนี่นับเป็นอีกก้าวสำคัญของคณะสงฆ์

การสามารถเข้าถึงแก่นแท้ของพุทธพจน์ จนสามารถค้นคว้าและเกิดความเข้าใจในพระไตรปิฎกอย่างแตกฉาน ของผู้ทีจะนำหลักคำสอนไปเผยแผ่คือหัวใจสำคัญทีจะจรโลงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบไป

กล่าวถึงแนวโน้มการศึกษาสงฆ์ในอนาคตจะรุ่งเรืองมากเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงถวายทุนการศึกษาด้วยพระราชศรัทธาและพระมหาเถรทั้งหลายเอาใจใส่อย่างจริงจัง โดยเฉพาะคณะกรรมการมหาเถรสมาคมตั้งคณะกรรมการการศึกษาสงฆ์เพื่อสนองพระราชศรัทธาแล้ว

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยใช้แบบสำรวจ โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชนิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญ และระดับอุดมศึกษา
2. การเก็บข้อมูลจากภาคสนามเป็นการสำรวจแบบสำรวจ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ

3.1 ประชาชนในการศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร (population) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญศึกษาและอุดมศึกษา

1.2 กลุ่มตัวอย่าง (samples) ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ

- 1) พระภิกษุ
- 2) สามเณร
- 3) พระภิกษุสามเณร ภาคละ 425 รูป

รวมกลุ่มเป้าหมายในการสุ่มตัวแทนกลุ่มประชากรทั้ง 4 ภาคเป็นจำนวน 1,700 รูป

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามซึ่งแบ่งเป็น 5 ตอนคือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของพระภิกษุสามเณรผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วย สมณเพศ อายุพรรษา ภูมิลำเนา วุฒิการศึกษา แผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา เป็นคำถามปลายปิดแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรผู้ต้องการบรรพชา อุปสมบท และความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญศึกษาและระดับอุดมศึกษา เป็นคำถามปลายปิดแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาในการตอบสนองความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญศึกษา และระดับอุดมศึกษาของพระภิกษุสามเณรมีทั้งคำถามปลายปิดและคำถามปลายเปิด

ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาเกี่ยวกับพระปริยัติธรรมในภาพรวมของพระภิกษุสามเณรในอนาคต เป็นคำถามให้แสดงทัศนคติจำนวน 11 รายข้อ

ตอนที่ 5 เป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญศึกษาและระดับอุดมศึกษา

3.3 ความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัย

ผลการทดสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามที่เป็นแบบแสดงทัศนคติในด้านปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมในภาพรวมของพระภิกษุสามเณรในอนาคต ซึ่งผลการทดสอบพระภิกษุสามเณรจำนวน 40 รูป ในจำนวน 11 รายข้อ มีระดับความเชื่อมั่นในภาพรวม 0.73

3.4 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การหาค่าเฉลี่ยร้อยละ
- 2) การวิเคราะห์ความคิดเห็นโดยหาค่าเฉลี่ย (x) และการคำนวณหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) t-test และ F-test

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแยกเสนอเป็น 6 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของพระภิกษุสามเณรผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญศึกษา และระดับมหาวิทยาลัย

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณร

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณร

ตอนที่ 5 ความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณร

ตอนที่ 6 ข้อเสนอแนะความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญศึกษา และระดับอุดมศึกษา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของพระภิกษุสามเณรผู้ตอบแบบสอบถาม ผลปรากฏในตารางที่ 1-2

ตารางที่ 1

ข้อมูลทั่วไปของพระภิกษุสามเณรผู้ตอบแบบสอบถาม (จำนวน 1700 รูป)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	อัตราส่วนร้อยละ
1. เพศ		
ภิกษุ	831	48.9
สามเณร	869	51.1
2. อายุ (ปี)		
ต่ำกว่า 16 ปี	344	20.2
16-20	540	31.8
21-25	333	19.6

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	อัตราส่วนร้อยละ
26-30	173	10.2
31-35	117	6.9
36-40	123	7.24
41 ปีขึ้นไป	70	4.1
3. ระยะเวลาในการบวช (พรรษา)		
1-4	871	51.2
5-9	477	28.1
10-19	176	10.4
20 พรรษาขึ้นไป	176	10.3
4. ภูมิลำเนาเดิม		
กรุงเทพฯ	194	11.4
ภาคกลาง	221	13.0
ภาคเหนือ	371	21.8
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	561	33.0
ภาคใต้	353	20.8
5. วุฒิการศึกษาแผนกนักธรรม		
นักธรรมชั้นตรี	294	17.4
นักธรรมชั้นโท	274	16.1
นักธรรมชั้นเอก	723	42.5
ไม่มีวุฒิการศึกษาแผนกนักธรรม	409	24.0
6. วุฒิการศึกษาแผนกบาลี		
ป.ธ. 1-2 , 3	282	16.6
ป.ธ. 4-6	164	9.6
ป.ธ. 7-9	52	3.1
ไม่มีวุฒิการศึกษาแผนกบาลี	1202	70.7
7. วุฒิการศึกษาแผนกสามัญศึกษา		
ประถมศึกษา	354	20.8
มัธยมศึกษาตอนต้น	372	21.9
มัธยมศึกษาตอนปลาย	595	35.0
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	91	5.4
ปริญญา	160	9.4
วุฒิการศึกษาอื่น ๆ	128	7.6

จากตารางที่ 1 พบว่าพระภิกษุสามเณรผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 16-20 ปี รองลงมาคือมีอายุต่ำกว่า 16 ปี มีอายุ 21-25 ปี และมีอายุ 26-30 ปี ตามลำดับ และพระภิกษุสามเณรพบว่า มีระยะเวลาในการบวชส่วนใหญ่อยู่ในระหว่าง 1-4 พรรษา รองลงมาอยู่ระหว่าง 5-9 พรรษา และระหว่าง 10-20 พรรษาขึ้นไป ตามลำดับ และพระภิกษุสามเณรมีภูมิลำเนาเดิมมากที่สุดคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาพระภิกษุสามเณรอยู่ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลางและกรุงเทพฯ ตามลำดับ และพระภิกษุสามเณรมีวุฒิการศึกษาแผนกธรรมมากที่สุดคือ นักธรรมชั้นเอก รองลงมาไม่มีวุฒิการศึกษาแผนกนักธรรม และมีวุฒินักธรรมชั้นโทน้อยที่สุด และพบว่าพระภิกษุสามเณรส่วนมากไม่มีวุฒิการศึกษาแผนกบาลี รองลงมาวุฒิการศึกษาเปรียญตรีคือ ป.ธ. 1-2,3 เปรียญโทคือ ป.ธ. 4-6 และพบว่าพระภิกษุสามเณรมีวุฒิการศึกษาแผนกบาลีน้อยที่สุดคือ เปรียญเอก ได้แก่ ป.ธ. 7-9 และพบว่าพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาแผนกสามัญศึกษาคือ มัธยมศึกษาตอนปลาย รองลงมาวุฒิศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น ประถมศึกษา ปริญญาและอนุปริญญา ตามลำดับ

ตารางที่ 2

ความต้องการบรรพชาและอุปสมบทของพระภิกษุสามเณร
เรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย (จำนวน 1,700 รูป)

สาเหตุ	จำนวน	อัตราร้อยละ
1. เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา	999	58.8
2. ต้องการศึกษาต่อในทางพระพุทธศาสนา	871	51.2
3. บิดามารดาหรือญาติแนะนำให้บวช	713	41.9
4. เห็นแบบอย่างจากผู้อื่นได้บวชเรียน	463	27.2
5. พระสงฆ์แนะนำให้บวช	214	12.6
6. เพื่อน ๆ ชักจูงให้บวช	166	9.8
7. ครูอาจารย์ในโรงเรียนแนะนำให้บวช	163	9.6
8. อื่น ๆ	187	11.00

จากตารางที่ 2 พบว่า พระภิกษุสามเณรต้องการบรรพชาและอุปสมบทในการศึกษาด้วยเหตุผลที่สำคัญ 4 อันดับแรกคือ เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ต้องการศึกษาต่อในทาง

พระพุทธศาสนา และบิดามารดาหรือญาติแนะนำให้บวชเรียนเห็นแบบอย่างจากผู้อื่นได้บวชเรียนตามลำดับ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญศึกษา และระดับอุดมศึกษา ผลปรากฏในตารางที่ 3-9

ตารางที่ 3

พระภิกษุสามเณรกำลังศึกษาแผนกธรรม

ระดับความรู้	จำนวน	อัตราร้อยละ
นักธรรมชั้นตรี	331	19.5
นักธรรมชั้นโท	261	15.4
นักธรรมชั้นเอก	301	17.7
ยังไม่ได้ศึกษานักธรรม	88	5.2
ผู้ที่ไม่ตอบแบบสอบถาม	719	42.2
รวม	1700	100

จากตารางที่ 3 พบว่าพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่กำลังศึกษานักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นเอก และนักธรรมชั้นโท ตามลำดับ

ตารางที่ 4

ความต้องการศึกษาต่อเมื่อจบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม
เรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย (จำนวน 1700 รูป)

ความต้องการ	จำนวน	อัตราส่วนร้อยละ
1. ศึกษาต่อมหาวิทยาลัย	1019	59.9
2. ศึกษาต่อพระปริยัติธรรมแผนกบาลี	455	26.8
3. ศึกษาต่อพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา	376	22.1
4. ศึกษาแผนกอื่น ๆ	197	11.6
5. ไม่ต้องการศึกษาต่อ	118	6.9

จากตารางที่ 4 พบว่าพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่หลังจบการศึกษาแผนกธรรมแล้ว ต้องการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย รองลงมาต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา ตามลำดับ และพบว่าพระภิกษุสามเณรไม่ต้องการศึกษาต่อแผนกอื่นน้อยที่สุด

ตารางที่ 5

พระภิกษุสามเณรที่กำลังศึกษาแผนกบาลี

ระดับชั้น	จำนวน	อัตราส่วนร้อยละ
ป.ธ. 1-2,3	633	37.2
ป.ธ. 4,5,6	184	10.8
ป.ธ. 7,8,9	57	3.4
ไม่ได้ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี	826	48.6
รวม	1700	100

จากตารางที่ 5 พบว่าพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่กำลังศึกษาแผนกบาลี ระดับชั้นเปรียญตรี คือ ป.ธ. 1-2,3 รองลงมากำลังศึกษาบาลีชั้นเปรียญโท คือ ป.ธ. 4,5,6 และเปรียญเอก คือ ป.ธ. 7,8,9 ตามลำดับ และยังพบว่าพระภิกษุสามเณรยังไม่ได้ศึกษาแผนกบาลีคิดเห็นร้อยละ 48.6

ตารางที่ 6

พระภิกษุสามเณรที่ยังไม่ได้ศึกษามีความคิดเห็นต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ความต้องการศึกษาพระปริยัติแผนกบาลี	จำนวน	อัตราส่วนร้อยละ
ต้องการ	650	38.2
ไม่ต้องการ	314	18.5
ไม่ระบุตอบ	433	43.3
รวม	1700	100

จากตารางที่ 6 พบว่าพระภิกษุสามเณรที่ยังไม่ได้ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ต้องการศึกษาศึกษาแผนกบาลีคิดเป็นร้อยละ 38.2 และไม่ต้องการศึกษาคิดเป็นร้อยละ 18.5 และไม่ระบุคำตอบคิดเป็นร้อยละ 43.3

ตารางที่ 7

ความต้องการศึกษาแผนกบาลีชั้นสูงสุดของพระภิกษุสามเณร

ระดับชั้น	จำนวน	อัตราส่วนร้อยละ
ป.ธ. 1-2	120	6.1
ป.ธ. 3	253	14.9
ป.ธ. 4	61	3.6
ป.ธ. 5	124	7.3
ป.ธ. 6	9	0.5
ป.ธ. 7	104	7.1
ป.ธ. 8	36	2.1
ป.ธ. 9	35	2.1
ไม่ระบุตอบ	958	56.3
รวม	1700	100

จากตารางที่ 7 พบว่าพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่ต้องการศึกษาแผนกบาลีชั้นสูงสุด คือ ป.ธ. 3 รองลงมาคือ ป.ธ. 5 และ ป.ธ. 7 ส่วนระดับชั้นอื่น ๆ พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นกระจายไปทั่วทุกระดับชั้น ตามลำดับ

ตารางที่ 8

ความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรนอกจากการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
เรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย

ความต้องการ	จำนวน	อัตราส่วนร้อยละ
1. ศึกษาต่อมหาวิทยาลัย	1063	62.5
2. ศึกษาต่อด้านคอมพิวเตอร์	896	52.7
3. ศึกษาด้านวิปัสสนา	438	25.7
4. ศึกษาต่อพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา	322	18.9
5. ศึกษาต่อด้านอักษรธรรม	289	17.0
6. ศึกษาต่อด้านอื่น ๆ เช่น ภาษาต่างประเทศ เป็นต้น	196	11.5

จากตารางที่ 8 พบว่าพระภิกษุสามเณรนอกจากความต้องการศึกษาแผนกบาลีแล้ว ท่านต้องการศึกษาต่อด้านอื่น ๆ เรียงลำดับความสำคัญ 3 อันดับแรกคือ ต้องการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย ศึกษาด้านคอมพิวเตอร์ และศึกษาด้านวิปัสสนากัมมัฏฐาน ตามลำดับ

ตารางที่ 9

พระภิกษุสามเณรกำลังศึกษาแผนกสามัญศึกษา

ระดับความรู้	จำนวน	อัตราส่วนร้อยละ
มัธยมศึกษาตอนต้น	293	17.2
มัธยมศึกษาตอนปลาย	412	24.2
ไม่ได้ศึกษา	194	11.4
ไม่ระบุ	801	47.2
รวม	1700	100

จากตารางที่ 9 พบว่าพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่ กำลังศึกษาแผนกสามัญศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รองลงมา กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และพระภิกษุสามเณรที่ไม่ต้องการระบุคำตอบคิดเป็นร้อยละ 47.2 และไม่ต้องการศึกษาคิดเป็นร้อยละ 11.4

ตารางที่ 10

ความต้องการศึกษาต่อในแผนกสามัญศึกษาของพระภิกษุสามเณร
ที่ยังไม่ได้ศึกษาในแผนกสามัญศึกษา

ความต้องการศึกษาในแผนกสามัญศึกษา	จำนวน	อัตราส่วนร้อยละ
ต้องการ	647	38.1
ไม่ต้องการ	135	7.9
ไม่ระบุ	918	54.0
รวม	1700	100

จากตารางที่ 10 พบว่าพระภิกษุสามเณรที่ยังไม่ได้ศึกษาแผนกสามัญศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการศึกษาคิดเป็นร้อยละ 7.9

สำหรับพระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นไม่ระบุคำตอบคิดเป็นร้อยละ 54.0

ตารางที่ 11

พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อความต้องการศึกษา
หลังจบระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของพระภิกษุสามเณร

ความต้องการ	จำนวน	อัตราส่วนร้อยละ
1. ศึกษาต่อมหาวิทยาลัย	1047	61.6
2. ต้องการศึกษาด้านอื่น ๆ	66	3.9
3. ไม่ต้องการศึกษาต่อ	130	7.6
4. ไม่ระบุคำตอบ	457	26.9
รวม	1700	100

จากตารางที่ 11 พบว่าพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่ เมื่อเรียนจบในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแล้วต้องการศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย รองลงมาต้องการศึกษาด้านอื่น ๆ ที่ไม่ได้ระบุชัดเจน

ตารางที่ 12

พระภิกษุสามเณรที่กำลังศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย

ระดับความรู้	จำนวน	อัตราส่วนร้อยละ
ปริญญาตรี	629	37.0
ปริญญาโท	124	7.3
ปริญญาเอก	94	5.5
ไม่ได้ศึกษา	483	28.5
ไม่ระบุคำตอบ	370	21.7
รวม	1700	100

จากตารางที่ 12 พบว่าพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี รองลงมากำลังศึกษาปริญญาโทและเอก

สำหรับพระภิกษุสามเณรที่ยังไม่ได้ศึกษาในมหาวิทยาลัยคิดเป็นร้อยละ 28.5 และไม่ระบุคำตอบคิดเป็นร้อยละ 21.7 ตามลำดับ

ตารางที่ 13

พระภิกษุสามเณรที่ยังไม่ได้ศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย
มีความคิดเห็นต่อความต้องการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย

ความต้องการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย	จำนวน	อัตราส่วนร้อยละ
ต้องการ	886	52.1
ไม่ต้องการ	116	6.8
ไม่ระบุคำตอบ	698	41.1
รวม	1700	100

จากตารางที่ 13 พบว่าพระภิกษุสามเณรที่ยังไม่ได้ศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มักมีความคิดเห็นว่าการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยคิดเป็นร้อยละ 52.1 รองลงมาไม่ระบุคำตอบคิดเป็นร้อยละ 41.1 และไม่ต้องการศึกษาคิดเป็นร้อยละ 6.8

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณร

ตารางที่ 14

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในแต่ละภาค

ความต้องการศึกษา	กรุงเทพฯ (ร้อยละ)	ภาคกลาง (ร้อยละ)	ภาคเหนือ (ร้อยละ)	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ)	ภาคใต้ (ร้อยละ)	รวม (100%)
1. ต้องการศึกษาแผนกธรรม	(72) 36.92	(107) 48.42	(271) 73.05	(228) 40.71	(215) 60.91	(893) 52.53
2. ไม่ต้องการศึกษา	(2) 1.03	(20) 9.05	(14) 3.77	(20) 3.57	(33) 9.35	(89) 5.23
3. ไม่ระบุคำตอบ	(121) 62.05	(94) 42.53	(86) 23.18	(312) 55.72	(105) 29.74	(718) 42.24
รวม	195 100%	221 100%	371 100%	560 100%	353 100%	1700 100%

จากตารางที่ 14 พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อความต้องการศึกษาแผนกธรรมแต่
ละภาคพบว่า พระภิกษุสามเณรมีความต้องการศึกษาแผนกธรรมมากที่สุดคือ ภาคเหนือ รองลงมา
คือ ภาคใต้ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและกรุงเทพฯ ตามลำดับ

ส่วนพระภิกษุสามเณรที่มีความคิดเห็นว่าจะไม่ต้องการศึกษาแผนกธรรมพบมากที่สุดคือ
ภาคใต้และภาคกลาง รองลงมาคือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและกรุงเทพฯ ตามลำดับ

สำหรับพระภิกษุสามเณรที่ไม่ระบุคำตอบพบมากที่สุดคือ กรุงเทพฯ รองลงมาคือ ภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคเหนือ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า
พระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าจะต้องการศึกษาแผนกธรรมคิดเป็นร้อยละ 52.53
รองลงมาไม่ระบุคำตอบ และไม่ต้องการศึกษาแผนกธรรมน้อยที่สุดคือร้อยละ 5.23

ตารางที่ 15

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อความต้องการศึกษา
พระปริยัติธรรมแผนกบาลีในแต่ละภาค

ความต้องการศึกษา	กรุงเทพฯ (ร้อยละ)	ภาคกลาง (ร้อยละ)	ภาคเหนือ (ร้อยละ)	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ)	ภาคใต้ (ร้อยละ)	รวม (100%)
1. ต้องการศึกษา แผนกบาลี	(52) 27.08	(76) 34.39	(135) 36.39	(239) 42.75	(148) 41.46	(650) 38.24
2. ไม่ต้องการศึกษา	(18) 9.38	(58) 26.24	(101) 27.22	(59) 10.56	(78) 21.85	(314) 18.47
3. ไม่ระบุคำตอบ	(122) 63.54	(87) 39.37	(135) 36.39	(261) 46.69	(131) 36.69	(736) 43.29
รวม	192 100%	221 100%	371 100%	559 100%	357 100%	1700 100%

จากตารางที่ 15 พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อความต้องการศึกษาแผนกบาลีแต่
ละภาคพบว่า พระภิกษุสามเณรมีความต้องการศึกษาแผนกบาลีมากที่สุดคือ ภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ ภาคใต้ ภาคเหนือ ภาคกลาง และกรุงเทพฯ ตามลำดับ

ส่วนพระภิกษุสามเณรที่มีความคิดเห็นว่าจะไม่ต้องการศึกษาแผนกบาลีพบมากที่สุดคือ
ภาคเหนือ รองลงมาคือ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและกรุงเทพฯ ตามลำดับ

สำหรับพระภิกษุสามเณรที่ไม่ระบุคำตอบพบมากที่สุดคือ กรุงเทพฯ รองลงมาคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคเหนือ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่าพระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นว่าการศึกษาแผนกบาลีคิดเป็นร้อยละ 38.24 และไม่ต้องการศึกษาน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 18.47 สำหรับพระภิกษุสามเณรที่ไม่ระบุคำตอบมากที่สุดคือร้อยละ 43.29

ตารางที่ 16

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อความต้องการศึกษา
พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในแต่ละภาค

ความต้องการศึกษา	กรุงเทพฯ (ร้อยละ)	ภาคกลาง (ร้อยละ)	ภาคเหนือ (ร้อยละ)	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ)	ภาคใต้ (ร้อยละ)	รวม (100%)
1. ต้องการศึกษา แผนกสามัญศึกษา	(62) 31.96	(73) 33.03	(181) 48.79	(188) 33.51	(143) 40.51	(647) 38.06
2. ไม่ต้องการ ศึกษา	(12) 6.19	(33) 14.93	(45) 12.13	(24) 4.28	(21) 5.95	(135) 7.94
3. ไม่ระบุคำตอบ	(120) 61.85	(115) 52.04	(145) 39.08	(349) 62.21	(189) 53.54	(918) 54.00
รวม	194 100%	221 100%	371 100%	561 100%	353 100%	1700 100%

จากตารางที่ 16 พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อความต้องการศึกษาแผนกสามัญศึกษาแต่ละภาคพบว่า พระภิกษุสามเณรมีความต้องการศึกษาแผนกสามัญศึกษามากที่สุดคือภาคเหนือ รองลงมาคือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และกรุงเทพฯ ตามลำดับ

ส่วนพระภิกษุสามเณรที่มีความคิดเห็นที่ไม่ต้องการศึกษาแผนกสามัญศึกษาพบมากที่สุดคือ ภาคกลาง รองลงมาคือ ภาคเหนือ กรุงเทพฯ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามลำดับ

สำหรับพระภิกษุสามเณรที่ไม่ระบุคำตอบพบมากที่สุดคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ กรุงเทพฯ ภาคใต้ ภาคกลางและภาคเหนือ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่าพระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นว่าการศึกษามัธยมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 38.06 และไม่ต้องการศึกษาน้อยที่สุดคือร้อยละ 7.94 แต่พระภิกษุสามเณรที่ไม่ระบุคำตอบมากที่สุดคือร้อยละ 54.0

ตารางที่ 17

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อความต้องการศึกษา
ในระดับมหาวิทยาลัยในแต่ละภาค

ความต้องการศึกษา	กรุงเทพฯ (ร้อยละ)	ภาคกลาง (ร้อยละ)	ภาคเหนือ (ร้อยละ)	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ)	ภาคใต้ (ร้อยละ)	รวม (100%)
1. ต้องการศึกษา มหาวิทยาลัย	(77) 39.69	(94) 42.52	(230) 61.99	(295) 52.58	(190) 53.83	(886) 52.12
2. ไม่ต้องการศึกษา	(10) 5.15	(26) 11.76	(36) 9.70	(9) 1.60	(35) 9.91	(116) 6.82
3. ไม่ระบุคำตอบ	(107) 55.16	(101) 45.70	(105) 28.31	(257) 45.82	(128) 36.26	(698) 41.06
รวม	194 100%	221 100%	371 100%	561 100%	353 100%	1700 100%

จากตารางที่ 17 พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อความต้องการศึกษาแผนกสามัญศึกษาแต่ละภาคพบว่า พระภิกษุสามเณรมีความต้องการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยมากที่สุดคือ ภาคเหนือ รองลงมาคือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และกรุงเทพฯ ตามลำดับ

ส่วนพระภิกษุสามเณรที่มีความคิดเห็นที่ไม่ต้องการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยพบมากที่สุดคือ ภาคกลาง รองลงมาคือ ภาคใต้ ภาคเหนือ กรุงเทพฯ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ

สำหรับพระภิกษุสามเณรที่ไม่ระบุคำตอบพบมากที่สุดคือ กรุงเทพฯ รองลงมาคือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคเหนือ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นที่ต้องการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 52.12 และไม่ต้องการศึกษาน้อยที่สุดคือ 6.82 แต่ไม่ระบุคำตอบคิดเป็นร้อยละ 41.06

ตารางที่ 18

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระหว่างกลุ่มพระภิกษุสามเณรที่อยู่แต่ละภาคต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ในอนาคตด้านสังคมยอมรับความรู้ความสามารถของผู้จบการศึกษาจากการบวชเรียนด้วยดี

ภาค	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบน	F	P
กรุงเทพฯ	140	3.45	0.94		
ภาคกลาง	205	3.94	0.97		
ภาคเหนือ	341	3.59	0.98		
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	535	3.49	1.01		
ภาคใต้	346	3.72	0.92		
รวม	1531	3.62	0.99	9.587	0.000

จากตารางที่ 18 พบว่า พระภิกษุสามเณรแต่ละภาคมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาต่อพระภิกษุสามเณรในอนาคตด้านสังคมยอมรับความรู้ความสามารถของผู้จบการศึกษาจากการบวชเรียนด้วยดี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มพระภิกษุสามเณรที่มีความคิดเห็นว่าการศึกษามากที่สุดคือ ภาคกลาง รองลงมาคือ กลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และกรุงเทพฯ ตามลำดับ

ตารางที่ 19

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระหว่างกลุ่มพระภิกษุสามเณรแต่ละภาคต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคต ด้านการศึกษาสงฆ์เป็นทางเลือกที่ดี โดยเฉพาะเยาวชนผู้ด้อยโอกาส

ภาค	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบน	F	P
กรุงเทพฯ	107	4.13	0.90		
ภาคกลาง	206	4.11	0.98		
ภาคเหนือ	345	4.02	1.01		
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	537	4.24	0.91		
ภาคใต้	345	4.21	0.86	3.461	0.008
รวม	1540	4.16	0.94		

จากตารางที่ 19 พบว่า พระภิกษุสามเณรแต่ละภาคมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตรับรองการศึกษาสงฆ์เป็นทางเลือกที่ดี โดยเฉพาะเยาวชนผู้ด้อยโอกาสแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มพระภิกษุสามเณรที่มีความคิดเห็นว่าการศึกษามากที่สุดคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ กลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้ กรุงเทพฯ ภาคกลางและภาคเหนือตามลำดับ

ตารางที่ 20

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระหว่างกลุ่มพระภิกษุสามเณรที่อยู่แต่ละภาคต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตรับรองศึกษาระบบการยอมรับระบบการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ด้วยดี

ภาค	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบน	F	P
กรุงเทพฯ	107	3.54	1.00		
ภาคกลาง	204	3.55	1.06		
ภาคเหนือ	343	3.61	0.94		
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	533	3.35	0.93		
ภาคใต้	343	3.51	0.95	4.852	0.001
รวม	1530	3.48	0.97		

จากตารางที่ 20 พบว่า พระภิกษุสามเณรแต่ละภาคมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตรับรองศึกษาระบบการยอมรับระบบการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ด้วยดีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มพระภิกษุสามเณรที่มีความคิดเห็นว่าการศึกษามากที่สุดคือ ภาคเหนือ รองลงมาคือ กลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคกลาง กรุงเทพฯ ภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ

ตารางที่ 21

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระหว่างกลุ่มพระภิกษุสามเณรที่อยู่แต่ละภาคต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ในอนาคตด้านผู้จบการศึกษาสายพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี สามารถเทียบวุฒิการศึกษาจากกระทรวงศึกษาธิการได้

ภาค	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบน	F	P
กรุงเทพฯ	107	3.57	1.13		
ภาคกลาง	205	3.61	1.13		
ภาคเหนือ	344	3.68	0.97		
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	530	3.44	1.07		
ภาคใต้	342	3.75	0.91	3.482	0.000
รวม	1528	3.60	1.03		

จากตารางที่ 21 พบว่า พระภิกษุสามเณรแต่ละภาคมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตด้านผู้จบการศึกษาสายพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีสามารถเทียบวุฒิการศึกษาจากกระทรวงศึกษาธิการได้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มพระภิกษุสามเณรที่มีความคิดเห็นว่าต้องการศึกษามากที่สุดคือภาคใต้ รองลงมาคือ กลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ ภาคกลาง กรุงเทพฯ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ

ตารางที่ 22

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระหว่างกลุ่มพระภิกษุสามเณรที่อยู่แต่ละภาคต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ในอนาคตด้านผู้จบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีศักดิ์และสิทธิ์ไปศึกษา ระดับอุดมศึกษาทั้งของภาครัฐและเอกชนได้

ภาค	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบน	F	P
กรุงเทพฯ	107	3.58	1.12		
ภาคกลาง	202	3.54	1.09		
ภาคเหนือ	339	3.72	0.98		
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	532	3.77	1.03		
ภาคใต้	345	3.93	0.86	5.898	0.000
รวม	1525	3.75	1.00		

จากตารางที่ 22 พบว่า พระภิกษุสามเณรแต่ละภาคมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตด้านผู้จบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีศักดิ์และสิทธิ์ไปศึกษาระดับอุดมศึกษาทั้งของภาครัฐและเอกชนได้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกลุ่มพระภิกษุสามเณรที่มีความคิดเห็นต้องการศึกษามากที่สุดคือภาคใต้ รองลงมาคือ กลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ กรุงเทพฯ และภาคกลางตามลำดับ

ตารางที่ 23

พระภิกษุสามเณรแต่ละภาคมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตด้านการศึกษาสงฆ์ในปัจจุบัน เปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรได้เลือกเรียนได้ตามความต้องการโดยไม่ได้ขัดต่อพระวินัยสงฆ์

ภาค	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบน	F	P
กรุงเทพฯ	106	3.57	0.94		
ภาคกลาง	205	3.74	1.03		
ภาคเหนือ	344	3.60	1.06		
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	534	3.59	1.11		
ภาคใต้	344	3.69	1.03	1.235	0.294
รวม	1533	3.63	1.06		

จากตาราง 23 พบว่า พระภิกษุสามเณรแต่ละภาคมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตด้านการศึกษาสงฆ์ในปัจจุบันเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรได้เลือกเรียนได้ตามความต้องการ โดยไม่ได้ขัดต่อพระวินัยสงฆ์ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 24

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระหว่างกลุ่มพระภิกษุสามเณรที่อยู่แต่ละภาคต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตด้านสังคมปัจจุบันต้องการให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ดีทั้งทางโลกและทางธรรม

ภาค	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบน	F	P
กรุงเทพฯ	107	4.16	0.86		
ภาคกลาง	203	4.26	0.92		
ภาคเหนือ	346	4.05	0.94		
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	533	4.13	0.95		
ภาคใต้	345	4.37	0.76	6.663	0.000
รวม	1534	4.19	0.91		

จากตารางที่ 24 พบว่า พระภิกษุสามเณรแต่ละภาคมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตด้านสังคมปัจจุบันต้องการให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ดีทั้งทางโลกและทางธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกลุ่มพระภิกษุสามเณรที่มีความคิดเห็นว่าการศึกษามากที่สุดคือ ภาคใต้ รองลงมาคือ กลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคกลาง กรุงเทพฯ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ ตามลำดับ

ตารางที่ 25

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระหว่างกลุ่มพระภิกษุสามเณรที่อยู่แต่ละภาคต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ในอนาคตด้านพระภิกษุสามเณรในปัจจุบันจำเป็นต้องการศึกษา ให้มีความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม

ภาค	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบน	F	P
กรุงเทพฯ	107	4.13	0.99		
ภาคกลาง	206	4.27	0.89		
ภาคเหนือ	346	4.09	0.95		
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	536	4.28	0.93		
ภาคใต้	347	4.37	0.80	4.657	0.001
รวม	1542	4.24	0.92		

จากตารางที่ 25 พบว่า พระภิกษุสามเณรแต่ละภาคมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตด้านพระภิกษุสามเณรในปัจจุบันจำเป็นต้องการศึกษาให้มีความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มพระภิกษุสามเณรที่มีความคิดเห็นต้องการศึกษามากที่สุดคือ ภาคใต้ รองลงมาคือ กลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง กรุงเทพฯ และภาคเหนือ ตามลำดับ

ตารางที่ 26

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระหว่างกลุ่มพระภิกษุสามเณรที่อยู่แต่ละภาคต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ในอนาคตด้านปัจจุบันรัฐบาลได้ให้การสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณรมากขึ้น

ภาค	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบน	F	P
กรุงเทพฯ	105	3.15	1.14		
ภาคกลาง	199	3.40	1.15		
ภาคเหนือ	339	3.64	0.99		
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	528	2.99	1.13		
ภาคใต้	344	3.10	1.15	19.974	0.000
รวม	1515	3.23	1.14		

จากตารางที่ 26 พบว่า พระภิกษุสามเณรแต่ละภาคมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตด้านปัจจุบันรัฐบาลได้ให้การสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณรมากขึ้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มพระภิกษุสามเณรที่มีความคิดเห็นว่าการศึกษามากที่สุดคือ ภาคเหนือ รองลงมาคือ กลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคกลาง กรุงเทพฯ ภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียง ตามลำดับ

ตารางที่ 27

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระหว่างกลุ่มพระภิกษุสามเณรที่อยู่แต่ละภาคต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตด้านปัจจุบันการศึกษาสงฆ์ได้พัฒนารูปแบบการบริหารและการจัดการให้ดีขึ้น

ภาค	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบน	F	P
กรุงเทพฯ	105	3.50	1.02		
ภาคกลาง	199	3.64	0.98		
ภาคเหนือ	338	3.65	0.87		
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	529	3.45	0.91		
ภาคใต้	342	3.35	1.02	5.745	0.000
รวม	1513	3.50	0.95		

จากตารางที่ 27 พบว่า พระภิกษุสามเณรแต่ละภาคมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตด้านปัจจุบันการศึกษาสงฆ์ได้พัฒนารูปแบบการบริหารและการจัดการให้ดีขึ้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มพระภิกษุสามเณรที่มีความคิดเห็นว่าการศึกษามากที่สุดคือ ภาคเหนือ รองลงมาคือ กลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคกลาง กรุงเทพฯ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ตามลำดับ

ตารางที่ 28

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระหว่างกลุ่มพระภิกษุสามเณรที่อยู่แต่ละภาคต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตรด้านประชาชนให้การสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณรด้วยดี

ภาค	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบน	F	P
กรุงเทพฯ	105	3.62	0.97		
ภาคกลาง	199	3.59	1.00		
ภาคเหนือ	339	3.71	1.02		
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	527	3.54	0.95		
ภาคใต้	345	3.69	1.02	1.944	0.101
รวม	1515	3.63	0.99		

จากตารางที่ 28 พบว่า พระภิกษุสามเณรแต่ละภาคมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตรด้านประชาชนให้การสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณรด้วยดี ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 29

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อ
ปัญหาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมแต่ละภาค

ปัญหา	กรุงเทพฯ	กลาง	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	ใต้
1. งบประมาณสนับสนุนการศึกษาน้อย	(37) 17.37	(80) 22.47	(152) 20.96	(336) 25.36	(169) 24.59
2. ครูสอนไม่เพียงพอ	(26) 12.21	(51) 14.32	(108) 14.89	(160) 12.08	(117) 17.03
3. หลักสูตรมีเนื้อหาสาระที่ยากต่อการศึกษด้วยตนเอง	(29) 13.62	(46) 12.92	(111) 15.32	(134) 10.11	(91) 13.25
4. นักเรียนมีจำนวนน้อย ครูไม่สอน	(21) 9.86	(30) 8.44	(73) 10.07	(116) 8.75	(73) 10.63

ตารางที่ 29 (ต่อ)

ปัญหา	กรุงเทพฯ	กลาง	เหนือ	ตะวันออก เฉียงเหนือ	ใต้
5. สถานที่เรียนไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียน	(19) 8.92	(27) 7.58	(74) 10.21	(144) 10.87	(61) 8.88
6. ครูไม่มีความชำนาญในการสอน	(23) 10.80	(28) 7.87	(57) 7.86	(138) 10.42	(48) 6.99
7. เจ้าอาวาสไม่ค่อยให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาแผนกธรรม	(21) 9.86	(35) 9.83	(64) 8.83	(127) 9.58	(51) 7.42
8. ครูไม่ค่อยเข้าใจในเนื้อหาที่สอน	(16) 7.50	(17) 4.78	(43) 5.93	(93) 7.02	(36) 5.24
9. ปัญหาอื่น ๆ	(21) 9.86	(42) 11.79	(43) 5.93	(77) 5.81	(41) 5.97
รวม	213 100%	356 100%	725 100%	1325 100%	687 100%

จากตารางที่ 29 พบว่า พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นว่า ปัญหาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมแต่ละภาคเรียงลำดับปัญหาจากมากไปหาน้อยดังนี้

1. งบประมาณการสนับสนุนการศึกษาน้อย พบมากที่สุด คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ ภาคใต้ ภาคกลาง ภาคเหนือและกรุงเทพฯ ตามลำดับ

2. ครูสอนไม่เพียงพอ พบมากที่สุด คือ ภาคใต้ รองลงมาคือ ภาคเหนือ ภาคกลาง กรุงเทพฯและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ

3. หลักสูตรมีเนื้อหาสาระที่ยากต่อการศึกษด้วยตนเอง พบมากที่สุด คือ ภาคเหนือ รองลงมาคือ กรุงเทพฯ ภาคใต้ ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ

4. นักเรียนมีจำนวนน้อยครูไม่สอน พบมากที่สุด คือ ภาคใต้และภาคเหนือ รองลงมาคือ กรุงเทพฯ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง ตามลำดับ

5. สถานที่เรียนไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียน พบมากที่สุด คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ รองลงมาคือ กรุงเทพฯ ภาคใต้และภาคกลาง ตามลำดับ

6. ครูไม่มีความชำนาญในการสอน พบมากที่สุด คือ กรุงเทพฯและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ ภาคเหนือ ภาคใต้และภาคกลาง ตามลำดับ

7. เจ้าอาวาสไม่ค่อยให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาแผนกธรรม พบมากที่สุด คือ กรุงเทพมหานครและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ ภาคเหนือและภาคใต้ ตามลำดับ

8. ครูไม่ค่อยเข้าใจในเนื้อหาที่สอน พบมากที่สุด คือ กรุงเทพฯและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ ภาคเหนือ ภาคใต้และภาคกลาง ตามลำดับ

ตารางที่ 30

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อ
ปัญหาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีแต่ละภาค

ปัญหา	กรุงเทพฯ	กลาง	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	ใต้
1. งบประมาณการสนับสนุนการศึกษาน้อย	(41) 19.81	(63) 19.38	(108) 18.02	(307) 21.67	(149) 21.95
2. หลักสูตรมีเนื้อหาสาระที่ยากต่อการศึกษด้วยตนเอง	(34) 16.43	(58) 17.85	(116) 19.37	(194) 13.69	(128) 18.85
3. ครูสอนไม่เพียงพอ	(25) 12.07	(47) 14.46	(80) 13.36	(186) 13.13	(102) 15.02
4. นักเรียนมีจำนวนน้อยครูไม่สอน	(19) 9.18	(29) 8.92	(54) 9.02	(123) 8.68	(67) 9.87
5. สถานที่เรียนไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียน	(18) 8.69	(22) 6.77	(50) 8.35	(128) 9.03	(48) 7.07
6. เจ้าอาวาสไม่ค่อยให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาแผนกบาลี	(19) 9.18	(26) 8.00	(38) 6.34	(93) 6.56	(43) 6.33
7. ครูไม่มีความชำนาญในการสอน	(15) 7.25	(15) 4.62	(38) 6.34	(137) 9.67	(40) 5.89
8. ไม่มีสถานที่เรียน	(10) 4.83	(22) 6.77	(54) 9.02	(93) 6.56	(37) 5.45
9. ครูไม่ค่อยเข้าใจเนื้อหาที่สอน	(10) 4.83	(18) 5.54	(26) 4.34	(82) 5.79	(30) 4.42
10. ปัญหาอื่น ๆ	(16) 7.73	(25) 7.69	(35) 5.84	(74) 5.22	(35) 5.15
รวม	207 100%	325 100%	599 100%	1417 100%	679 100%

จากตารางที่ 30 พบว่า พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นว่า ปัญหาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีแต่ละภาคเรียงลำดับปัญหาจากมากไปหาน้อยดังนี้

1. งบประมาณการสนับสนุนการศึกษาน้อย พบมากที่สุด คือ ภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ กรุงเทพฯ ภาคกลางและภาคเหนือ ตามลำดับ
2. หลักสูตรมีเนื้อหาสาระที่ยากต่อการศึกษาด้วยตนเอง พบมากที่สุด คือ ภาคเหนือ รองลงมาคือ ภาคใต้ ภาคกลาง กรุงเทพฯและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ
3. ครูสอนไม่เพียงพอ พบมากที่สุด คือ ภาคใต้ รองลงมาคือ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและกรุงเทพฯ ตามลำดับ
4. นักเรียนมีจำนวนน้อยครูไม่สอน พบมากที่สุด คือ ภาคใต้ ภาคเหนือและกรุงเทพฯ รองลงมาคือ ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ
5. สถานที่เรียนไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียน พบมากที่สุด คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ กรุงเทพฯ ภาคเหนือ ภาคใต้และภาคกลาง ตามลำดับ
6. เจ้าอาวาสไม่ค่อยให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาแผนกบาลี พบมากที่สุด คือ กรุงเทพฯ รองลงมาคือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือและภาคใต้ ตามลำดับ
7. ครูไม่มีความชำนาญในการสอน พบมากที่สุด คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ กรุงเทพฯ ภาคเหนือ ภาคใต้และภาคกลาง ตามลำดับ
8. ไม่มีสถานที่เรียน พบมากที่สุด คือ ภาคเหนือ รองลงมาคือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือภาคใต้และกรุงเทพฯ ตามลำดับ
9. ครูไม่ค่อยเข้าใจเนื้อหาที่สอน พบมากที่สุด คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง รองลงมาคือ กรุงเทพฯ ภาคใต้และภาคเหนือ ตามลำดับ

ตารางที่ 31

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหา
การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาแต่ละภาค

ปัญหา	กรุงเทพฯ	กลาง	เหนือ	ตะวันออก เฉียงเหนือ	ใต้
1. ไม่มีทุนเพื่อการศึกษา	(47) 26.86	(76) 32.76	(196) 38.12	(323) 36.99	(175) 42.28
2. การเดินทางไปศึกษาลำบาก	(29) 16.57	(50) 21.55	(114) 22.18	(214) 24.51	(83) 20.05
3. หาวัดอยู่จำพรรษาเพื่อ การศึกษายาก	(39) 22.28	(40) 17.24	(80) 15.56	(154) 17.65	(67) 16.18
4. เจ้าอาวาสไม่สนับสนุน	(26) 14.86	(29) 12.50	(41) 7.98	(81) 9.28	(26) 6.28
5. ไม่มีสถานที่เรียน	(15) 8.57	(20) 8.62	(51) 9.92	(50) 5.73	(28) 6.76
6. ปัญหาอื่น ๆ	(19) 10.86	(17) 7.33	(32) 3.25	(51) 5.84	(35) 8.45
รวม	175 100%	232 100%	514 100%	873 100%	414 100%

จากตารางที่ 31 พบว่า พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นว่า ปัญหาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาแต่ละภาคเรียงลำดับปัญหาจากมากไปหาน้อยดังนี้

1. ไม่มีทุนเพื่อการศึกษา พบมากที่สุด คือ ภาคใต้ รองลงมาคือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลางและกรุงเทพฯ ตามลำดับ
2. การเดินทางไปศึกษาลำบาก พบมากที่สุด คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และกรุงเทพฯ ตามลำดับ
3. หาวัดอยู่จำพรรษาเพื่อการศึกษายาก พบมากที่สุด คือ กรุงเทพฯ รองลงมาคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคเหนือ ตามลำดับ
4. เจ้าอาวาสไม่สนับสนุน พบมากที่สุด คือ กรุงเทพฯ รองลงมาคือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือและภาคใต้ ตามลำดับ

5. ไม่มีสถานที่เรียน พบมากที่สุด คือ ภาคเหนือ รองลงมาคือ ภาคกลาง กรุงเทพฯ ภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ

ตารางที่ 32

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการศึกษามหาวิทยาลัยแต่ละภาค

ปัญหา	กรุงเทพฯ	กลาง	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	ใต้
1. ไม่มีทุนเพื่อการศึกษา	(54) 27.42	(112) 39.02	(1224) 42.91	(389) 39.13	219(44. 79)
2. การเดินทางไปศึกษาลำบาก	(57) 28.93	(89) 31.01	(123) 23.56	(282) 28.37	(115) 23.51
3. หาวัดอยู่จำพรรษาเพื่อการศึกษายาก	(47) 23.86	(44) 15.33	(86) 16.48	(188) 18.91	(92) 18.82
4. เจ้าอาวาสไม่สนับสนุน	(32) 16.24	(27) 9.41	(38) 7.28	(93) 9.36	(32) 6.54
5. ไม่มีสถานที่เรียน	(7) 3.55	(15) 5.23	(51) 9.77	(42) 4.23	(31) 6.34
รวม	197 100%	287 100%	522 100%	994 100%	489 100%

จากตารางที่ 32 พบว่า พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นว่า ปัญหาการศึกษามหาวิทยาลัยแต่ละภาคเรียงลำดับปัญหาจากมากไปหาน้อยดังนี้

1. ไม่มีทุนเพื่อการศึกษา พบมากที่สุด คือ ภาคใต้ รองลงมาคือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลางและกรุงเทพฯ ตามลำดับ

2. การเดินทางไปศึกษาลำบาก พบมากที่สุด คือ ภาคกลาง รองลงมาคือ กรุงเทพฯ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือและภาคใต้ ตามลำดับ

3. หาวัดอยู่จำพรรษาเพื่อการศึกษายาก พบมากที่สุด คือ กรุงเทพฯ รองลงมาคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ ภาคเหนือและภาคกลาง ตามลำดับ

4. เจ้าอาวาสไม่สนับสนุน พบมากที่สุด คือ กรุงเทพฯ รองลงมาคือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือและภาคใต้ ตามลำดับ

5. ไม่มีสถานที่เรียน พบมากที่สุด คือ ภาคเหนือ รองลงมาคือ ภาคใต้ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและกรุงเทพฯ ตามลำดับ

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณร ผลปรากฏในตาราง

ตารางที่ 33

ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรในอนาคต

ปัจจัย	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ตั้งคมขอมรับความรู้ความสามารถของผู้จบการศึกษาจากการบวชเรียนด้วยดี	3.31	1.393	ปานกลาง
2. การศึกษาสงฆ์เป็นทางเลือกที่ดีโดยเฉพาะเยาวชนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา	3.81	1.458	มาก
3. กระทรวงศึกษาธิการยอมรับระบบการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ด้วยดี	3.17	1.353	ปานกลาง
4. ผู้จบการศึกษาสายพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีสามารถเทียบวุฒิการศึกษาจากกระทรวงศึกษาธิการได้	3.28	1.424	ปานกลาง
5. ผู้จบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีศักดิ์และสิทธิ์ไปศึกษาในระดับอุดมศึกษาทั้งของภาครัฐและเอกชนได้	3.41	1.445	ปานกลาง
6. การศึกษาสงฆ์ในปัจจุบันเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรได้เลือกเรียนได้ตามความต้องการโดยไม่ขัดต่อพระวินัยสงฆ์	3.32	1.438	ปานกลาง
7. ตั้งคมปัจจุบันต้องการให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ดีทั้งทางโลกและทางธรรม	3.83	1.461	มาก
8. พระภิกษุสามเณรในปัจจุบันจำเป็นต้องการศึกษาให้มีรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม	3.90	1.453	มาก
9. ปัจจุบันรัฐบาลเห็นความสำคัญและได้ให้การสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณรมากขึ้น	2.92	1.446	ปานกลาง
10. ปัจจุบันการศึกษาสงฆ์ได้พัฒนารูปแบบการบริหารและจัดการที่ดีขึ้น	3.16	1.381	ปานกลาง
11. ประชาชนให้การสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณรด้วยดี	3.28	1.428	ปานกลาง
โดยภาพรวม	3.40	1.455	ปานกลาง

จากตารางที่ 33 พบว่าพระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นด้านปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรในอนาคตในระดับมากที่สุดคือ พระภิกษุสามเณรในปัจจุบันจำเป็นต้องศึกษาให้มีความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม สังคมปัจจุบันต้องการให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ดีทั้งทางโลกและทางธรรม และการศึกษาสงฆ์เป็นทางเลือกที่ดี โดยเฉพาะเยาวชนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ส่วนปัจจัยข้ออื่น ๆ พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่าพระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง

ปัจจัยข้อที่พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุด คือสังคมปัจจุบันต้องการให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ดีทั้งทางโลกและทางธรรม (S.D. = 1.461) แต่ปัจจัยที่พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุดคือ กระทรวงศึกษาธิการยอมรับระบบการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ด้วยดี (S.D. = 1.353)

ตอนที่ 5 ความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาในการจัดการศึกษาให้เป็นที่ไปตามความต้องการของพระภิกษุสามเณร ผลปรากฏในตาราง

ตารางที่ 34

ปัญหาที่พระภิกษุสามเณรพบเมื่อศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม
เรียงลำดับความสำคัญของปัญหาจากมากไปหาน้อย

ปัญหา	จำนวน	อัตราส่วนร้อยละ
1. งบประมาณสนับสนุนการศึกษาน้อย	782	46.0
2. ครูสอนไม่เพียงพอ	467	27.5
3. หลักสูตรมีเนื้อหาสาระที่ยากต่อการศึกษด้วยตนเอง	417	24.5
4. สถานที่เรียนไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียน	331	19.5
5. นักเรียนมีจำนวนน้อยครูไม่สอน	315	18.5
6. เจ้าอาวาสไม่ค่อยให้ความสำคัญในการจัดการศึกษา แผนกธรรมปล่อยให้เป็นที่ไปตามอรรถภาพของวัด	301	17.7
7. ครูไม่มีความชำนาญในการสอน	298	17.5
8. ครูไม่ค่อยเข้าใจในเนื้อหาที่สอน	208	12.2
9. ปัญหาอื่น ๆ ที่ไม่ระบุ	226	13.3

จากตารางที่ 34 พบว่าพระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อปัญหาที่พบเมื่อศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมเรียงตามลำดับความสำคัญ 3 อันดับดังนี้คือ งบประมาณสนับสนุนการศึกษา แผนกธรรมน้อย ครูสอนแผนกธรรมไม่เพียงพอ และหลักสูตรแผนกธรรมมีเนื้อหาสาระที่ยากต่อการศึกษด้วยตนเอง ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาแผนกธรรม

ความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อแนวทางแก้ปัญหาในการจัดการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมให้เป็นไปตามความต้องการของพระภิกษุสามเณรเรียงตามลำดับความสำคัญได้ดังนี้

1. ต้องการให้รัฐบาลและมหาเถรสมาคมสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์การศึกษาและค่านิตยภัตครูสอน (ค่าถวายพระภิกษุสามเณรผู้สอน) (156)
2. สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมต้องการครูผู้มีความรู้และประสบการณ์ในการสอน (143)
3. ต้องการให้เจ้าสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมมีการพัฒนาในการจัดระบบการเรียนการสอนให้ดีขึ้นและจริงจังทุกสำนักเรียน (51)
4. ต้องการครูอาจารย์ที่ทุ่มเทเวลาสอนอย่างจริงจังด้วยการเอาใจใส่ต่อนักเรียนด้วย (50)
5. ต้องการให้ปรับปรุงเนื้อหาสาระของหลักสูตรนักธรรมทุกระดับชั้นให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและง่ายต่อการศึกษด้วยตนเอง (38)
6. ต้องการให้เจ้าอาวาสให้ความสำคัญในการจัดการเรียนการสอนนักธรรมด้วยการออกกฎระเบียบบังคับและจัดหาทุนสนับสนุนการศึกษาปริยัติธรรมแผนกธรรมให้กับครูและนักเรียนผู้ตั้งใจเรียน (33)
7. ต้องการให้เจ้าอาวาสสร้างแรงจูงใจเพื่อกระตุ้นจิตใจให้ผู้เรียนมีกำลังใจเรียนมากขึ้นด้วยการสนับสนุนทุนการศึกษา (31)
8. ต้องการให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการจัดการและบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมมีความรู้ความสามารถและเอาใจใส่ในการจัดการเรียนการสอนอย่างจริงจัง (16)
9. วัดทุกแห่งควรมีระเบียบบังคับให้พระภิกษุสามเณรผู้บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาแล้วต้องเข้าเรียนนักธรรมทุกรูปและมีบทลงโทษอย่างจริงจัง (11)
10. ต้องการให้เจ้าอาวาสปรับปรุงอาคารเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนและมีอุปกรณ์การเรียนการสอนที่เพียงพอ (11)

11. ต้องการให้มีการจัดอบรมครูสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมอย่างน้อยปีการศึกษาละ 1 ครั้งทั่วทั้งประเทศ (7)
12. จัดระบบการสอบปีการศึกษาละ 2 ครั้งหรือควรมีคะแนนเก็บด้วย (7)
13. ต้องการให้เจ้าสำนักเรียนสนับสนุนค่าตอบแทนครูสอนให้เหมาะสม (7)
14. มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งมหาวิทยาลัยมหาลาฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหามกุฏราชวิทยาลัยควรมีพระนิสิตหรืออาจารย์ไปช่วยสอนนักเรียนที่วัดที่ต้องการสนับสนุนครูสอน (7)
15. ต้องการให้เจ้าอาวาสสนับสนุนสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย มีเครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น (7)
16. ต้องการให้ระบบการศึกษานักธรรมเป็นพื้นฐานในการให้โอกาสพระภิกษุสามเณรไปศึกษาต่อในวิชาสาขาอื่น ๆ (5)
17. ต้องการให้กรมการศาสนาส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาให้ทันต่อการจัดการศึกษาทุกเดือน (5)
18. ต้องการครูฆราวาสผู้มีความรู้ความสามารถมาช่วยสอนนักเรียน (5)
19. ต้องการให้วัดทุกแห่งจัดตั้งทุนนิธิเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม (5)
20. ต้องการให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมมีห้องสมุดที่ได้มาตรฐานและมีหนังสือให้ค้นคว้าเพียงพอ (5)
21. สร้างแรงจูงใจให้เยาวชนตระหนักถึงคุณค่าของการบวชเรียนอย่างมีศักดิ์ศรีและเทียบเท่าการศึกษามหาวิทยาลัย (5)
22. ต้องการให้ครูสอนนักเรียนในส่วนกลางกระจายไปสอนตามภูมิภาค (5)
23. ต้องสร้างทัศนคติพระภิกษุสามเณรให้เห็นความสำคัญของการเรียนนักเรียน (6)
24. ต้องมีการปฏิรูปการศึกษาแผนกนักเรียนให้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก (5)
25. ต้องการให้มีการติดตามการประเมินผลการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมจากแม่กองธรรมสนามหลวงหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบอย่างจริงจัง (5)
26. ต้องการผลิตคู่มือการสอนนักเรียนเพื่อจัดการฝึกอบรมครูสอนและแจกให้ครูสอนไปเป็นแบบอย่างต่อไป (5)
27. ต้องการให้มีการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมสำนักเรียนละ 1 ตำบลหรือ 1 อำเภอให้เป็นโรงเรียนตัวอย่างให้เด่นชัด (5)
28. ต้องการให้การเทียบวุฒิการศึกษานักธรรมที่สามารถเทียบโอนไปศึกษาต่อโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาได้ (5)

29. ต้องการให้สำนักเรียนจัดกิจกรรมให้พระภิกษุสามเณรได้แลกเปลี่ยนความรู้กับสำนักเรียนอื่นๆ (5)

30. ควรมีการประชาสัมพันธ์การเรียนการสอนและการสอบนักรรรมออกทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์ (5)

ตารางที่ 35

ปัญหาที่พบเมื่อศึกษาแผนกบาลีเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย

ปัญหา	จำนวน	อัตราส่วนร้อยละ
1. งบประมาณสนับสนุนการศึกษาน้อย	676	39.8
2. หลักสูตรมีเนื้อหาสาระที่ยากต่อการศึกษด้วยตนเอง	537	31.6
3. ครูสอนไม่เพียงพอ	444	26.1
4. นักเรียนมีจำนวนน้อยครูไม่สอน	294	17.3
5. สถานที่เรียนไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียน	270	15.9
6. ครูไม่มีความชำนาญในการสอน	247	14.5
7. เจ้าอาวาสไม่ค่อยให้ความสำคัญในการจัดการศึกษา แผนกธรรมปล่อยให้ไปทำตามอัธภาพของวัด	219	12.9
8. ไม่มีสถานที่เรียน	219	12.9
9. ครูไม่ค่อยเข้าใจในเนื้อหาที่สอน	167	9.8
10. ปัญหาอื่นๆ ที่ไม่ระบุ	188	11.1

จากตารางที่ 35 พบว่าพระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อปัญหาที่พบเมื่อศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเรียงตามลำดับความสำคัญ 3 อันดับดังนี้คือ งบประมาณสนับสนุนการศึกษาก่อนอันดับแรก รองลงมาคือ หลักสูตรแผนกธรรมมีเนื้อหาสาระที่ยากต่อการศึกษด้วยตนเอง และครูสอนไม่เพียงพอ ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาแผนกบาลี

ความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อแนวทางการแก้ปัญหาในการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีให้ไปทำตามความต้องการของพระภิกษุสามเณรเรียงตามลำดับความสำคัญได้ดังนี้

1. ต้องการครูผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ในการสอน (135)
2. ต้องการให้รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี (135)

3. ต้องการให้มีการจัดระบบการเรียนการสอนแผนกบาลีอย่างจริงจัง (100)
4. ต้องการให้มีสำนักเรียนบาลีอย่างน้อยสำนักเรียนละ 1 ตำบลหรือ 1 อำเภอ (94)
5. ต้องการให้มีการปรับปรุงเนื้อหาสาระหลักสูตรการเรียนบาลีให้เข้าใจง่ายและสามารถศึกษาด้วยตนเองเข้าใจ (61)
6. ต้องการให้เจ้าอาวาสและรัฐบาลให้ความสำคัญในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี (34)
7. เจ้าอาวาสต้องมีระเบียบบังคับให้พระภิกษุสามเณรในวัดศึกษาแผนกบาลีอย่างจริงจัง (18)
8. มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหามกุฏราชวิทยาลัยจัดหาครูไปช่วยสอนบาลีแก่สำนักเรียนที่ครูไม่พอ (8)
9. มหาเถรสมาคมต้องมีนโยบายสนับสนุนให้มีการจัดตั้งสำนักเรียนบาลี 1 ตำบลหรือ 1 อำเภอให้เป็นสำนักเรียนที่เป็นตัวอย่างในด้านการจัดการศึกษาแผนกบาลี (17)
10. ต้องสร้างทัศนคติที่ดีเพื่อเป็นแรงจูงใจในการเรียนแผนกบาลีแก่พระภิกษุสามเณร (15)
11. ต้องมีค่านิยมกตแก่ครูผู้สอนบาลีให้เหมาะสมกับภาวะค่าครองชีพในปัจจุบัน (14)
12. ต้องมีการบริหารและจัดการศึกษาแผนกบาลีให้มีประสิทธิภาพ (14)
13. ต้องการให้มีสำนักเรียนบาลีทุกตำบล (10)
14. หน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาแผนกบาลีต้องจัดฝึกอบรมครูสอนบาลีเพื่อให้ครูมีคุณภาพและประสิทธิภาพ (6)
15. สำนักเรียนบาลีต้องมีแนวทางในการจูงใจพระภิกษุสามเณรให้เรียนบาลีมากขึ้น (6)
16. ต้องการรรับ-ส่งพระภิกษุสามเณรไปศึกษาบาลีที่มีสำนักเรียน (5)
17. ควรมีระบบการสอบวัดประเมินผลอย่างน้อยมีการสอบปีการศึกษาละ 2 ครั้งและมีคะแนนเก็บวิชาที่ผ่านแล้วด้วย (5)
18. ต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์สถานที่เรียนบาลีออกทางวิทยุและโทรทัศน์ (5)
19. ต้องการให้มีการติดตามประเมินผลการศึกษาบาลีจากแม่กองบาลีสนามหลวงอย่างจริงจัง (5)
20. ต้องการให้ปรับปรุงระบบการตรวจสอบข้อสอบแผนกบาลีให้ทันสมัย (5)
21. ต้องการให้หน่วยงานรับผิดชอบประสานงานด้านการจัดเตรียมครูสอนบาลีให้แก่สำนักงานที่ต้องการครูสอน (5)

22. ต้องการให้ครูสอนบาลีผู้มีความรู้ความสามารถในส่วนกลางไปช่วยสอนนักเรียนส่วนภูมิภาค (5)
23. วัดทุกแห่งควรจัดตั้งทุนนิธิเพื่อหาทุนมาบริหารและจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ (5)
24. ต้องการเจ้าสำนักเรียนบาลีใจกว้างในการรับพระภิกษุสามเณรเข้ามาเรียนอย่างเสมอภาคกัน (5)
25. ต้องสร้างทัศนคติที่ดีและสร้างแรงจูงใจแก่พระภิกษุสามเณรให้มีความต้องการศึกษาบาลีและมองเห็นความสำคัญ (5)
26. สำนักเรียนที่เก่ง ๆ ควรจัดอบรมนักเรียนบาลีในการเตรียมตัวสอบอย่างต่อเนื่องทุกปี (4)
27. เจ้าอาวาสควรจัดเวลาเรียนบาลีให้เอื้อต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกสามัญศึกษา (4)

ตารางที่ 36

ปัญหาที่พระภิกษุสามเณรพบเมื่อศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเรียงลำดับ
ความสำคัญของปัญหาจากมากไปหาน้อย (จำนวน 1700 รูป)

ปัญหา	จำนวน	อัตราส่วนร้อยละ
1. ไม่มีทุนเพื่อการศึกษา	828	48.7
2. การเดินทางไปศึกษาลำบาก	496	29.2
3. หาวัดอยู่จำพรรษาเพื่อการศึกษายาก	386	22.7
4. เจ้าอาวาสไม่สนับสนุน	205	12.1
5. ไม่มีสถานที่เรียน	164	9.7
6. ปัญหาอื่น ๆ ไม่ระบุ	157	9.2

จากตารางที่ 36 พบว่าพระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อปัญหาที่พบเมื่อศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เรียงตามลำดับความสำคัญ 3 อันดับดังนี้คือ ไม่มีทุนเพื่อการศึกษา การเดินทางไปศึกษาลำบาก และหาวัดอยู่จำพรรษาเพื่อการศึกษายาก ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาแผนกสามัญศึกษา

ความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อแนวทางการแก้ปัญหาในการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาให้เป็นไปตามความต้องการของพระภิกษุสามเณรเรียงตามลำดับความสำคัญได้ดังนี้

1. ต้องการให้รัฐบาลเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรกู้ยืมเรียนได้และเจ้าอาวาสควรตั้งทุนนิธิเพื่อสนับสนุนการศึกษา (155)
2. ต้องการให้เจ้าอาวาสให้การสนับสนุนผู้มีความรู้ความสามารถจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาทุกตำบลหรือทุกอำเภอ (39)
3. ต้องการให้รัฐบาลให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาแผนกสามัญศึกษาให้จริงจัง (32)
4. ต้องการให้รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณการศึกษาแผนกสามัญศึกษาให้เพียงพอ (30)
5. ต้องการรถรับ-ส่งระหว่างการเดินทางไปเรียนสามัญศึกษาที่สำนักเรียนอื่น (28)
6. มหาเถรสมาคมควรมีนโยบายและสนับสนุนให้พระสังฆาธิการทุกตำบลหรือทุกอำเภอจัดตั้งสำนักเรียนสามัญศึกษาอย่างจริงจัง (20)
7. ต้องการให้เจ้าอาวาสจัดตั้งทุนนิธิการศึกษาแผนกสามัญศึกษา (18)
8. ต้องการครูที่มีความรู้ตรงสาขาวิชาที่สอน (16)
9. พระมหาเถรสมาคมควรมีนโยบายให้พระสังฆาธิการทุกวัดเข้าเรียนแผนกธรรม แผนกสามัญศึกษา ท่านจะได้มีความรู้และเข้าใจพระภิกษุสามเณร (15)
10. ต้องการให้มีการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนอย่างจริงจัง (14)
11. ต้องการให้เจ้าอาวาสเห็นความสำคัญการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา รับพระภิกษุสามเณรเข้าอยู่จำพรรษาและให้การสนับสนุนการเรียน (10)
12. ควรปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาให้เอื้อต่อการศึกษาของพระภิกษุสามเณร (8)
13. ต้องการให้มีการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษามีระบบการศึกษาทางไกลหรือเรียนทางไปรษณีย์ (7)
14. ต้องการให้มีการปรับปรุงอาคารสถานที่เรียนให้เอื้ออำนวยต่อการเรียน (6)
15. ต้องการให้การประชาสัมพันธ์สถานที่เรียนให้มากขึ้น (5)

ตารางที่ 37

ปัญหาที่พระภิกษุสามเณรพบเมื่อต้องการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย
เรียงตามลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย

ปัญหา	จำนวน	อัตราส่วนร้อยละ
1. ไม่มีทุนเพื่อการศึกษา	1009	59.4
2. การเดินทางไปศึกษาลำบาก	671	39.5
3. หาวัดอยู่จำพรรษาเพื่อการศึกษายาก	465	27.4
4. เจ้าอาวาสไม่สนับสนุน	223	13.1
5. ไม่มีสถานที่เรียน	148	8.7

จากตารางที่ 37 พบว่าพระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อปัญหาที่พบเมื่อศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย เรียงตามลำดับความสำคัญ 3 อันดับดังนี้คือ ไม่มีทุนเพื่อการศึกษา การเดินทางไปศึกษาลำบาก และหาวัดอยู่จำพรรษาเพื่อการศึกษายาก ตามลำดับ

ตอนที่ 6 ข้อเสนอแนะความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญศึกษาและระดับอุดมศึกษา

ความต้องการแผนกธรรม

พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของพระภิกษุสามเณรในอนาคต

ความต้องการ	จำนวน	ร้อยละ
1. พระภิกษุสามเณรมีความต้องการศึกษาแผนกธรรมลดน้อยลง	453	26.65
2. พระภิกษุสามเณรมีความต้องการศึกษาแผนกธรรม	397	23.35
3. ไม่ระบุคำตอบ	850	50.00
รวม	1700	100

ความต้องการแผนกบาลี

พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของพระภิกษุสามเณรในอนาคต

ความต้องการ	จำนวน	ร้อยละ
1. พระภิกษุสามเณรมีความต้องการศึกษาแผนกบาลีลดน้อยลง	455	26.76
2. พระภิกษุสามเณรมีความต้องการศึกษาแผนกบาลี	342	20.12
3. ไม่ระบุคำตอบ	903	53.12
รวม	1700	100

ความต้องการแผนกสามัญศึกษา

พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคต

ความต้องการ	จำนวน	ร้อยละ
1. พระภิกษุสามเณรมีความต้องการศึกษาแผนกสามัญศึกษา	482	28.35
2. พระภิกษุสามเณรมีความต้องการศึกษาแผนกสามัญศึกษาลดน้อยลง	143	8.41
3. สาขาวิชาที่ต้องการศึกษา		
3.1 สาขาวิทยาการคอมพิวเตอร์	250	14.71
3.2 สาขาวิทยาศาสตร์	100	5.88
3.3 สาขาภาษาอังกฤษ	60	3.53
3.4 สาขาภาษาอื่น ๆ	16	0.94
4. ไม่ระบุคำตอบ	649	38.18
รวม	1700	100

ความต้องการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย

พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อความต้องการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยของพระภิกษุสามเณรในอนาคต

ความต้องการ	จำนวน	ร้อยละ
1. พระภิกษุสามเณรมีความต้องการศึกษาเพิ่มมากขึ้น	566	33.29
2. พระภิกษุสามเณรมีความต้องการศึกษาลดน้อยลง	110	6.47
3. สาขาวิชาที่ต้องการศึกษา		
3.1 สาขาวิทยาการคอมพิวเตอร์	312	18.35
3.2 สาขาภาษาต่างประเทศ	26	1.53
3.3 สาขาวิชานิติศาสตร์และรัฐศาสตร์	24	1.41
3.4 วิชาสมุนไพรมัธยมศึกษาไทย	21	1.24
3.5 วิชาอักษรกรรมและวิปัสสนา	19	1.12
3.6 สาขาวิชาอื่น ๆ ไม่ระบุชัด	15	0.88
4. ไม่ระบุคำตอบ	607	35.71
รวม	1700	100

ข้อเสนอแนะ ความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมและระดับมหาวิทยาลัยในภาพรวม

พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมและระดับมหาวิทยาลัยในอนาคตในภาพรวม

ความต้องการ	จำนวน	ร้อยละ
1. ต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมและระดับมหาวิทยาลัย	662	38.94
2. ต้องการศึกษาลดน้อยลง	126	7.42
3. ต้องการศึกษาพัฒนาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม	250	14.70
4. ไม่ระบุคำตอบที่ชัดเจน	662	38.94
รวม	1700	100

ข้อเสนอแนะปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณร

ความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรเรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้

ความต้องการ	จำนวน	ร้อยละ
1. ต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรเนื่องด้วยฐานะครอบครัวยากจน	355	20.88
2. ต้องการพัฒนาความรู้ให้สูงขึ้น	264	15.53
3. ต้องการศึกษาตามค่านิยมของสังคมในปัจจุบัน	255	15.00
4. ต้องการศึกษาค่าเรียนถูก	233	13.71
5. ต้องการศึกษาปฏิบัติตามที่เจ้าอาวาสแนะนำและศึกษาตามรุ่นพี่ชักชวน	220	12.94
6. อื่น ๆ ไม่ระบุ	373	21.94
รวม	1,700	100

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาความต้องการในการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตโดยมีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาความต้องการด้านการศึกษาของพระภิกษุสามเณร (2) เพื่อเปรียบเทียบความต้องการด้านการศึกษาของพระภิกษุสามเณร (3) เพื่อศึกษาปัญหาที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการด้านการศึกษาของพระภิกษุสามเณรและ (4) เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ทั้งนี้ ผลการวิจัยได้ปรากฏตามที่ได้นำเสนอแล้วพอสรุปผลการวิจัยที่สำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้เป็น 5 ตอนดังนี้

5.1 สรุป

ตอนที่ 1 ผลการสรุปความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรตามวัตถุประสงค์ที่ว่า เพื่อศึกษาความต้องการด้านการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ซึ่งแบ่งได้

ส่วนที่ 1.1 ผลการสรุปข้อมูลทั่วไปของพระภิกษุสามเณรผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุสามเณรผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเป็นสามเณรมากกว่าพระภิกษุและผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 16-20 ปี รองลงมาคืออายุต่ำกว่า 16 ปี อายุระหว่าง 21-25 ปี อายุ 26-30 ปี ตามลำดับ และพบว่าพระภิกษุสามเณรผู้ตอบแบบสอบถามมีระยะเวลาในการบวชส่วนใหญ่อยู่ใน 1-4 พรรษา รองลงมาอยู่ในระหว่าง 5-9 พรรษา และระหว่าง 10-20 พรรษาขึ้นไป และพระภิกษุสามเณรมีภูมิลำเนาเดิมมากที่สุดคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และกรุงเทพฯ ตามลำดับ และพระภิกษุสามเณรส่วนมากมีวุฒิการศึกษานักธรรมชั้นเอก รองลงมาไม่มีวุฒิการศึกษานักธรรม และมีวุฒินักธรรมชั้นโทน้อยที่สุด และพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิการศึกษาแผนกบาลี รองลงมาพระภิกษุสามเณรมีวุฒิการศึกษาปริญญาตรีคือ ป.ช. 1-2,3 ปริญญาโทคือ ป.ช. 4-6 และพบว่าพระภิกษุสามเณรมีวุฒิการศึกษาแผนกบาลีน้อยที่สุดคือ ปริญญาเอก ได้แก่ ป.ช. 7-9 และยังพบว่าพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาแผนกสามัญศึกษาคือ มัธยมศึกษาตอนปลาย รองลงมาคือ มัธยมศึกษาตอนต้น ประถมศึกษา ปริญญาและอนุปริญญา ตามลำดับ

สำหรับความต้องการบรรพชาและอุปสมบทในการศึกษาด้วยเหตุผลที่สำคัญ 4 ลำดับ จากมากไปหาน้อยคือ

1. เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา
2. ต้องการศึกษาต่อในทางพระพุทธศาสนา
3. บิณฑบาตหรือญาติแนะนำให้บวช
4. เห็นแบบอย่างจากผู้อื่น ได้บวชเรียน

ส่วนที่ 1.2 ผลการสรุปความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแต่ละแผนกดังนี้

1.2.1 แผนกธรรม

ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่ว่ากำลังศึกษานักธรรมชั้นตรี รองลงมาคือ นักธรรมชั้นเอกและนักธรรมชั้นโท ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า พระภิกษุสามเณรต้องการศึกษา แผนกธรรมคิดเป็นร้อยละ 52.6 และพบว่าพระภิกษุสามเณรยังไม่ได้ศึกษานักธรรมน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 5.2 นอกนั้นไม่ระบุคำตอบที่ชัดเจน และเมื่อถามว่า พระภิกษุสามเณรหลังจบการศึกษาแผนกธรรมต้องการศึกษาต่อด้านใด พบว่า พระภิกษุสามเณรมีความต้องการศึกษาต่อเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยคือ

1. ต้องการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย
2. ต้องการศึกษาแผนกบาลี
3. ต้องการศึกษาแผนกสามัญศึกษา และ
4. ต้องการศึกษาแผนกอื่น ๆ ที่ไม่ระบุคำตอบตามลำดับ

สำหรับพระภิกษุสามเณรที่จบแผนกนักธรรมและมีความคิดเห็นที่ไม่ต้องการศึกษาต่อแผนกอื่นเลยน้อยที่สุด

1.2.2 แผนกบาลี

ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่ว่ากำลังศึกษาระดับชั้นปริญญาตรีคือ ป.ช. 1-2,3 รองลงมากำลังศึกษาแผนกบาลีชั้นเปรียญโทคือ ป.ช. 4-6 และเปรียญเอกคือ ป.ช. 7,8,9 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพระภิกษุสามเณรกำลังศึกษาแผนกบาลีคิดเป็นร้อยละ 51.4 และพบว่าพระภิกษุสามเณรไม่ได้ศึกษาแผนกบาลีคิดเป็นร้อยละ 48.6 และเมื่อถามว่า พระภิกษุสามเณรที่ยังไม่ได้ศึกษาบาลีส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่ต้องการศึกษาแผนกบาลีเทียบร้อยละ 38.2 และไม่ระบุคำตอบคิดเป็นร้อยละ 43.3 และพบว่าพระภิกษุสามเณรไม่ต้องการศึกษาแผนกบาลีน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 18.5 เท่านั้น เมื่อถามว่าพระภิกษุสามเณรต้องการศึกษาแผนกบาลีชั้นสูง

ระดับใด ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการศึกษาแผนกบาลีชั้นสูงสุดคือ ป.ธ. 3 รองลงมาต้องการศึกษาชั้นสูงสุดคือ ป.ธ. 5 และ ป.ธ. 7 ตามลำดับ

พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นว่า นอกจากต้องการศึกษาแผนกบาลีแล้วพบว่า พระภิกษุสามเณรมีความต้องการศึกษาต่อด้านอื่นเรียงลำดับตามความสำคัญ 3 อันดับแรกคือ

1. ต้องการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย
2. ต้องการศึกษาด้านคอมพิวเตอร์
3. ต้องการศึกษาด้านวิปัสสนากัมมัฏฐาน ตามลำดับ

1.2.3 แผนกสามัญศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่ว่ากำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รองลงมากำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และพบว่าพระภิกษุสามเณรไม่ได้ต้องการศึกษาแผนกสามัญศึกษาน้อยที่สุด และพระภิกษุสามเณรไม่ได้ต้องการระบุคำตอบมากที่สุด และพระภิกษุสามเณรที่ยังไม่ได้ศึกษามีความคิดเห็นว่า ต้องการศึกษาแผนกสามัญศึกษาเพียงร้อยละ 38.1 และพบว่าพระภิกษุสามเณรที่มีความคิดเห็นว่าจะไม่ต้องการศึกษาแผนกสามัญศึกษาน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 7.9 เท่านั้น และยังพบว่าพระภิกษุสามเณรหลังการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแล้วต้องการศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยมากที่สุด รองลงมาไม่ระบุคำตอบที่ชัดเจนและต้องการศึกษาด้านอื่นน้อยที่สุด

1.2.4 ระดับมหาวิทยาลัย

ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรี รองลงมาไม่ได้ศึกษา ไม่ระบุคำตอบ และกำลังศึกษาปริญญาโทและปริญญาเอกน้อยที่สุด

เมื่อถามพระภิกษุสามเณรที่ยังไม่ได้ศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย พบว่าพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย รองลงมาไม่ระบุคำตอบ และพระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นว่าจะไม่ต้องการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยน้อยที่สุด

ตอนที่ 2 ผลการสรุปความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรตามวัตถุประสงค์ที่ว่า เพื่อเปรียบเทียบความต้องการศึกษาทางด้านการศึกษาของพระภิกษุสามเณรแต่ละแผนก ได้ดังนี้

ส่วนที่ 2.1 ผลการสรุปการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแต่ละแผนกได้ดังนี้

2.1.1 การศึกษาแผนกธรรม

ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมจำแนกตามรายภาคพบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีความต้องการศึกษาแผนกธรรมมากที่สุดคือ ภาคเหนือ รองลงมาคือ พระภิกษุสามเณรภาคใต้ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และกรุงเทพฯ ตามลำดับ

ส่วนพระภิกษุสามเณรที่มีความคิดเห็นว่าจะไม่ต้องการศึกษาแผนกธรรมพบมากที่สุดคือ ภาคใต้และภาคกลาง รองลงมาคือ พระภิกษุสามเณรภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และกรุงเทพฯ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า พระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าจะไม่ต้องการศึกษาแผนกธรรม รองลงมาไม่ระบุคำตอบ และไม่ต้องการศึกษาแผนกธรรมน้อยที่สุด

2.1.2 การศึกษาแผนกบาลี

ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจำแนกตามรายภาคพบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีความต้องการศึกษาแผนกบาลีมากที่สุดคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ พระภิกษุสามเณรภาคใต้ ภาคเหนือ ภาคกลาง และกรุงเทพฯ ตามลำดับ

ส่วนพระภิกษุสามเณรที่มีความคิดเห็นว่าจะไม่ต้องการศึกษาแผนกบาลีคือ ภาคเหนือ รองลงมาคือ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และกรุงเทพฯ ตามลำดับ และ

สำหรับพระภิกษุสามเณรที่ไม่ระบุคำตอบพบมากที่สุดคือ กรุงเทพฯ รองลงมาคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และเหนือ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า พระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าจะต้องการศึกษาแผนกบาลีเพียงร้อยละ 38.24 และไม่ต้องการศึกษาน้อยที่สุดคือร้อยละ 28.47 แต่พระภิกษุสามเณรที่ไม่ต้องการระบุคำตอบมากที่สุดคือร้อยละ 43.29

2.1.3 การศึกษาแผนกสามัญศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจำแนกตามรายภาคพบว่า พระภิกษุสามเณรที่มี

ความต้องการศึกษาแผนกสามัญศึกษามากที่สุดคือ ภาคเหนือ รองลงมาคือ พระภิกษุสามเณรภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และกรุงเทพฯ ตามลำดับ

ส่วนพระภิกษุสามเณรที่มีความคิดเห็นว่าการศึกษาระดับมัธยมศึกษาพบมากที่สุดคือ พระภิกษุสามเณรภาคกลาง รองลงมาคือ ภาคเหนือ กรุงเทพฯ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ

สำหรับพระภิกษุสามเณรที่ไม่ระบุคำตอบพบมากที่สุดคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ กรุงเทพฯ ภาคใต้ ภาคกลางและเหนือ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นว่าการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเพียงร้อยละ 38.06 และไม่ต้องการศึกษาน้อยที่สุดคือร้อยละ 7.94 แต่พระภิกษุสามเณรที่ไม่ต้องการระบุคำตอบมากที่สุดคือ ร้อยละ 54.0

2.1.4 การศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย

ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อความต้องการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยพบมากที่สุดคือ พระภิกษุสามเณรภาคเหนือ รองลงมาคือ พระภิกษุสามเณรภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และกรุงเทพฯ ตามลำดับ

ส่วนพระภิกษุสามเณรที่มีความคิดเห็นว่าการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยพบมากที่สุดคือ ภาคกลาง รองลงมาคือ ภาคใต้ ภาคเหนือ กรุงเทพฯ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ

สำหรับพระภิกษุสามเณรที่ไม่ระบุคำตอบพบมากที่สุดคือ กรุงเทพฯ รองลงมาคือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้และเหนือ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นว่าการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 52.16 และไม่ต้องการศึกษาน้อยที่สุดคือร้อยละ 6.82 แต่ไม่ต้องการระบุคำตอบคิดเป็นร้อยละ 41.06

ส่วนที่ 2.2 ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคต

2.2.1 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตตามรายภาคที่ว่าสังคมยอมรับความรู้ความสามารถของผู้จบการศึกษาจากการบวชเรียนด้วยดีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยพบว่า กลุ่มพระภิกษุสามเณรที่มีความคิดเห็นว่าเป็นด้วยมากที่สุด คือ กลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคกลาง รองลงมาคือ กลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและกรุงเทพฯ ตามลำดับ

2.2.2 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตตามรายการภาคว่าการศึกษาสงฆ์เป็นทางเลือกที่ดี โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยพบว่า กลุ่มพระภิกษุสามเณรที่มีความคิดเห็นว่าเห็นด้วยมากที่สุด คือ กลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้ รองลงมาคือ กลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ ภาคกลาง กรุงเทพฯ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ

2.2.3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตตามรายการภาคว่าผู้จบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีศักดิ์และสิทธิ์ไปศึกษาระดับอุดมศึกษาทั้งของภาครัฐและเอกชน ได้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยพบว่า กลุ่มพระภิกษุสามเณรที่มีความคิดเห็นว่าเห็นด้วยมากที่สุด คือ กลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้ รองลงมาคือ กลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ กรุงเทพฯ และภาคกลาง ตามลำดับ

2.2.4 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตตามรายการภาคว่าการศึกษาสงฆ์ในปัจจุบันเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรได้เลือกเรียนได้ตามความต้องการโดยไม่ขัดต่อพระวินัยสงฆ์ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2.5 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตตามรายการภาคว่าสังคมปัจจุบันต้องการให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ดีทั้งทางโลกและทางธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยพบว่า กลุ่มพระภิกษุสามเณรที่มีความคิดเห็นว่าเห็นด้วยมากที่สุด คือ กลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้ รองลงมาคือ กลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคกลาง กรุงเทพฯ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ตามลำดับ

2.2.6 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตตามรายการภาคว่าปัจจุบันรัฐบาลได้ให้การสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณรมากขึ้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยพบว่า กลุ่มพระภิกษุสามเณรที่มีความคิดเห็นว่าเห็นด้วยมากที่สุด คือ กลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ รองลงมาคือ กลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคกลาง กรุงเทพฯ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ

2.2.7 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตตามรายการภาคว่าปัจจุบันการศึกษาสงฆ์ได้พัฒนา

รูปแบบการบริหารและการจัดการให้ดีขึ้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยพบว่า กลุ่มพระภิกษุสามเณรที่มีความคิดเห็นว่าเห็นด้วยมากที่สุด คือ กลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือและภาคกลาง รองลงมาคือ กลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ ตามลำดับ

2.2.8 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตตามรายภาคที่ว่าประชาชนให้การสนับสนุนการศึกษาสงฆ์ด้วยดี ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ส่วนที่ 2.3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมจำแนกตามรายภาคเรียงลำดับตามความสำคัญจากมากไปหาน้อย

2.3.1 งบประมาณการสนับสนุนการศึกษาน้อย พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้ ภาคกลาง ภาคเหนือและกรุงเทพฯ ตามลำดับ

2.3.2 ครูสอนไม่เพียงพอ พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ ภาคกลาง กรุงเทพฯ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ

2.3.3 หลักสูตรมีเนื้อหาสาระที่ยากต่อการศึกษด้วยตนเอง พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ ภาคใต้ ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ

2.3.4 นักเรียนมีจำนวนน้อยครูไม่สอน พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้และภาคเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง ตามลำดับ

2.3.5 สถานที่เรียนไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียน พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ ภาคใต้และภาคกลาง ตามลำดับ

2.3.6 ครูไม่มีความชำนาญในการสอน พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ ภาคใต้และภาคกลาง ตามลำดับ

2.3.7 เจ้าอาวาสไม่ค่อยให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาแผนกธรรม พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ ปัญหา กลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือและภาคใต้ ตามลำดับ

2.3.8 ครูไม่ค่อยเข้าใจในเนื้อหาที่สอน พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณร กรุงเทพฯและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคกลาง ตามลำดับ

ส่วนที่ 2.4 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกบาลี จำแนกตามรายภาคเรียงลำดับตามความสำคัญจากมากไปหาน้อยดังนี้

2.4.1 งบประมาณการสนับสนุนการศึกษาน้อย พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ ภาคกลางและภาคเหนือ ตามลำดับ

2.4.2 หลักสูตรมีเนื้อหาสาระที่ยากต่อการศึกษด้วยตนเอง พบมากที่สุด คือ ปัญหา กลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้ ภาคกลาง กรุงเทพฯและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ

2.4.3 ครูสอนไม่เพียงพอ พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและ กรุงเทพฯ ตามลำดับ

2.4.4 นักเรียนมีจำนวนน้อยครูไม่สอน พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณร ภาคใต้ ภาคเหนือและกรุงเทพฯ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคกลางและภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ

2.4.5 สถานที่เรียนไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียน พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ ภาคเหนือ ภาคใต้และภาคกลาง ตามลำดับ

2.4.6 เจ้าอาวาสไม่ค่อยให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาแผนกบาลี พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคกลาง ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือและภาคใต้ ตามลำดับ

2.4.7 ครูไม่มีความชำนาญในการสอน พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคกลาง ตามลำดับ

2.4.8 ไม่มีสถานที่เรียน พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือภาคใต้และกรุงเทพฯ ตามลำดับ

2.4.9 ครูไม่ค่อยเข้าใจเนื้อหาที่สอน พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ ภาคใต้และภาคเหนือ ตามลำดับ

ส่วนที่ 2.5 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จำแนกตามรายภาคเรียงลำดับตามความสำคัญจากมากไปหาน้อย ดังนี้

2.5.1 ไม่มีทุนเพื่อการศึกษา พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลางและกรุงเทพฯ ตามลำดับ

2.5.2 การเดินทางไปศึกษาลำบาก พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และกรุงเทพฯ ตามลำดับ

2.5.3 หาวัดอยู่จำพรรษาเพื่อการศึกษายาก พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคเหนือ ตามลำดับ

2.5.4 เจ้าอาวาสไม่สนับสนุน พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือและภาคใต้ ตามลำดับ

2.5.5 ไม่มีสถานที่เรียน พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคกลาง กรุงเทพฯ ภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ

ส่วนที่ 2.6 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย จำแนกตามรายภาคเรียงลำดับตามความสำคัญจากมากไปหาน้อยดังนี้

2.6.1 ไม่มีทุนเพื่อการศึกษา พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลางและกรุงเทพฯ ตามลำดับ

2.6.2 การเดินทางไปศึกษาลำบาก พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคกลาง รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือและภาคใต้ ตามลำดับ

2.6.3 หาวัสดุอยู่จำพรรษาเพื่อการศึกษายาก พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ ภาคเหนือและภาคกลาง ตามลำดับ

2.6.4 เจ้าอาวาสไม่สนับสนุน พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือและภาคใต้ ตามลำดับ

2.6.5 ไม่มีสถานที่เรียน พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและกรุงเทพฯ ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ผลการสรุปความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรตามวัตถุประสงค์ที่ว่า เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการด้านการศึกษาของพระภิกษุสามเณร

พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรในอนาคตในระดับมาก คือ พระภิกษุสามเณรในปัจจุบันจำเป็นต้องศึกษาให้มีความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในสังคม สังคมปัจจุบันต้องการให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ดี ทั้งทางโลกและทางธรรม และการศึกษาสงฆ์เป็นทางเลือกที่ดีโดยเฉพาะเยาวชนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ปัจจัยข้อที่พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุดคือ สังคมปัจจุบันต้องการให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ดี ทั้งทางโลกและทางธรรม ส่วนข้อที่พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุดคือ กระทรวงศึกษาธิการยอมรับระบบการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ด้วยดี

ตอนที่ 4 ผลการสรุปความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร ตามวัตถุประสงค์ที่ว่า เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาความต้องการด้านการศึกษาของพระภิกษุสามเณรซึ่งแบ่งเป็น 7 ส่วนคือ

ส่วนที่ 4.1 พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อปัญหาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมเรียงตามลำดับความสำคัญของปัญหา 3 อันดับแรกคือ งบประมาณการสนับสนุนการศึกษาแผนกธรรมน้อย ครูสอนแผนกธรรมไม่เพียงพอ และหลักสูตรแผนกธรรมมีเนื้อหาสาระที่ยากต่อการศึกษาด้วยตนเอง ตามลำดับ

ส่วนที่ 4.2 ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาแผนกธรรม

4.2.1 ต้องการให้รัฐบาลและมหาเถรสมาคมสนับสนุนงบประมาณการศึกษาสงฆ์และค่าตอบแทนครูสอนที่เพียงพอ

4.2.2 ต้องการผู้มีความรู้และประสบการณ์ในการสอนทั้งที่เป็นพระภิกษุสามเณรและฆราวาส

4.2.3 ต้องการให้ปรับปรุงเนื้อหาสาระและหลักสูตรนักธรรมทุกระดับชั้นให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและง่ายต่อการศึกษาด้วยตนเอง

4.2.4 ต้องการให้เจ้าสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมมีการพัฒนาในการจัดระบบบริหารและการจัดการเรียนการสอนอย่างจริงจังทุกสำนักเรียน

4.2.5 ต้องการให้เจ้าอาวาสทุกวัดให้ความสำคัญในการบริหารและจัดการเรียนการสอนแผนกธรรมและสร้างแรงจูงใจให้พระภิกษุสามเณรมุ่งมั่นในการศึกษาเล่าเรียนด้วยการออกกฎบังคับให้พระภิกษุสามเณรผู้บวชมาแล้วต้องศึกษาแผนกธรรมและสนับสนุนทุนการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

4.2.6 ต้องการให้ครูอาจารย์ทั้งพระสงฆ์และฆราวาสและนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยไปช่วยสอนสำนักธรรมสำนักเรียนที่ต้องการสนับสนุนครูสอน

4.2.7 ต้องการให้วัดทุกแห่งจัดตั้งทุนนิธิเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการบริหารและการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม

4.2.8 ต้องการให้มีการปฏิรูปการศึกษาแผนกธรรมให้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

4.2.9 ต้องการให้มีการสัมมนาครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและฝึกอบรมเทคนิค วิธีการสอนอย่างน้อยปีละ 1 ครั้งทุกจังหวัดหรือทุกอำเภอของประเทศไทย

4.2.10 ต้องการให้กระทรวงศึกษาธิการเทียบวุฒิการศึกษาแผนกธรรมเพื่อที่สามารถเทียบโอนหน่วยกิตไปศึกษาต่อโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาได้

ส่วนที่ 4.3 พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อปัญหาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเรียงตามลำดับความสำคัญของปัญหา 3 อันดับแรกคือ งบประมาณการสนับสนุนการศึกษาน้อย หลักสูตรมีเนื้อหาสาระที่ยากต่อการศึกษาด้วยตนเอง และครูสอนไม่เพียงพอ

ส่วนที่ 4.4 ข้อเสนอแนะทางแก้ปัญหาแผนกบาลี

4.4.1 ต้องการให้รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และให้เจ้าอาวาสหรือสำนักเรียนจัดตั้งทุนนิธิการศึกษาแผนกบาลีทุกสำนักเรียน

4.4.2 ต้องการครูสอนผู้มีความรู้ความสามารถและผู้มีประสบการณ์ในการสอน และมีจิตวิทยาในการสอน

4.4.3 ต้องการครูอาจารย์และพระนิสิตมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยไปช่วยสอนบาลีแก่สำนักเรียนที่ต้องการครู

4.4.4 ต้องการค่าตอบแทนครูสอนบาลีอย่างเหมาะสมกับภาระค่าครองชีพในปัจจุบัน และเป็นการสร้างแรงจูงใจในการสอน

4.4.5 ต้องการให้มีการปรับปรุงเนื้อหาสาระหลักสูตรการเรียนบาลีทุกระดับชั้นให้เข้าใจง่ายและสามารถศึกษาด้วยตนเอง

4.4.6 ต้องการให้เจ้าสำนักเรียนทุกวัดพัฒนาการบริหารและการจัดการศึกษาแผนกบาลีอย่างจริงจัง

4.4.7 ต้องการให้เจ้าสำนักเรียนสร้างแรงจูงใจและปรับทัศนคติพระภิกษุสามเณรให้เห็นคุณค่าการศึกษาแผนกบาลี

4.4.8 มหาเถรสมาคมควรมีนโยบายสนับสนุนการบริหารและการจัดการศึกษา ตัวอย่างในการศึกษาแผนกบาลี สำนักเรียนบาลี 1 ตำบลหรือ 1 อำเภอ

4.4.9 เจ้าอาวาสต้องมีระเบียบบังคับให้พระภิกษุสามเณรในวัดศึกษาแผนกบาลีอย่างจริงจังด้วยการสนับสนุนการศึกษาย่างต่อเนื่อง

4.4.10 มหาเถรสมาคมควรมีนโยบายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดโครงการฝึกอบรมครูสอนแผนกบาลีด้วยการจัดหลักสูตรระยะสั้นหรือระยะยาวตามความเหมาะสมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

ส่วนที่ 4.5 พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อปัญหาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเรียงตามลำดับความสำคัญของปัญหา 4 อันดับแรกคือ ไม่มีทุนการศึกษา การเดินทางไปศึกษาลำบาก หาวัดอยู่จำพรรษาเพื่อการศึกษายากและเจ้าอาวาสไม่สนับสนุน ตามลำดับ

ส่วนที่ 4.6 ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาแผนกสามัญศึกษา

4.6.1 ต้องการให้รัฐบาลเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรกู้ยืมเรียนได้และเจ้าอาวาสควรตั้งทุนนิธิเพื่อสนับสนุนการศึกษา

4.6.2 ต้องการให้รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณการศึกษา การบริหารและจัดการศึกษาอย่างเพียงพอ

4.6.3 ต้องการให้มีการปรับปรุงการบริหารและการจัดการศึกษาแผนกสามัญศึกษาอย่างเป็นระบบ

4.6.4 ต้องการให้เจ้าอาวาสสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาแผนกสามัญศึกษาเพื่อให้ทันการเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคม

4.6.5 ต้องการให้พระมหาเถรสมาคมมีนโยบายสนับสนุนให้พระสังฆาธิการผู้มีความรู้ความสามารถจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาทุกตำบลหรือทุกอำเภอ จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

ส่วนที่ 4.7 พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อปัญหาการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาจากมากไปหาน้อยคือ ไม่มีทุนเพื่อการศึกษา การเดินทางไปศึกษาลำบาก หาวัดอยู่จำพรรษาเพื่อการศึกษายากและเจ้าอาวาสไม่สนับสนุน ตามลำดับ

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา และระดับมหาวิทยาลัย

5.1 พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของพระภิกษุสามเณรในอนาคตพบว่า พระภิกษุสามเณรมีความต้องการศึกษาแผนกธรรมลดน้อยลง

5.2 พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของพระภิกษุสามเณรในอนาคตพบว่า พระภิกษุสามเณรมีความต้องการศึกษาแผนกบาลีลดน้อยลง

5.3 พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตพบว่า พระภิกษุสามเณรมีความต้องการศึกษาแผนกสามัญศึกษาเพิ่มมากขึ้น

5.4 พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อความต้องการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยของพระภิกษุสามเณรในอนาคตพบว่า พระภิกษุสามเณรมีความต้องการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยเพิ่มมากขึ้นและพบว่าต้องการให้มหาวิทยาลัยสงฆ์เปิดสาขาเพิ่มให้หลากหลาย ที่พระภิกษุสามเณรต้องการให้เปิดมากที่สุดคือ สาขาวิทยาการคอมพิวเตอร์และภาษาต่างประเทศ

5.5 พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมและมหาวิทยาลัยของพระภิกษุสามเณรในอนาคต โดยภาพรวมพบว่า พระภิกษุสามเณรต้องการศึกษาในระดับมาก เนื่องจากพระภิกษุสามเณรต้องการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม

5.2 อภิปรายผล

1. พระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการศึกษาแผนกธรรมเพียงร้อยละ 50 เท่านั้น และถามว่า พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของพระภิกษุสามเณรในอนาคตพบว่า พระภิกษุสามเณรต้องการศึกษาแผนกธรรมลดน้อยลง ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวความคิดของพระธรรมวรเมธี เลขาธิการแม่กองธรรมสนามหลวง กล่าวว่า ผลการสอบนักธรรมสนามหลวงปี 2547 ยอดผู้เข้าสอบนักธรรมชั้นตรีลดลง เนื่องจากการศึกษาภาคบังคับของรัฐบาลทำให้ผู้บวชเรียนน้อย¹ และพระกวีวงศ์ (ป.ธ. 9)² วัดราชนิมิตถาราม กล่าวว่า พระภิกษุสามเณรไม่ค่อยสนใจศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมเพราะผู้เรียนไม่ค่อยเห็นคุณค่าด้านนี้ สอดคล้องกับพระราชกิตติโสภณ วัดเบญจมบพิตร (2539)³ กล่าวว่า พระภิกษุสามเณรค่อนข้างจะมีความเพียรลดลง

2. พระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการศึกษาแผนกบาลีเพียงร้อยละ 38.2 และถามว่า พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในอนาคตพบว่า พระภิกษุสามเณรมีความต้องการศึกษาแผนกบาลีลดน้อยลง สอดคล้องกับแนวคิด

¹ หนังสือพิมพ์ข่าวสด ฉบับวันที่ 18 ธันวาคม 2547 หน้า 30.

² พระมหาสุข สุวีโร (มีนุช) ความสนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์: ศึกษากรณีพระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539, หน้า 123.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 117.

ของพระมหาสถิต ถาวโร (2539 ป.ศ. 9)¹ วัดพิชยญาติการาม กล่าวว่า พระภิกษุสามเณรในปัจจุบันไม่ค่อยมีพระภิกษุสามเณรที่มีความสนใจที่จะศึกษาแผนกบาลีอย่างจริงจัง เพราะต้องการศึกษาแผนกบาลีเพื่อเป็นช่องทางพัฒนาตัวเองให้ได้มีโอกาสเข้าไปศึกษาต่อในระบบการศึกษาอื่นเท่านั้น

3. พระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ต้องการศึกษาแผนกสามัญศึกษาเพียงร้อยละ 38.10 และถามว่า พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในอนาคตพบว่า พระภิกษุสามเณรมีความต้องการศึกษาแผนกสามัญศึกษาเพิ่มมากขึ้น แสดงให้เห็นว่าพระภิกษุสามเณรต้องการศึกษาแผนกสามัญศึกษาเพื่อพัฒนาการศึกษาของตนให้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมสอดคล้องกับแนวคิดของนายจาตุรนต์ ฉายแสง รองนายกรัฐมนตรี ได้กล่าวในการประชุมคณะกรรมการกั่นกรองเรื่องเสนอ คณะรัฐมนตรี ให้ความเห็นชอบร่างกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถาบันพระพุทธศาสนาตามที่กระทรวงศึกษาธิการเสนอว่าให้มีการบรรจุหลักสูตรสามัญศึกษาเพิ่มเติมเข้าไปในหลักสูตรการเรียนนักเรียนธรรมและบาลีในโรงเรียนพระปริยัติธรรม เพื่อให้สามารถนำไปเทียบเท่าวุฒิการศึกษาตอนต้นและมีชมศึกษาตอนปลายได้²

4. พระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ต้องการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยและถามว่า พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อความต้องการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยในอนาคตพบว่า พระภิกษุสามเณรมีความต้องการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยเพิ่มมากขึ้น แสดงให้เห็นว่าพระภิกษุสามเณรมีการพัฒนาการศึกษาของตนให้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมมากขึ้น และผลการวิจัยนี้พบว่า พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นว่า เมื่อศึกษาจบการศึกษาแผนกธรรมแผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษาพบว่า พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นตรงกันว่าต้องการศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยมากที่สุด

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแต่ละภาค

1. ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุสามเณรมีความต้องการศึกษาแผนกธรรมมากที่สุด คือ พระภิกษุสามเณรภาคเหนือ รองลงมาคือ พระภิกษุสามเณรภาคใต้ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและกรุงเทพฯ ตามลำดับ

¹ อ่างแก้ว, พระมหาสุข สุวีโร (มีนุช) ความสนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์: ศึกษากรณีพระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539, หน้า 118.

² หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 29 ตุลาคม 2547 หน้า 19, ในหัวข้อข่าวว่า ก่อนขึ้นแท่น.

2. ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุสามเณรมีความต้องการศึกษาแผนกบาลีมากที่สุด คือ พระภิกษุสามเณรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ พระภิกษุสามเณรภาคใต้ ภาคเหนือ ภาคกลาง และกรุงเทพฯ ตามลำดับ

3. ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุสามเณรมีความต้องการศึกษาแผนกสามัญศึกษามากที่สุด คือ พระภิกษุสามเณรภาคเหนือ รองลงมาคือ พระภิกษุสามเณรภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลางและกรุงเทพฯ ตามลำดับ

4. ผลการวิจัย พบว่า พระภิกษุสามเณรมีความต้องการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยมากที่สุด คือ พระภิกษุสามเณรภาคเหนือ รองลงมาคือ พระภิกษุสามเณรภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือภาคกลางและกรุงเทพฯ ตามลำดับ

สรุปผลการวิจัยการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแต่ละภาคจะพบว่า พระภิกษุสามเณรส่วนภูมิภาคต้องการศึกษาด้านพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญศึกษา และในระดับมหาวิทยาลัยมากที่สุด และระดับรองลงมาเป็นพระภิกษุสามเณรในส่วนกลาง คือ ภาคกลางและกรุงเทพฯ อาจเป็นเพราะพระภิกษุสามเณรปกติได้ศึกษาตามระเบียบของวัดที่บังคับให้พระภิกษุสามเณรต้องศึกษาพระปริยัติธรรมจึงจะสามารถอยู่ในวัดได้ จึงมีความคิดเห็นอยู่ในระดับต่ำกว่าพระภิกษุสามเณรที่อยู่ในภูมิภาค

ผลการวิจัยการเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตแต่ละภาค ซึ่งแบ่งผลการวิจัยเป็น 2 ส่วนคือ

1. ผลการวิจัยที่มีการเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตแต่ละภาคมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ

1.1 สังคมยอมรับความรู้ความสามารถของสามเณรที่จบการศึกษาจากการบวชเรียนด้วยดี

1.2 การศึกษาสงฆ์เป็นทางเลือกที่ดีโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส

1.3 ผู้จบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีศักดิ์และสิทธิ์ไปศึกษาในระดับอุดมศึกษาทั้งของภาครัฐและเอกชนได้

1.4 สังคมปัจจุบันต้องการให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ดีทั้งทางโลกและทางธรรม

1.5 ปัจจุบันรัฐบาลได้ให้การสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณรมากขึ้น

1.6 ปัจจุบันการศึกษาสงฆ์ได้พัฒนารูปแบบการบริหารและการจัดการให้ดีขึ้น

2. ผลการวิจัยที่มีการเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตแต่ละภาคมีความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ

2.1 การศึกษาสงฆ์ในปัจจุบันเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรได้เลือกเรียนได้ตามความต้องการโดยไม่ขัดต่อพระวินัยสงฆ์

2.2 ประชาชนให้การสนับสนุนการศึกษาสงฆ์ด้วยดี

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการศึกษาพระปริยัติธรรมแต่ละแผนก โดยจำแนกตามรายภาคดังนี้

1. ผลการวิจัยการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการศึกษาแผนกธรรมจำแนกตามรายภาคและเรียงลำดับตามความสำคัญของปัญหาจากมากไปน้อย

1.1 งบประมาณการสนับสนุนการศึกษาน้อย พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้ ภาคกลาง ภาคเหนือและกรุงเทพฯ ตามลำดับ

1.2 ครูสอนไม่เพียงพอ พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ ภาคกลาง กรุงเทพฯและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ

1.3 หลักสูตรมีเนื้อหาสาระที่ยากต่อการศึกษาด้วยตนเอง พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ ภาคใต้ ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ

1.4 นักเรียนมีจำนวนน้อยครูไม่สอน พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้และภาคเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง ตามลำดับ

1.5 สถานที่เรียนไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียน พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ ภาคใต้และภาคกลาง ตามลำดับ

1.6 ครูไม่มีความชำนาญในการสอน พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ ภาคใต้และภาคกลาง ตามลำดับ

1.7 เจ้าอาวาสไม่ค่อยให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาแผนกธรรม พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือและภาคใต้ ตามลำดับ

1.8 ครูไม่ค่อยเข้าใจในเนื้อหาที่สอน พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ ภาคใต้และภาคกลาง ตามลำดับ

สรุปการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรทั้ง 4 ภาคที่มีต่อปัญหาการศึกษาแผนกธรรมเรียงลำดับความสำคัญ 3 ลำดับแรกคือ (1) งบประมาณการสนับสนุนการศึกษาน้อย พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้ ภาคกลาง ภาคเหนือและกรุงเทพฯ ตามลำดับ (2) ครูสอนไม่เพียงพอ พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ ภาคกลาง กรุงเทพฯและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ (3) หลักสูตรมีเนื้อหาสาระที่ยากต่อการศึกษด้วยตนเอง พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ ภาคใต้ ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ

2. ผลการวิจัยการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการศึกษาแผนกบาลีจำแนกตามรายภาคและเรียงลำดับตามความสำคัญของปัญหาจากมากไปน้อย

2.1 งบประมาณการสนับสนุนการศึกษาน้อย พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ ภาคกลางและภาคเหนือ ตามลำดับ

2.2 หลักสูตรมีเนื้อหาสาระที่ยากต่อการศึกษด้วยตนเอง พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้ ภาคกลาง กรุงเทพฯและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ

2.3 ครูสอนไม่เพียงพอ พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและกรุงเทพฯ ตามลำดับ

2.4 นักเรียนมีจำนวนน้อยครูไม่สอน พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้ ภาคเหนือและกรุงเทพฯ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ

2.5 สถานที่เรียนไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียน พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ ภาคเหนือ ภาคใต้และภาคกลาง ตามลำดับ

2.6 เจ้าอาวาสไม่ค่อยให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาแผนกบาลี พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือและภาคใต้ ตามลำดับ

2.7 ครูไม่มีความชำนาญในการสอน พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ ภาคเหนือ ภาคใต้และภาคกลาง ตามลำดับ

2.8 ไม่มีสถานที่เรียน พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือภาคใต้และกรุงเทพฯ ตามลำดับ

2.9 ครูไม่ค่อยเข้าใจเนื้อหาที่สอน พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ ภาคใต้และภาคเหนือ ตามลำดับ

สรุปการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรทั้ง 4 ภาค ที่มีต่อปัญหาการศึกษาแผนกบาลีเรียงลำดับความสำคัญ 3 ลำดับแรกคือ (1) งบประมาณการสนับสนุนการศึกษาน้อย พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ ภาคกลางและภาคเหนือ ตามลำดับ (2) หลักสูตรมีเนื้อหาสาระที่ยากต่อการศึกษด้วยตนเอง พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้ ภาคกลาง กรุงเทพฯและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ (3) ครูสอนไม่เพียงพอ พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและกรุงเทพฯ ตามลำดับ

3. ผลการวิจัยการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการศึกษาแผนกสามัญศึกษาจำแนกตามรายภาคและเรียงลำดับตามความสำคัญของปัญหาจากมากไปน้อย

3.1 ไม่มีทุนเพื่อการศึกษา พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลางและกรุงเทพฯ ตามลำดับ

3.2 การเดินทางไปศึกษาลำบาก พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และกรุงเทพฯ ตามลำดับ

3.3 หัวข้ออยู่จำพรรษาเพื่อการศึกษา พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคเหนือ ตามลำดับ

3.4 เจ้าอาวาสไม่สนับสนุน พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณร กรุงเทพฯ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคใต้ ตามลำดับ

3.5 ไม่มีสถานที่เรียน พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคกลาง กรุงเทพฯ ภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ

สรุปการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรทั้ง 4 ภาคที่มีต่อปัญหาการศึกษาแผนกสามัญศึกษาเรียงลำดับความสำคัญ 3 ลำดับแรกคือ (1) ไม่มีทุนเพื่อการศึกษา พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลางและกรุงเทพฯ ตามลำดับ (2) การเดินทางไปศึกษาลำบาก พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และกรุงเทพฯ ตามลำดับ (3) หัวข้ออยู่จำพรรษาเพื่อการศึกษา พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคเหนือ ตามลำดับ

4. ผลการวิจัยการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยจำแนกตามรายภาคและเรียงลำดับตามความสำคัญของปัญหาจากมากไปน้อย

4.1 ไม่มีทุนเพื่อการศึกษา พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลางและกรุงเทพฯ ตามลำดับ

4.2 การเดินทางไปศึกษาลำบาก พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคกลาง รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคใต้ ตามลำดับ

4.3 หัวข้ออยู่จำพรรษาเพื่อการศึกษายาก พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ ภาคเหนือและภาคกลาง ตามลำดับ

4.4 เจ้าอาวาสไม่สนับสนุน พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือและภาคใต้ ตามลำดับ

4.5 ไม่มีสถานที่เรียน พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและกรุงเทพฯ ตามลำดับ

สรุปการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรทั้ง 4 ภาคที่มีต่อปัญหาการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยเรียงลำดับความสำคัญ 3 ลำดับแรกคือ (1) ไม่มีทุนเพื่อการศึกษา พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคใต้ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลางและกรุงเทพฯ ตามลำดับ (2) การเดินทางไปศึกษาลำบาก พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคกลาง รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือและภาคใต้ ตามลำดับ (3) หัวข้ออยู่จำพรรษาเพื่อการศึกษายาก พบมากที่สุด คือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรกรุงเทพฯ รองลงมาคือ ปัญหากลุ่มพระภิกษุสามเณรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ ภาคเหนือและภาคกลาง ตามลำดับ

ผลการสรุปความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรตามวัตถุประสงค์ที่ว่า เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการด้านการศึกษาของพระภิกษุสามเณร

พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรในอนาคตรดับมาก คือ พระภิกษุสามเณรในปัจจุบันจำเป็นต้องศึกษาให้มีความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในสังคม สังคมปัจจุบันต้องการให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ดี ทั้งทางโลกและทางธรรม และการศึกษาสงฆ์เป็นทางเลือกที่ดีโดยเฉพาะเยาวชนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ปัจจัยข้อที่พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นแตกต่างกันมากที่สุดคือ สังคมปัจจุบันต้องการให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ดี ทั้งทางโลกและทางธรรม ส่วนข้อที่พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นใกล้เคียงกันมากที่สุดคือ กระบวนการศึกษาธิการยอมรับระบบการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ด้วยดี

ผลการสรุปความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรตามวัตถุประสงค์ที่ว่า เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาความต้องการด้านการศึกษาของพระภิกษุสามเณร

1. พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อปัญหาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมเรียงตามลำดับความสำคัญของปัญหา 3 อันดับแรกคือ งบประมาณการสนับสนุนการศึกษาแผนกธรรม

น้อย สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง¹ ว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมต้องการให้มีการปรับปรุงค่านงบประมาณให้ชัดเจนเพื่อให้เพียงพอในการบริหาร การศึกษาและการจัดการเรียนการสอนและพระมหากลื่น วรปญโญ (ป.ธ. 9) วัดท่าคอย จังหวัด เพชรบุรี กล่าวว่า รัฐควรสนับสนุนค่านงบประมาณแก่สำนักเรียนแผนกธรรมอย่างเพียงพอ ครูสอน แผนกธรรมไม่เพียงพอสอดคล้องกับแนวความคิดของพระมหาสถิต ถาวโร (ป.ธ. 9) วัดพิชยญาติกา ราม กล่าวว่า พระภิกษุสามเณรขาดความสนใจในการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม สาเหตุส่วน หนึ่งเกิดจากการขาดครูสอน เพราะครูไม่ค่อยมีกำลังใจในการพัฒนาตนเองเนื่องจากมีนิตยภัตน้อย และผลการวิจัยของสุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง² กล่าวว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนก ธรรมพบว่า ต้องการให้แม่กองธรรมดูแลการจัดการศึกษาของทุกสำนักเรียนให้เป็นมาตรฐาน เดียวกัน มีฝ่ายวิชาการดูแลการจัดการเรียนการสอน เวลาเรียน หลักสูตร ฯลฯ มีการนิเทศการสอน เพื่อปรับปรุงแก้ไข จัดอบรมระเบียบวิธีการบริหารและการจัดการศึกษาแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง มี การคัดเลือกผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญในวิชาที่สอนทั้งที่เป็นภิกษุและฆราวาส จัดอบรมวิธีการสอน การจัดกิจกรรม และการวัดผลประเมินผลแก่ผู้สอนอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งกำหนดค่าตอบแทนให้ สอดคล้องกับค่าครองชีพ และหลักสูตรแผนกธรรมมีเนื้อหาสาระที่ยากต่อการศึกษด้วยตนเอง สอดคล้องกับผลการวิจัยของนภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม และ วลัยพร ศิริภิรมย์³ พบว่า ด้านหลักสูตร ต้องการให้มีการปรับปรุงภาษาที่ใช้ให้เป็นภาษาที่เข้าใจง่าย จัดระบบเนื้อหาให้ง่ายต่อการเข้าใจ มี คำอธิบายให้ชัดเจน ควรจัดกล่าสอนต่าง ๆ ให้ทันสมัยและควรเพิ่มวิชาการทางโลกเพื่อให้ ผู้เรียนมีความรู้หลากหลาย มีความแตกฉาน สามารถเชื่อมโยง ประยุกต์ใช้ และมีความสนใจอยาก เรียนมากยิ่งขึ้น

2. พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อปัญหาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเรียง ตามลำดับความสำคัญของปัญหา 3 อันดับแรกคือ งบประมาณการสนับสนุนการศึกษาน้อย สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง⁴ พบว่าโรงเรียนพระปริยัติ ธรรมแผนกบาลีต้องการให้จัดสรรงบประมาณให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทุกสำนักเรียน เพิ่ม

¹ อ่างแล้ว, สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง, การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ หน้า 221.

² อ่างแล้ว, สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง, การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์, หน้า 220.

³ อ่างแล้ว, นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม และ วลัยพร ศิริภิรมย์, แนวทางการจัดการศึกษา, หน้า 90.

⁴ อ่างแล้ว, สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง, การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์, หน้า 221.

คำตอบแทนผู้บริหารและผู้สอนให้มากขึ้น มีการประชุมร่วมกัน ระหว่างกรมการศาสนาและสำนักเรียน ในการจัดซื้อและทำงบประมาณและให้สำนักเรียนเป็นผู้เสนอตั้งงบประมาณ หลักสูตรมีเนื้อหาสาระที่ยากต่อการศึกษาด้วยตนเองสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง¹ พบว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ด้านหลักสูตรปัจจุบันคืออยู่แล้วแต่ต้องการให้ปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรด้วยการเพิ่มกลุ่มวิชาสามัญศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้กว้างขวางขึ้น และกำหนดให้มีการเสนอรายงานกรณีศึกษาวิเคราะห์ในระดับเปรียญตรี (ป.ธ. 3) และเปรียญโท (ป.ธ. 4-6) และเสนอวิทยานิพนธ์ในระดับเปรียญเอก (ป.ธ.7-9)

เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาต้องการให้มีการเพิ่มเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการดำเนินชีวิตปัจจุบัน เพิ่มวิชาพระไตรปิฎกศึกษาโดย ป.ธ.3-4-5 เรียนพระสุตตันตปิฎก ป.ธ.6-7 เรียนพระวินัยปิฎก และ ป.ธ. 8-9 เรียนพระอภิธรรมปิฎก กำหนดสัดส่วนของเนื้อหาวิชาให้สอดคล้องกับเวลาเรียน และใช้เหตุการณ์ปัจจุบันเป็นเนื้อหาวิชาการแปลไทยเป็นมคธ. และครูสอนไม่เพียงพอสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง² พบว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีพบว่า ต้องการให้ครูผู้สอนมีการหมุนเวียนผู้สอนที่มีคุณภาพระหว่างสำนักเรียน จัดอบรมผู้สอนเกี่ยวกับวิธีการสอน การนำเทคโนโลยีไปใช้ประกอบการเรียนการสอน และวิธีวัดผล ตั้งกรรมการติดตามผลการเรียนการสอน เพื่อปรับปรุงพัฒนา และทำการวิจัยเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน

3. พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อปัญหาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเรียงตามลำดับความสำคัญของปัญหา 4 อันดับแรกคือ ไม่มีทุนการศึกษา การเดินทางไปศึกษาลำบาก หาวัดอยู่จำพรรษาเพื่อการศึกษายากและเจ้าอาวาสไม่สนับสนุน ตามลำดับ

4. พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อปัญหาการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาจากมากไปหาน้อยคือ ไม่มีทุนเพื่อการศึกษา การเดินทางไปศึกษาลำบาก หาวัดอยู่จำพรรษาเพื่อการศึกษายากและเจ้าอาวาสไม่สนับสนุน ตามลำดับ

¹ อ่างแก้ว, สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง, การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์, หน้า 220.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 220.

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาแผนกธรรม

5.3.1.1 ต้องการให้รัฐบาลและมหาเถรสมาคมสนับสนุนงบประมาณการศึกษา สงฆ์และค่าตอบแทนครูสอนที่เพียงพอ

5.3.1.2 ต้องการผู้มีความรู้และประสบการณ์ในการสอนทั้งที่เป็นพระภิกษุ สามเณรและฆราวาส

5.3.1.3 ต้องการให้ปรับปรุงเนื้อหาสาระและหลักสูตรนักธรรมทุกระดับชั้น ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและง่ายต่อการศึกษาด้วยตนเอง

5.3.1.4 ต้องการให้เจ้าสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมมีการพัฒนาในการจัดระบบบริหารและการจัดการเรียนการสอนอย่างจริงจังทุกสำนักเรียน

5.3.1.5 ต้องการให้เจ้าอาวาสทุกวัดให้ความสำคัญในการบริหารและจัดการเรียนการสอนแผนกธรรมและสร้างแรงจูงใจให้พระภิกษุสามเณรมุ่งมั่นในการศึกษาเล่าเรียน ด้วยการออกกฎบังคับให้พระภิกษุสามเณรผู้บวชมาแล้วต้องศึกษาแผนกธรรมและสนับสนุนทุนการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

5.3.1.6 ต้องการให้ครูอาจารย์ทั้งพระสงฆ์และฆราวาสและนิสิตศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยไปช่วยสอนสำนักธรรมสำนักเรียนที่ต้องการสนับสนุนครูสอน

5.3.1.7 ต้องการให้วัดทุกแห่งจัดตั้งทุนนิธิเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการบริหารและการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม

5.3.1.8 ต้องการให้มีการปฏิรูปการศึกษาแผนกธรรมให้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

5.3.1.9 ต้องการให้มีการสัมมนาครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและฝึกรอบรรมเทคนิควิธีการสอนอย่างน้อยปีละ 1 ครั้งทุกจังหวัดหรือทุกอำเภอของประเทศไทย

5.3.1.10 ต้องการให้กระทรวงศึกษาธิการเทียบวุฒิการศึกษาแผนกธรรมเพื่อที่สามารถเทียบโอนหน่วยกิตไปศึกษาต่อโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาได้

5.3.2 ข้อเสนอแนะทางแก้ปัญหาแผนกบาลี

5.3.2.1 ต้องการให้รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และให้เจ้าอาวาสหรือสำนักเรียนจัดตั้งทุนนิธิการศึกษาแผนกบาลีทุกสำนักเรียน

5.3.2.2 ต้องการครูสอนผู้มีความรู้ความสามารถและผู้มีประสบการณ์ในการสอน และมีจิตวิทยาในการสอน

5.3.2.3 ต้องการครูอาจารย์และพระนิสิตมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยไปช่วยสอนบาลีแก่สำนักเรียนที่ต้องการครู

5.3.2.4 ต้องการค่าตอบแทนครูสอนบาลีอย่างเหมาะสมกับภาระค่าครองชีพในปัจจุบันและเป็นการสร้างแรงจูงใจในการสอน

5.3.2.5 ต้องการให้มีการปรับปรุงเนื้อหาสาระหลักสูตรการเรียนบาลีทุกระดับชั้นให้เข้าใจง่ายและสามารถศึกษาด้วยตนเอง

5.3.2.6 ให้เจ้าสำนักเรียนทุกวัดพัฒนาการบริหารและการจัดการศึกษาแผนกบาลีอย่างจริงจัง

5.3.2.7 ต้องการให้เจ้าสำนักเรียนสร้างแรงจูงใจและปรับทัศนคติพระภิกษุสามเณรให้เห็นคุณค่าการศึกษาแผนกบาลี

5.3.2.8 มหาเถรสมาคมควรมีนโยบายสนับสนุนการบริหารและการจัดการศึกษาตัวอย่างในการศึกษาแผนกบาลี สำนักเรียนบาลี 1 ตำบลหรือ 1 อำเภอ

5.3.2.9 เจ้าอาวาสต้องมีระเบียบบังคับให้พระภิกษุสามเณรในวัดศึกษาแผนกบาลีอย่างจริงจังด้วยการสนับสนุนการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

5.3.2.10 มหาเถรสมาคมควรมีนโยบายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดโครงการฝึกอบรมครูสอนแผนกบาลีด้วยการจัดหลักสูตรระยะสั้นหรือระยะยาวตามความเหมาะสมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

5.3.3 ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาแผนกสามัญศึกษา

5.3.3.1 ต้องการให้รัฐบาลเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรผู้ขี้มเรียนได้และเจ้าอาวาสควรตั้งทุนนิธิเพื่อสนับสนุนการศึกษา

5.3.3.2 ต้องการให้รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณการศึกษา การบริหารและการจัดการศึกษาอย่างเพียงพอ

5.3.3.3 ต้องการให้มีการปรับปรุงการบริหารและการจัดการศึกษาแผนกสามัญศึกษาอย่างเป็นระบบ

5.3.3.4 ต้องการให้เจ้าอาวาสสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาแผนกสามัญศึกษาเพื่อให้ทันการเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคม

5.3.3.5 ต้องการให้พระมหาเถรสมาคมมีนโยบายสนับสนุนให้พระสังฆาธิการผู้มีความรู้ความสามารถจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาทุกตำบลหรือทุกอำเภอ จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

บรรณานุกรม

หนังสือ

- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือการปฏิบัติงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา**. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์เจริญวัฒนา, 2536
- กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ. **หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2533**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2533
- กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ. **หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2534**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2534
- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. **ประวัติพระพุทธศาสนาแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ภาค 2**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2526
- _____. **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย**. พุทธศักราช 2540
- เฉลิมพล โสมอินทร์. **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาและการปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุตรไพศาล, 2546
- นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม และวลัยพร ศิริภิรมย์. **แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2545
- ถวิล สมักรรัฐกิจ. **คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์**. ฝ่ายการศึกษาพระปริยัติธรรม กองศาสนศึกษา, กรุงเทพมหานคร : จัดพิมพ์โดยกรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2539
- ทิสนา แคมมณี. **ศาสตร์การสอน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- พระพุทธทาส ภิกขุ. **บวชทำไม**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ หจก. เอมีเทรคดิง, 2543
- พระเทพเวที (ประยูร ชาญโต). **ทิศทางการศึกษาคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2531
- พระวิสุทธีภักทธาดา(ประสิทธิ์ พุรหุมร์สี) **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายอาญา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ,2547
- พระมหาสุภา อุทโท. **พระสงฆ์ไทยใน 2 ทศวรรษหน้า พ.ศ. 2541-2560**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ห้างหุ้นส่วนจำกัดเอมีเทรคดิง, 2542

- พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ทุมมจิตโต). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
บริษัทสหธรรมิก, พิมพ์ครั้งที่ 9, 2539.
- พระราชวรมนี (ประยูร ทยุโต). ปรัชญาการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2530
- พระราชวรมนี, 2521, หน้า 355 อ้างใน, ถวิล สมักรรัฐกิจ, คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์ กรมการ
ศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพมหานคร: จัดพิมพ์โดยกรมศาสนา, 2539
- พระมหาสุภา อุทโท. พระสงฆ์ไทย ๒ ทศวรรษ หน้า พ.ศ. ๒๕๔๑-๒๕๖๐. กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์, ๒๕๔๒
- พระมหาสุข สุวีโร(มีนุช) .ความสนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์: ศึกษากรณีพระ
นิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539
- มานพ พลไพรินทร์ หลักการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม, โรงพิมพ์การศาสนา กรุงเทพฯ 2535
- รุ่ง แก้วแดง. ประกันคุณภาพการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ วัฒนาพานิช, 2544.
- วิชัย วงศ์ใหญ่. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน ภาคปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร:
สุวีรียาสาสน์ จัดพิมพ์, 2537.
- วิชัย ธรรมเจริญ คู่มือการปฏิบัติงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โรงพิมพ์การ
ศาสนา ,2541
- วิโรจน์ สารรัตนะ. การบริหารโรงเรียนแบบกระจายอำนาจ. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ หจก.
ทิพย์วิสุทธิ์, 2543.
- วิโรจน์ สารรัตนะ. การบริหารหลักการทฤษฎีและประเด็นทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ์, 2542.
- สุภาพร มากแจ้งและสมปอง มากแจ้ง. การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์. งานวิจัย
โดยได้รับทุนอุดหนุนงานวิจัยจาก กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ,2542.
- อดิษฐ์ ชาติกำแหง. หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2530.
- อุทัย บุญประเสริฐ. การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- Greg Lingt amd Roy Cox. **Learning and Teaching in Higher Education.** New Delhi:
SAGE.Publication Greater Kailach-I, 2001.

Kenneth D. Peterson. **Teacher Evaluation : A Comprehensive Directions and Practices**

Corwin Press. USA, California: INC. Thousand Oaks, 2000.

Narada. **The buddha and his teaching.** Malaysia, Kuala Lumpur: Printed by Syarikat chip seng

Sdn. Bhd, 1988.

ภาคผนวก

แบบสอบถาม

เรื่อง การศึกษาความต้องการในการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ในอนาคต

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบการศึกษาความต้องการในการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ในอนาคต และคำตอบของท่านมีความสำคัญยิ่งต่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จึงขอความกรุณาพระคุณเจ้าช่วยตอบคำถามตามความคิดเห็นที่เป็นจริง สำหรับคำตอบของท่านผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับและจะนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาวิจัยเท่านั้น ขอขอบพระคุณล่วงหน้ามาในโอกาสนี้

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อสภาพความเป็นจริง

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

นมัสการมาด้วยความเคารพ

ดร.สิน งามประโคน

หัวหน้าโครงการและคณะ

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ 10200

โทร. 02-2263398

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามกรุณาทำเครื่องหมายถูก (✓) ลงใน หรือ
เติมข้อความในช่องว่างที่เว้นไว้ให้ถูกต้องความเป็นจริงของท่าน

1. สมณเพศ

1. พระภิกษุ 2. สามเณร

2. อายุของท่านอยู่ในระหว่างช่วงใด

1. ต่ำกว่า 16 ปี 2. 16 – 20 ปี
 3. 21 – 25 ปี 4. 26 – 30 ปี
 5. 31 – 35 ปี 6. 36 – 40 ปี
 7. 41 ปีขึ้นไป

3. ท่านบวชมาแล้วกี่พรรษา (รวมระยะเวลาที่เป็นสามเณรด้วย)

1. 1-4 พรรษา 2. 5-9 พรรษา
 3. 10-19 พรรษา 4. 20 พรรษา ขึ้นไป

4. ภูมิลำเนาเดิมของท่านอยู่ภูมิภาคใด

1. กรุงเทพฯ 2. ภาคกลาง
 3. ภาคเหนือ 4. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 5. ภาคใต้

5. ท่านจบวุฒิการศึกษานักธรรมชั้นสูงสุดระดับใด

1. นักธรรมชั้นตรี
 2. นักธรรมชั้นโท
 3. นักธรรมชั้นเอก
 4. ไม่มีวุฒิการศึกษาแผนกนักธรรม

6. ท่านจบวุฒิการศึกษาแผนกบาลีชั้นสูงสุดระดับใด

1. ป.ธ. 1-2, -3
 2. ป.ธ. 4-6
 3. ป.ธ. 7-9
 4. ไม่มีวุฒิการศึกษาทางแผนกบาลี

7. ท่านจบวุฒิการศึกษาแผนกสามัญศึกษาระดับใด

1. ประถมศึกษา
 2. มัธยมศึกษาตอนต้น
 3. มัธยมศึกษาตอนปลาย

4. อนุปริญาหรือเทียบเท่า
5. ปริญา
6. วุฒิกการศึกษาอื่น ๆ โปรดระบุ .....

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการในการบรรพชา อุปสมบท ความต้องการในการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญศึกษา และระดับมหาวิทยาลัย โปรดตอบคำถามต่อไปนี้ โดยขีด ✓ ลงในช่องที่ตรงตามความคิดเห็นของท่านและตอบคำถามในช่องว่าง

ก. ความต้องการในการบรรพชาและอุปสมบท ท่านบวชเพราะเหตุอะไร (ให้เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา
2. ต้องการศึกษาต่อในทางพระพุทธศาสนา
3. บิดามารดาหรือญาติแนะนำให้บวช
4. ครูอาจารย์ในโรงเรียนแนะนำให้บวช
5. เพื่อน ๆ ชักจูงให้บวช
6. พระสงฆ์แนะนำให้บวช
7. เห็นแบบอย่างจากผู้อื่นได้บวชเรียน
8. อื่น ๆ โปรดระบุ .....

ข. ความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

1. ปัจจุบันท่านกำลังศึกษานักธรรมชั้นใด (เฉพาะทำที่ยังไม่จบนักธรรม)

1. นักธรรมชั้นตรี
2. นักธรรมชั้นโท
3. นักธรรมชั้นเอก
4. ยังไม่ได้ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมเพราะ.....

2. เมื่อท่านจบการศึกษานักธรรมแล้วท่านต้องการศึกษาต่อด้านใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. พระปริยัติธรรมแผนกบาลี
2. พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
3. ศึกษาต่อมหาวิทยาลัย
4. ไม่ต้องการศึกษาต่อเพราะ.....
5. ต้องการศึกษาด้านอื่น ๆ โปรดระบุ .....

3. เมื่อท่านศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมท่านพบปัญหาอะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1

ข้อ)

1. เจ้าอาวาสไม่ค่อยให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาแผนกธรรม ปล่อยให้
เป็นไปตามอัธยาของวัด
2. ครูสอนไม่เพียงพอ
3. นักเรียนมีจำนวนน้อยครูไม่สอน
4. สถานที่เรียนไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียน
5. หลักสูตรมีเนื้อหาสาระที่ยากต่อการศึกษด้วยตนเอง
6. งบประมาณสนับสนุนการศึกษาน้อย
7. ครูไม่มีความชำนาญในการสอน
8. ครูไม่ค่อยเข้าใจในเนื้อหาที่สอน
9. อื่น ๆ โปรดระบุ .....

.....

.....

10. ท่านมีข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างไร.....

.....

.....

ค. ความต้องศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

1. ปัจจุบันท่านกำลังศึกษาบาลีระดับใด (เฉพาะท่านที่ยังไม่จบ ป.ธ.9)

☐ 1. ป.ธ. 1-2	☐ 5. ป.ธ. 6
☐ 2. ป.ธ. 3	☐ 6. ป.ธ. 7
☐ 3. ป.ธ. 4	☐ 7. ป.ธ. 8
☐ 4. ป.ธ. 5	☐ 8. ป.ธ. 9
☐ 9. ไม่ได้ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเพราะ.....	

2. ถ้าท่านยังไม่ได้ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ท่านต้องการศึกษาแผนกบาลีหรือไม่ (เฉพาะท่านที่ยังไม่ได้ศึกษาบาลี)

1. ต้องการศึกษเพราะ.....
2. ไม่ต้องการศึกษาเพราะ.....

3. ถ้าท่านต้องการศึกษาบาลี ต้องการศึกษาต่อบาลีชั้นสูงสุดระดับใด

☐	1. ป.ธ. 1-2	☐	ป.ธ. 6
☐	2. ป.ธ. 3	☐	ป.ธ. 7
☐	3. ป.ธ. 4	☐	ป.ธ. 8
☐	4. ป.ธ. 5	☐	ป.ธ. 9

4. นอกจากแผนกบาลีแล้ว ท่านต้องการศึกษาต่อในระดับใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. ศึกษาต่อพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
2. ศึกษาต่อมหาวิทยาลัย
3. ศึกษาต่อด้านอักษรธรรม
4. ศึกษาต่อด้านคอมพิวเตอร์
5. ศึกษาวิปัสสนา
6. ศึกษาต่อด้านอื่น ๆ โปรดระบุ.....

5. การศึกษาแผนกบาลีที่ท่านมักพบปัญหาอะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. เจ้าอาวาสไม่ค่อยให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาแผนกบาลี
2. ไม่มีสถานที่เรียน
3. ครูสอนไม่เพียงพอ
4. นักเรียนมีจำนวนน้อยครูไม่สอน
5. สถานที่เรียนไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียน
6. หลักสูตรมีเนื้อหาสาระที่ยากต่อการศึกษด้วยตนเอง
7. งบประมาณสนับสนุนการศึกษาน้อย
8. ครูไม่มีความชำนาญในการสอน
9. ครูไม่ค่อยเข้าใจในเนื้อหาที่สอน
10. ปัญหาอื่น ๆ .....

6. ท่านคิดว่ามีแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างไร.....

.....

.....

.....

ง. ความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

1. ท่านกำลังศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาระดับใด (เฉพาะทำที่ยังไม่จบม.ปลาย)

1. มัธยมศึกษาตอนต้น
2. มัธยมศึกษาตอนปลาย
3. ไม่ได้ศึกษาเพราะ.....

2. ถ้าท่านยังไม่ได้ศึกษาท่านต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาหรือไม่

(เฉพาะท่านที่ยังไม่ได้ศึกษา)

1. ต้องการศึกษา
2. ไม่ต้องการศึกษา

3. ถ้าท่านต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในชั้นสูงสุดระดับใด (เฉพาะท่านที่ยังไม่ได้ศึกษาปริยัติสามัญ)

1. มัธยมศึกษาตอนต้น
2. มัธยมศึกษาตอนปลาย
3. ต้องการศึกษาด้านอื่น ๆ โปรดระบุ.....

4. เมื่อท่านจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแล้ว ท่านต้องการศึกษาด้านใด

1. มหาวิทยาลัย
2. ไม่ต้องการศึกษาต่อเพราะ.....
3. ต้องการศึกษาด้านอื่น ๆ โปรดระบุ.....

5. เมื่อท่านต้องการศึกษาต่อพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาท่านมักพบปัญหาอะไรบ้าง (ได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. ไม่มีสถานที่เรียน
2. ไม่มีทุนเพื่อการศึกษา
3. หาวัดอยู่จำพรรษาเพื่อการศึกษายาก
4. การเดินทางไปศึกษาลำบาก
5. เจ้าอาวาสไม่สนับสนุน
6. ปัญหาอื่น ๆ .....

7. ท่านมีแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างไร.....

.....

.....

จ. ความต้องการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย

1. ท่านกำลังศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยในระดับใด

- 1. ระดับปริญญาตรี
- 2. ระดับปริญญาโท
- 3. ระดับปริญญาเอก
- 4. ไม่ได้ศึกษา

2. ถ้าท่านยังไม่ได้ศึกษาท่านคิดว่าต้องการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยหรือไม่ (เฉพาะท่านที่ยังไม่ได้ศึกษา)

- 1. ต้องการศึกษา
- 2. ไม่ต้องการศึกษา

3. เมื่อท่านต้องการศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยท่านมักพบปัญหาอะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1. ไม่มีสถานที่เรียน
- 2. หาวัดอยู่จำพรรษาเพื่อการศึกษายาก
- 3. ไม่มีทุนเพื่อการศึกษา
- 4. การเดินทางไปศึกษาลำบาก
- 5. เจ้าอาวาสไม่สนับสนุน

4. ท่านคิดว่าปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตต่อไปนี้เป็น
อย่างไรจงทำเครื่องหมาย ✓ ตามความคิดเห็นของท่าน

รายการ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1. สังคมยอมรับความรู้ความสามารถของผู้จบการศึกษาจาก การบวชเรียนด้วยดี					
2. การศึกษาสงฆ์เป็นทางเลือกที่ดีโดยเฉพาะเยาวชน ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา					
3. กระทรวงศึกษาธิการยอมรับระบบการจัดการศึกษาของ คณะสงฆ์ด้วยดี					
4. ผู้จบการศึกษาสายพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี สามารถเทียบวุฒิการศึกษาจากกระทรวงศึกษาธิการได้					
5. ผู้จบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีศักดิ์และ สิทธิ์ไปศึกษาในระดับอุดมทั้งของภาครัฐและเอกชนได้					
6. การศึกษาสงฆ์ในปัจจุบันเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรได้ เลือกเรียนได้ตามความต้องการโดยไม่ได้ขัดต่อพระวินัยสงฆ์					
7. สังคมปัจจุบันต้องการให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ดีทั้ง ทางโลกและทางธรรม					
8. พระภิกษุสามเณรในปัจจุบันจำเป็นต้องการศึกษาให้มีความ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม					
9. ปัจจุบันรัฐบาลเห็นความสำคัญและได้ให้การสนับสนุน การศึกษาของพระภิกษุสามเณรมากขึ้น					
10. ปัจจุบันการศึกษาสงฆ์ได้พัฒนารูปแบบการบริหารและ จัดการที่ดีขึ้น					
11. ประชาชนให้การสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุ สามเณรด้วยดี					

12. ปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลต่อความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณร .....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

ท่านคิดว่าความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคตแต่ละแผนกต่อไปนี้เป็นอย่างไรร

1. ความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของพระภิกษุสามเณรในอนาคต

.....
 .....

2. ความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของพระภิกษุสามเณรในอนาคต

.....
 .....

3. ความต้องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอนาคต

.....
 .....

4. ความต้องการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยของพระภิกษุสามเณรในอนาคต

.....
 .....

5. ความต้องการศึกษาของพระภิกษุสามเณรด้านอื่น ๆ ในอนาคต

.....
 .....

6. โดยภาพรวมแล้วท่านคิดว่าความต้องการในการศึกษาของพระภิกษุสามเณรเป็นอย่างไรในอนาคต

.....
 .....

ประวัติผู้วิจัย และคณะ

ที่ปรึกษา

- ชื่อ** พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ)

วุฒิ ป.ธ.๘, พธ.บ., M.A., Ph.D.

ตำแหน่ง รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

โทร. 0-2236-5561

หน้าที่และสัดส่วนความรับผิดชอบ

รับผิดชอบการกำกับดูแลเพื่อให้งานวิชาการและการวิจัยมีคุณภาพตามมาตรฐาน ของมหาวิทยาลัย
- ชื่อ** พระครูปลัดสุวัฒนวิจิตรคุณ (ไสว โขติโก)

คุณวุฒิ เปรียญธรรม 6, พธ.บ., M.A. (Buddhism)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ โทร. 0-2226-3398

ที่อยู่ วัดอรุณราชวราราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ 10600 โทร. 0-2466-8306, โทรสาร. 0-2891-0496

